

AQIL İMAN

**BU DÜNYA
GÖRÜŞ YERİDİ**

Bakı – 2015

Toplayıb tərtib edəni:
Qılman İMAN

Redaktoru və ön sözün müəllifi:
Əsəd CAHANGİR

***“Bu dünya görüş yeridi” kitabının çap olunmasında
göstərdiyi maddi dəstəyə görə Aqil İmansevərlər adından
Zakir Qəzənfər oğlu Kərimova təşəkkür edirik.***

Aqil İMAN

“Bu dünya görüş yeridi”

Bakı, “OL”, 2015. – 224 səh.

Aqil İmansevərlərin uzun illərdən bəri həsrətlə gözlədiyi “Bu dünya görüş yeridi” kitabında müəllifin milli folklor gələnlərindən bəhrələnən əsərləri və onun haqqında qələm adamlarının mətbuatda çap olunmuş publisistik fikirləri toplanmışdır.

Aqil İmanın şeirlərinin əsas leytmotivini incə lirizm, lirik düşüncə, cəmiyyətdə və dünyada baş verən olaylar təşkil etdiyindən, ümid edirik ki, şairin əsərləri oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanacaq.

ISBN 978-9952-494-40-2

© “OL”. 2015

EŞQ SƏNİ İMAN ELƏDİ

Dünya sözdən, adam addan başlayır. Adəm mələklərə cənnətdə əsmayi-hüsnanı (Allahın gözəl adlarını) öyrədib, çağdaş elmi dillə desək, onomastika kursu keçib. “Adam” və “ad” sözləri arasındakı səsleşmə də görünür, təsadüfi deyil. Kiməsə, nəyəsə ad verəndə əslində, biz onu yaradıırıq.

O qədər də orijinal olmayan bu girişdən qəsdim odur ki, Aqil İmanın birinci (və bəlkə də axırıncı!) kitabının əlyazmasını oxumamışdan öncə, onun adını və təxəllüsünü “oxudum”. Atası – Göyçənin tanınmış söz ustadı Həsən Xəyalli ona İman adı verib, qardaşı, tanınmış şair Sərraf Şiruyə isə Aqil təxəllüsünü. Və bu iki söz bir-birini tamamlayır – iman köksdə olur, ağıl isə başda. Və ikinci birinciyə söykənir.

Min ildir ki, əli qələm tutanlar arasında mübahisə gedir – əsas nədir, ürək, yoxsa ağıl? Filosoflar deyir – ağıl, sufilər deyir – ürək, ariflər deyir – hər ikisi. Aqil İmanın şeirlərində mən ağıl da gördüm, ürək də.

Onun şeirlərində müdriklik də var, sevgi də, qəm də var, sevinc də. Tez-tez üz tutduğu çoxsaylı poetik ünvanlardan biri olan Füzuli babanın dediyi kimi:

*Əhli-irfandır cahan keyfiyyətin təhqi q edən,
Kim bulur yüz qəm nəşatından, qəmindən yüz nəşat.*

Aqil İman sözün müsbət mənasında ənənəvi şairdir. Amma elə bu ənənə daxilində də onun şeirlərində kifayət qədər özünəməxsus obrazlara rast gəlmək mümkündür. Nizami, Nəsimi, Füzuli, Sabir... də daxil olmaqla klassik di-

van və satira şeiri bu ənənənin birinci, Yunis Əmrəylə başlayıb Aşıq Ələsgərlə zirvəsinə çatan aşıq şeiri ikinci qanadıdır.

Əslində, bu iki qanad arasında ciddi fərq yoxdur. Yunis Əmrəylə Füzuli arasında mahiyyətə fərq olmadığı kimi. Aşıq şeiri divan şeirinin xəlqi-şifahi forması, divan şeiri aşıq şeirinin yazılı-elitar formasıdır. Hər ikisinin qəhrəmanı aşıq, hər ikisinin ana mövzusu eşqdır. Sadəcə, birini şair əruzda yazır, ikincisini isə aşıq hecada qoşur. Birinci türk diliylə yanaşı ərəb-fars dillərində də yazılır, ikinci isə ancaq milli dildə. Satirik şairə gəlincə, o da sevgidən tənqid edir və mənim qənaətimcə, öz millətini (ümumən insanı!) Sabir qədər sevən ikinci şair təsəvvür etmək çətindir. Dərd özünün zirvəsinə çatanda gülüşə çevrildiyi kimi, sevgi də özünün son həddinə varanda satira yaranır.

Bu baxımdan Aqil İman həm aşıq, həm də şairdir, başqa sözlə desək, bu ikisinin qovuşağında düzüb-qoşan, yazıb-yaradan el şairləri çevrəsinə daxildir. O çevrə ki, tanınmış söz ustalarından İsmixan, Bəhmən Vətənoğlu, Sücaət, Əli Qurbanov və digərlərinin adı ilə tanınır. Bu el şairləri xalqa rəsmi ədəbiyyat nümayəndələrindən (bura rəsmi aşıq ədəbiyyatı nümayəndələri də daxildir, məsələn, 30-cu illərdə sovet aşıqlar məktəbinin lideri olan Aşıq Əsəd, yaxud 70-ci illərdə rəsmi dövlət konsertlərində hökmən “Ana Kürüm”ü oxuyan Aşıq Pənah) daha yaxın olduqları kimi, xalq da onları daha çox sevib, özünə daha məhrəm sayıb.

Lakin yuxarıda adı keçən el şairlərindən Aqil İmanın mühüm fərqi var: İsmixandan, yaxud Bəhmən Vətənoğlu və Əli Qurbanovdan fərqli olaraq, o sırf aşıq şeiri çərçivələ-

rində qalmır, Sücaət kimi sadəcə şəxsi həyatı ilə bağlı şeirlər yazmır. Bu baxımdan mənim üçün iki Aqıl İman var: aşiq poeziyası ənənələri üstündə köklənən Aqıl İman və şair Aqıl İman. Əlbəttə ki, bu ikiliyin sərhədləri müəyyən qədər şərti xarakter daşıyır. Amma hər halda müəyyən məqamlarda olsa da, onları bir-birindən ayırmaq mümkündür.

*Ay İman, tapılmır sən gözən ozan,
Nə qanun-qayda var, nə ölçü, mizan.
Vəkili yaradan, qatili insan,
Düşüb məhkəməyə işi dünyanın.*

Təkcə elə dünya mövzusuna müraciətin özü kifayətdir ki deyəsən – bu, aşiq poeziyası ənənələrindən gələn Aqıl İmanın sözü, səsi, nəfəsidir.

*Köhnə xatirələr bağlı sandıqca,
Nələr yada düşür baxıb andıqca.
Qırçınlı ləpələr dalğalandıqca
Bəzənib darandın, a Göyçə gölü.*

Mövzusu, ideyası ilə aşiq şeiri ənənələrinə nə qədər bağlı olsa da, bunu yazan artıq sadəcə aşiq deyil. Bu, aşiq poeziyası ənənələri ilə tərbiyələnmiş Aqıl İmandan şair Aqıl İmana keçiddir. Burada fikrin ifadə tərzı hər hansı aşığın Göyçəyə yazdığı şeirdən daha çox, tutaq ki, Əhməd Cavadın Göygölə yazdığı şeirinə, Müşfiqin qaynar, oynaq misralarına daha yaxındır.

*İmanam, istəyim, eşqim dərinədə,
Səndən gül gətirib qəm əllərinədə.
Oturub ağladım görüş yerində,
Nə olsun? Onsuz da olan olmuşdu.*

Təkcə elə “oturub ağladım görüş yerində” misrasındakı konkretlik isə deməyə imkan verir ki, bunu yazan artıq şairdir. Aşıq həтта konkret bir gözəli vəsf edəndə də, özünün sevgisindən yazanda da sanki hamının fikrini ifadə edir, özündən əvvəl düzüb-qoşanların tərzindən, obrazlar sisteminədən bəhrələnir. Əvvəla, toy məclisində sazı sinəsinə basıb, məclisin o başında duran Güləndamı, Güllünü, ya Tellini eksprompt tərif edən aşığın yeni obraz axtarmaq üçün faktiki olaraq vaxtı olmur – o iki daşın arasındaca həm vəzn və qafiyəni gözləməli, həm də fikir ifadə etməlidir. Bu isə o qədər də asan məsələ deyil – sözün həqiqi mənasında imtahanlıdır. Odur ki, çox zaman yaddaşında daşlaşmış, əzbər bildiyi obrazlardan bu və ya digər dərəcədə dəyişiklik şərtilə istifadə edir. İkincisi, istər klassik ədəbiyyat, istərsə də aşığı ədəbiyyatında ənənəni dağıtmaq yox, qoruyub saxlamaq daha böyük hünər sayılıb. Xüsusən də, folklorun funksiyası məhz budur. Buna görə həтта ən istedadlı aşığı belə özünə doğru yol gələn, amma hələ özünə çatmamış şairdir. O özünün yox, xalqın fikrinin ifadəçisidir. Və bu anlamda sözün həqiqi mənasında xalq şairləri əslində ozanlar, aşıqlar, baxşılar, bardlardır. Elə ki, aşığı bu kollektivçilikdən çıxır, sırf özünü və öz tərzini ifadə edir, sənət də fərdiləşir və aşığı şairə, şihafı ədəbiyyat isə yazılı ədəbiyyata çevrilir.

Aqıl İmanın şeirləri istər forma (qoşma, gəraylı, deyişmə, təcnis), istərsə də məzmunca (Vətən eşqi, məhəbbət, təbiət gözəlliklərinin tərənnümü, sosial ədalətsizliklərə qarşı etiraz, dünyanın bədii-fəlsəfi dərk, zamandan giley) daha çox, əlbəttə ki, minillik türk heca şeirinin gələnlərinə dayanır.

Onun yaradıcılığında xüsusi yer tutan Göyçə mövzusu öz əksini iki planda tapır: ata yurdunun gözəlliklərinin tərənnümü və onu itirməkdən doğan həsrət. Göyçə təkcə Aqıl İman yox, hər bir göyçəlinin nəzərində cənnətin simvoludur. Antik yunanlar üçün Olimp, əski türklər üçün Ötükən nədirsə, Aqıl İman üçün də Göyçə odur. O, Göyçəsiz özünü cənnəti itirmiş Adəm kimi hiss edir:

*İman, həsrətindən yanası, Göyçə,
Yanmasa, buz olub donası, Göyçə!
Sənə – Ələsgərin anası Göyçə,
Sənə dahilərin yurdu dedilər.*

Lakin şairin Qarabağa, Kəlbəcərə dair şeirləri, Şuşa, Laçın itkisindən doğan misraları göstərir ki, onun Vətən anlayışının çevrəsi regional hədudlardan çox genişdir:

*“Torpaqdan pay olmaz” – deyən babalar,
Oyanın, qartallar yuvası gedir.
Gözümdən Laçının tökülən qanı,
Başımdan Şuşanın havası gedir.*

Şairin sosial problematikalı şeirləri əslində onun Vətən şeirlərinin tərkib hissəsidir. Əgər birinci qisim şeirlər daha çox vətənin bədii təbiət fəlsəfəsidirsə, ikinci qisim şeirləri bədii cəmiyyət fəlsəfəsidir. Birinci qisim şeirlərdə xarici düşmənlərdən, ikinci qisim şeirlərdə isə daxili düşmənlərdən söz gedir. Lakin sosial problemləli şeirlərin iki mühüm fərqi var: birincisi, bu şeirlərdə lirizm öz yerini satirik-yumoristik ruha verir. İkincisi isə bu şeirlərdə qarğa, bülbül, mərd, namərd, aslan, tülkü və s. kimi çoxəsrlik ənənələrdən gələn obrazlarla yanaşı, təbiət şeirləri üçün səciyyəvi olmayan loru danışiq elementləri və neologizmlərə (post, not, leksiya, norka və s.) də rast gəlmək mümkündür. Görünür, bu onunla bağlıdır ki, təbiətin dilindən fərqli olaraq cəmiyyətin dili dəyişir və məhz bu amil sosial problemlərdən bəhs edən şeirlərdə bu dəyişkənliyə uyğun yeni leksikon tələb edir:

*And olsun goruna o şah Abbasın,
Kim olsa istəyir taxt təmənnasın.
Ay İman, bülbülə de, oxumasın,
Qarğanın səsini not eləyiblər.*

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrən edir indi! Dünyanın mi-zan-tərəzisi əyilib! Aqıl İmanın sosial səciyyəli şeirlərində toxunulan başlıca problem budur. Ədalətin bərpası arzusu – Aqıl İmanın başlıca istəyi isə belədir!

Səhv etmirəmsə, antik yunan şairi Menandra məxsus bir ifadə var – məhəbbət tikanlara bürünmüş bu dünyanın yeganə çiçəyidir. Ədalətsiz dünyada insanın (xüsusən əgər

o şairdirsə) yeganə sığınacaq yerinin məhz ürək, son təsəlli-sinin məhz məhəbbət olması bu üzdən məntiqidir. Aqıl İmanın əksərən şux ovqata bələnmiş, bəzən zarafatyana notlar üstündə köklənmiş sevgi şeirlərinin yerini ümumi yaradıcılığı fonunda belə dərk edirəm. Aşıq şeirindən gələn ənənəvi metafor, təşbehlərlə yanaşı, bu şeirlərdə məhz şairin özünəməxsus bədii yozumlarına da sıx-sıx rast gəlirik:

İmanam, demə ki kədər, qəmliyə,
Həsrətə, möhnətə qoşa həmləyik.
İkimiz bir yerdə bütöv cümləyik,
Vergülü mənəmsə, nöqtəsi sənsən.

Bütün istedadlı şairlər kimi, Aqıl İmanın da şeirlərinin dili öz təbiiliyi, rəvanlığı, axıcılığı, qulağa xoş gələn avazı ilə yadda qalır. Bunlar vəznə, qafiyəyə salınmış cansız söz yığını deyil, bəzən həzin lirizmə enən, bəzən də şahə qalxıb kükrəyən mütəhərrik, dinamik, canlı sistemdir. Onların melodiyası var. Onlar diri doğulmuş uşaq kimi səs çıxarırlar. Odur ki, sağlığında üzünü görməsəm də, əlyazmasını oxuyanda Aqıl İmanın səsinə eşitdiyim məqamlar da oldu. Bu şeirlərin gözə görünən tərəfləri ilə yanaşı, qulağa gələn tərəfləri də var. Çünki onlar həqiqi ilhamdan doğulmuş şeirlər kimi müəllifin qulağına pıçıldanıb:

Ay İman, günləri illə qarşılar,
Söznən dilə tutub, əllə qarşılar.
Gələni, gedəni güllə qarşılar,
Elə bil bu dünya görüş yeridi.

Şairləri öz yazdıqlarına münasibət baxımından üç qismə bölərdim – şeiri sənət bilənlər, həyat bilənlər, tale bilənlər. Məncə, Aqıl İman üçüncülərdən idi. Yəni ixtisasca mühəndis olsan da, şeir yazasan. Çünki alın yazın belədir. Çox vaxt şeirlərini məclislərdə sinədən deyəsən, heç vaxt heç bir rəsmi yaradıcılıq qurumunun üzvü olmayasan, otuz səkkiz il yaşasan da kitabını çıxarmaq fikrinə düşməyəsən, hətta özünə şair deməyə çəkinəsən, amma yenə də yazasan. Çünki bu taledir və sənin iradəndən kənardır. Nəhayət, “vaxtsız” ölümünü duyasan və şeirlərində buna tez-tez işarələr edəsən. Yəni şeirlərində öz taleyini, alın yazını oxuyasan. Oxucuların şairi, Allahın oxucusu olasan:

*Oyan, a taleyim, a bəxtim, oyan,
Sən mənə həyansan, mənə sənə həyan.
Nə vaxtdır gözümlü yollarda qoyan,
Görən harda qaldı, ölüm gəlmədi.*

“Bu dünya görüş yeridi” kitabındakı şeirləri şairin oğlu – istedadlı şair Qılman İman müxtəlif mətbuat orqanlarından, qohumlardan, dostlardan, poeziyasevərlərin yaddaşından toplayıb. Kitabın adını da Qılman özü qoyub. Ariflər demişkən, qəribədir bu dünya. Ata oğulun özünə, oğul isə atanın sözünə ad verir. Görüş yeri olan bu dünyada insanın bundan böyük nə işi ola bilər ki? Üstəlik də bu Allahın özünün istəyidirsə...

Bizim də bir istəyimiz var, əziz oxucu. Bu kitabı oxuyub sən də ona öz ürəyindən keçən adı verəsən.

Dərin sayqlarla Əsəd Cahangir
16.12.2014

Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

OLUR

İnsanın üstünə kədər qoşunla,
Gələndə nədənsə, sevinc tək olur.
Gözlərin yol çəkib, yol qurtaranda,
Ümidlər ağaran qara tük olur.

Hər kiçik zərbədən qəddini əyən,
Həyatın cəsarət andını bəyən!
Dünyanın dərddini çəkə bilməyən,
Dünyanın özünə ağır yük olur.

İman, ömür adlı qurduğun daxma,
Yüz tufan görəcək, min şimşəkçaxma.
Üzü dönük olan sevincə baxma,
İztirab insanla ömürlük olur.

**RƏHMƏT MİRZƏ SABİRƏ!
RƏHMƏT MİRZƏ CƏLİLƏ!**

Dilimizi kəsdilər – sözü ölə millətin,
Qoymadılar yetmiş il üzü gülə millətin,
Səbri özündən böyük bax, bu kölə millətin,
Dərdlərini yazdılar, demədilər dil ilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Bu Leyli kreslolar çoxun Məcnun eyləyib,
Fərhadtək dağ çapdırıb, ya da Cünun eyləyib,
Qanuna şah deyənlər, şahı qanun eyləyib,
Yaltaqlar göz önündə, ehtiyac yox dəlilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Azadlıq veriləydi kaş “azadlıq” sözünə,
Yer göyə qovuşaydı, dağ yetəydi düzünə!
Yığılıb bu qoyunlar qoç gəzəndə özünə,
Vuruşurdu quzular dəli qızmış kəl ilə!
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Oyan – dedi Şəhriyar, oyanmadıq biz onda,
Ümid çoxdan ölmüşdü can verirdi güman da.
Haqq deyilən həqiqət susdu, dinmədi sonda,
Sarı iblis atanda böhtanları Xəlilə,¹
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Şəhid qanı göz yaşım, günlər ötür bələda,
İçimdəki yatan qurd, dur, zamandı, ula da!
Naziri villa tikir – tavan ərşi-ələda,

¹ Xəlil Rza Ulutürk

Kasıbının köksündə dağ görünür silsilə...
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Dərdimizi yükləsək dünya çəkməz bu dərdi,
İçdiyimiz ağudu, yediyimiz zəhərdi.
Müəllim kartof satır, mühəndis də göyərti,
Müftə yeyir çobanlar, alim dönüb səfilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Tozlansa da arxivdə qoca tarix kitabı,
Sorulacaq hər haqqın nahaq ilə hesabı!
Allahın qəzəbiydi, bəndələrin əzabı,
Bəşər əhli bildimi, nə idi o zəlzələ?
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Nəzir-niyaz yığanın boynunda yekə xalta,
Cəllad əmrə müntəzir dayanıb əldə balta,
Hərə başın saxlayır birtəhər damın altda,
Baxan yoxdu şikəstə, müstər, xəstə, zəlilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

İman, bir gün ədalət yapışacaq sinəndən,
Ruhların qiyamında olacaqdı bədən tən!
Neçə gözlü bildiyin kor olubdu dünəndən,
Onsuz pəsə enəcən, nə qədər çıxsan zilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

1992-ci il

YERİDİ

Əvvəl tərifləyib göyə qaldırdım,
İndi də qoy söyüm: söyüş yeridi.
“Bir yandan boşalır, bir yandan dolur”,
Nə qəbul otağı, nə iş yeridi.

Astarı sökülüb, üzüdü köhnə,
Kündəsi küt gedir, boş qalıb təhnə.
Əvvəldən axıra tamaşa, səhnə,
Yarış meydanıdı, döyüş yeridi.

Ay İman, günləri illə qarşılar,
Söznən dilə tutub, əllə qarşılar,
Gələni, gedəni güllə qarşılar,
Elə bil bu dünya görüş yeridi.

DAHİ FÜZULİYƏ

I

Ərz edim ruhuna səndə eşit, bil;
Hələ dəyişməyib vəziyyət, baba!
Bu qanlı, qadalı zaman içində,
Yaşamaq ən böyük əziyyət, baba!

Müşküllər çarəsiz, ümidlər çətin,
İşıqı bağlanıb kor cəhalətin.
Şah qanını sorur fağır millətin,
Zəlildi, müstərdir rəziyyət, baba!

İndi kimimiz var, bizi ovuda,
Kəsə qilü-qalı, bu söz-sovu da;
Düzü heç Sabiri, Axundovu da,
Dərk edə bilmədi bu millət, baba!

Haqqı boğazından asdırıbdılar,
Qəbrini dərindən qazdırıbdılar.
Yalan ayağında basdırıbdılar,
Can verib öləndə həqiqət, baba!

Məzlum çıxarammır zildən səsinə,
Bilə də bilmirik heç niyəsinə...
İmanam, tanımır it yiyəsinə,
Elə pozulub ki, cəmiyyət, baba!

II

O çıxdığın dağ vardı ha!
Ordan qəm dərmışəm, baba!
Gül-gül açan sözlərini,
Sinəmə sərmışəm, baba!

“Ol” – demədin olmayana,
Dünya qalmaz qalmayana.
“Salamını almayana”,
Salam da vermişəm, baba!

Yanmadı, söndü fələklər,
İşığы zülmət bələklər,
Nə qədər iblis-mələklər,
Cin-şeytan görmüşəm, baba!

İmanın çox qəm-qubarı,
Zülm edəni, sitəmkarı.
Hər gün bir az sənə sarı,
Yol gələn dərmışəm, baba!

III

Eşit, Sabir babam, Füzuli babam,
Dövrəndən, zamandan şübhələnmişəm.
Hardasan Nəsimi, yetiş köməyə?
Məssəbdən, imandan şübhələnmişəm.

Müctəhid adıyla qumar çəkəndən,
Təmənnəsiz işə dinar çəkəndən,
Köhlənin yerinə himar çəkəndən,
Kərəmsiz insandan şübhələnmişəm.

Sar deyilən çolpa tutur havada,
Yarasalar ov gözləyir yuvada,
Əli oğurluqda, yönü qiblədə,
Dindar müsəlmandan şübhələnmişəm.

Ötmür kamanımın ədalət simi,
Adət-ənənəmin sökülür himi,
Günahsız kimsəyə günahkar kimi,
Verilən fərmandan şübhələnmişəm.

Haqq deyib, haqq işə xəyanət edən,
Görüb-eşidəni xəcalət edən,
Ədalətsiz işi, ədalət edən,
Naməlum dərmandan şübhələnmişəm.

Həqiqət söyləyən dodaqdan, dildən,
Süzgün baxışlardan, ədalı teldən,
Müxtəsəri deyim: qohumdan, eldən,
Aqil, lap İmandan şübhələnmişəm.

A DÜNYA

Göz yaşın meydan sulayar,
Kösövün ocaq qalayar,
Yurdunda bayquş ulayar,
Yuvan – çalağan, a dünya.

Özünə bax, bir də mənə,
Nə kələk qurmusan yenə?
Getdikcə qayıdır sənə,
Yolun, yolağan, a dünya.

Bu yerlər yurddu, binədi?
Dağların dağlı sinədi.
Qara gündən ağ günədi,
Qoruq-qadağan, a dünya.

Pozulsun yazdığın yazın,
Başa yetməsin murazın.
İmandı nəzir-niyazın,
Fitrə-sadağan, a dünya.

QAYIT, SƏN ƏVVƏLKİ DÜNƏNƏ, DÜNYA

Ağartdın saçımı, əydin belimi,
Dözdüm təhqirinə, tənənə, dünya.
Yaxın sirdaş kimi, əziz dost kimi,
Nahaq bel bağladım mən sənə, dünya.

Səfil-sərgandansan, arsız veyilsən,
Qürurun alçalmaz, haqqa əyilsən!
Onsuz da heç kimə qalan deyilsən,
Qürrələnib döymə sinənə, dünya.

İmanam, qəmlərə açmışam qucaq,
Üfunət qoxuyur hər künc, hər bucaq.
Sabahın bu gündən betər olacaq,
Qayıt, sən əvvəlki dünənə, dünya!

TANIYIR

Deyirlər ki, arif adam,
Quşu gözündən tanıyır.
Hər insanı dinən kimi,
Bircə sözündən tanıyır.

Şahı – uca sarayından,
Dostu – hayı-harayından.
Zirvəni qartal qıyından,
Dağı düzündən tanıyır.

Boynu piyli bədənləri,
Qarnı şişman gödənləri,
Aqıl İman gedənləri,
Qalan izindən tanıyır.

AXTARAR

Hökümlər amansız, hakimlər zalım,
Olan da zamanda divan axtarar.
Xeyir axirətdə haqqa sığınar,
Şərin yuvasını şeytan axtarar.

Baxışında qəzəb, gözündə qürur,
Əngin səmalara nur paylayar, nur!
Uca zirvələrdə dayanıb məğrur,
Qartal vuruşmağa tufan axtarar.

Dağ əgər çəkmirsə təpə qeyrətin,
Bax onda yaşamaq çətindi, çətin.
Ölüsü çox olan bir məmləkətin,
Dirisi həmişə ehsan axtarar.

İNSAN

Şər-böhtan yağdırar, yalan söyləyər,
Özünü anlayıb, duymayan insan.
Gileydən, qeybətdən ləzzət alacaq,
Şirin söhbətlərə uymayan insan.

Tamahkarsan, ha səcdə et pirə sən,
Naxış vurdun üstündəki kirə sən,
O dünyadan necə doyar görəsən,
Gözü bu dünyadan doymayan insan?

İman çəkənləri kimsə çəkəmməz,
İnamı böyükdü, səbri tükəmməz,
Yurd-yuva salanmaz, ev də tikəmməz,
Bir daşı daş üstə qoymayan insan.

DÜŞÜB

Qüssələr əlində pərişan könlüm,
Yaralı bülbültək qəfəsə düşüb.
Əriyirəm gilə-gilə şam kimi,
Taleyim bəd gözə, nəfəsə düşüb.

Fələyin fəndi var atdığım zərdə,
Könüllü dustağam ömürlük dərdə.
Dilim mizrab olub, eşqim də pərdə,
Sazım zildən enib, lap pəsə düşüb.

İmanam, yanmışam mən dönə-dönə,
Alovum əbədi, çətin ki sönə.
Taleyim onu da çox gördü mənə,
Bir gözəl sevirdim həvəsə düşüb.

*18 dekabr 1982-ci il,
Tambov şəhəri*

SALIR

Gördüklərim, ay aman,
Gözü hörmətdən salır.
Astarı yırtıq olan,
Üzü hörmətdən salır.

Belədir, belə, qadam!
Qəm sarayım, dərd odam!
Adamlığı çox adam,
Özü hörmətdən salır.

Nə qanun var, nə ölçü,
Odda yanır körükçü.
Sözü olmayan sözçü,
Sözü hörmətdən salır.

Bəndə deyilsə bəndə,
Donqara neylər rəndə?
Oddan kül törəyəndə,
Közü hörmətdən salır.

İman, ha yaz bu şeiri,
Zülmə yoxdu xeyiri:
Başda oturub əyri,
Düzü hörmətdən salır.

EYLƏYİBLƏR

Özü müzdən alıb, özgəyə verib,
Bu bəylər, doğmanı yad eyləyiblər.
Zəhər tökə-tökə öz aşımıza,
Düşməni güldürüb, şad eyləyiblər.

Sevinc gözləsək də, qəm oldu nəşib,
Çünki qış gəlməmiş şaxta tələsib.
İnsafın, mürvətin payından kəsib,
Rüşvətin rəngini cod eyləyiblər.

And olsun goruna o Şah Abbasın!
Kim olsa istəyir taxt təmənnasın.
Ay İman, bülbülə de, oxumasın,
Qarğanın səsini not eyləyiblər.

DANIŞMA

Dilim, səni dilim-dilim,
Kəsəcəklər, düz danışma!
Belə haqsız zəmanədə,
Haqdan doğru söz danışma!

Ayrırlar ruhu candan,
İbrət götür qada-qandan.
Söhbət düşsə haqq-divandan,
Qoy dilinə köz, danışma!

Rütbəyə çat, boylan postdan,
Tərif denən, bağla dastan.
Arxa duran pullu dostdan,
Dərin danış, üz danışma.

Tarixlərə sal nəzəri,
Boş qalıb şahların yeri.
Görsən yıxır xeyir şəri,
Dodağını büz, danışma.

NƏTƏRƏM Ə...

Qeybətimi azcana qır,
Neyləmişəm, nətərəm, ə?...
Bacar məndən kənar dolan,
Hirsim tutsa xətərəm, ə...

Gəl birinci gör özümü,
Deməmişəm son sözümü.
Görməyibsən sərt üzümü,
Sən görəndən betərəm, ə...

İmanı gətirmə zara,
Ay ürəyi, qəlbi qara.
Ağzını sürtüb divara,
Qara yerə təpərəm, ə...

HAQQ DEYİB

Haqsızlıq yurdumda baş kəsir Allah,
Baş alıb biz gedək hara? – haqq deyib.
Dünya fanidisə, ömür əmanət,
Nə qədər güvənək vara, haqq deyib?

Güc gələ bilməyir tülküyə pələng,
Ən ali qanundu tapşırılmış zəng.
Müşfiq sürgün oldu, Vurğun da xərçəng,
Nəsimi çəkildi dara “haqq” deyib.

Səfalət ölkəni alıbdı ələ,
Torpaq qan ağlayır, millətdi kölə.
Biz elə yaşadıq xəyallar ilə?
Zülümə olacaq çarə haqq deyib.

İmanam, eylədik bağbanı bardan,
Bu boyda xəyanət törəyib hardan?
Qoruyun torpağı bu satqınlardan,
Babalar öləndə gora haqq deyib.

SATILDI

Bu boyda məmləkət, bu boyda torpaq,
Bilmirəm alınıb, necə satıldı.
“Böyük qardaş”ımız maya buraxdı,
Erməni adında gicə satıldı.

Necə baxım Dəlidağın üzünə?
Su ələdik ocaqların közünə.
İsa bulağına, Cıdır düzünə,
Gündüz beh alınıb, gecə satıldı.

Gedən köçümüzə sarvan tapmamış,
Verməyə şah özgə fərman tapmamış.
Təbriz dərdimizə dərman tapmamış,
Qarabağ, Zəngəzur, Göyçə satıldı.

Yaman narahatam səndən, Borçalı!
Başkeçid arxasız, müşküldü halı.
Gəbəli, kilimli, xallı-xalçalı.
Evlər qarət oldu, küçə satıldı.

Atası naməlum, anası harın,
Talayıb qudurdu bu elin varın.
Böyüyür nəvəsi o satqınların,
Bir də görəcəyik Gəncə satıldı.

Tarix kitabını varaqlayan yox,
Bu andır zülməti çıraqlayan yox!
Əsir düşənləri soraqlayan yox,
Dünya da almadı vecə, satıldı.

UTANIRAM MƏN

O kimdi yurd deyib, ağlayan belə?
Nə ahdı, nə ufdı?... utanıram mən.
Köç-köçə qoşulub tamam hər tərəf,
Qaçqınla dolubdu... utanıram mən.

Ay, evdə oturub göz yaşı tökən! –
Torpaqsız gedəsi deyildi ləkən!
Bizim yerimizə xəcalət çəkən,
Zavallı Murovdu... utanıram mən.

Xocalım odlara yandı büsbütün,
Şuşamın yolları düyündü, düyün.
Çox şəvə gördüyüm saçlara bu gün,
Qar yağıb, qırovdu... utanıram mən.

Təslim olduq, boyun əydik zülümə,
Yalvara-yalvara cəllad ölümə.
Yağı qarmaq atıb Göyçə gölümə,
Torpaq düşən ovdu... utanıram mən.

Ay İman, ayağa qaldır hər kəsi,
Barışib, istəmə bu atəşkəsi,
Dirimiz qürbətdə Vətən xəstəsi,
Ölümüz girovdu... utanıram mən.

1996-cı il

DÜNYANIN

Birdimi, beşdimi saysam qurtarmaz,
Dərdi o qədərdi əşi, dünyanın.
Hər gələn ağzına bir yumruq vurub,
Tökülüb, qalmayıb dişi dünyanın.

Talanıb daş-qaşı, zəri də yoxdu,
Qanadı qırılıb, pəri də yoxdu.
Ölsə dəfn olmağa yeri də yoxdu,
Torpaq görəcəkmə nəşi dünyanın?

Tarıma çəkilib yay kimi əsəb,
Kim bu xəstəliyi dəb salıbdı, dəb?
Mollası alverçi, həkimi qəssəb,
Olandan iylənir leşi dünyanın.

Ay İman, tapılmır sən gəzən ozan,
Nə qanun-qayda var, nə ölçü, mizan.
Vəkili yaradan, qatili insan,
Düşüb məhkəməyə işi dünyanın.

KÖPƏKOĞLU

Dayı hesabına şahlıq eyləyir,
Əsli-zatı, kökü qul köpəkoğlu.
Yeyibdi başını sərsəm xəyallar,
Gəzir el içində hul köpəkoğlu.

Yediyi küt olub, yatdığı çadır,
Nəfəsi üfunət, varlığı sadır,
Anası naməlum, dədəsi qatır,
Gəzir noxta, palan, çul köpəkoğlu.

Rəhmət atalara nə gözəl deyib:
“Utanmayan nə ar bilər, nə eyib”.
Məzlumun, yoxsulun haqqını yeyib,
Çəkdi yekə-yekə qol, köpəkoğlu.

Vəzifə kişiyyə şərəf-şan olub,
Qorxudan doğursan ikican olub,
Gələcək burnundan irin-qan olub,
Yığdığın var-dövlət, pul, köpəkoğlu.

Çox yazmıram, heyifdi ağ varağa,
Düşürsən gündə bir rəngə, boyağa.
Oxşamısan baban uzunqulağa,
Adam olammadın, öl, köpəkoğlu.

İman, kim ki müftə el malı yeyir,
Tapacaq ünvanın bu söz, bu şeir.
Qeyrətdən, namusdan leksiya deyir,
Sağ ikən arvadı dul köpəkoğlu.

SABİR RÜSTƏMXANLIYA

Bir yuxu görəndə adam tapmıram,
Gördüyüm yuxunu yozmağa, qardaş.
Çağıran olmadı düz yola bizi,
Onunçün öyrəşdik azmağa, qardaş.

Haqsız ki, haqlının səsinə boğur,
Çox su gölləndirər onda bu çuxur!
Qələm də, dəftər də, şair də qorxur,
Dərdini danışır, yazmağa, qardaş.

Ünüm yetməyirsə Təbrizə, Qarsa,
Açılsın dünyanın qulağı karsa!
Haqqa haqq deməyə dilimiz varsa,
Bizi kim öyrətdi susmağa, qardaş?!

İNDİ

Ovunu quzğunlar şikar edlənir,
Ovçusu yatıbdı bərənin indi.
Bəylək edlənəndən çaqqal meşədə,
Tülküsi çoxalıb dərənin indi.

Aslanlar qəfəsə salandan meyl,
Qartal zirvələri dolanır veyil.
Niyə pipikləri qırmızı deyil,
Xoruza oxşayan fərənin indi?

Qələm küsüb, söz də gəlmir iştaha,
Onunçün ərizəm yetməyir şaha.
Görmək istəmirəm heç nəyi daha
Gözünü ovurlar görənin indi.

İmanam, çox olub ağrım, əzabım,
Bağlı qalan gündən könül kitabım.
Mən gərək anama bir “qardaş” tapım,
Neçə “dayısı” var, hərənin indi.

ÇOXDU DOST

Bu yaxşı dünyanın, yaman dünyanın,
Namərdi çoxdu, dost, mərdi çoxdu, dost.
Üzmə ümidini bir “sə”lər üçün,
“Şeş” verən, “beş” verən nərdi çoxdu, dost.

Nə qədər olsa da dələduz, harın,
Ölümə məhkumdu hər yekə qarın,
“Bəxtəvər” dediyin müftəxorların,
Hamıdan qüssəsi, dərdi çoxdu, dost.

İmanam, paylara ortağ olmasan,
Yüz min kələk bilən alçaq olmasan,
Kiməsə əyilib, yaltaq olmasan,
Belə yaşamağın, şərti çoxdu, dost.

KİŞİ DEMİRLƏR

Qeyrəti olana kişi deyirlər,
Dəyyusa, alçağa kişi demirlər.
Nə desən hər şeyi peysərə verən,
Qırmızı yanağa kişi demirlər.

Ağlamaz bir yasda, oynamaz toyda,
“Yaşadı nə fayda, öldü nə fayda?”
Boynu piy bağlayan öz başı boyda,
Hər sallaq buxağa kişi demirlər.

Dünya dəyişməyib, həməndir, həməni,
Bu həmin çiçəkdi, o həmin çəmən.
Gözümü açandan görmüşəm ki mən,
Təlxəyə, yaltağa kişi demirlər.

Qoy yaxşı eşitsin min qanlar salan! –
İnsan köçəridir, var-dövlət yalan.
Kasıb tikəsini əlindən alan,
“Anası qoçağa” kişi demirlər.

Heç nə unudulmur, hər şey qalası,
Bu gün açılanlar sabah solası.
Elin nəzərindən, elin balası,
Düşəndə “uzağa” kişi demirlər.

Qəza endirirsə qartalı düzə,
Gərək tab gətirə, bu dərdə dözə.
Hər çaşqın baxışa, eynəkli gözə,
Hər norka papağa kişi demirlər.

İman, gəl inlətmə çox sarı simi,
Müttəhim eyləyir zaman hakimi.
Şair gördüyünü olduğu kimi,
Yazmasa varğa kişi demirlər.

NƏ GƏZİR

Demə filankəsin milyonları var,
Bir gözə dəyəsi işi nə gəzir.
Qəfəsə salıbdı tülkü pələngi,
Daha o yırtıcı dişi nə gəzir.

Qar yağıb, həsrətdi qartal zirvəyə,
Ömrü ucuz satdım vaxta, vədəyə.
Fələklə nərd atdım “udaram” deyə,
“Sə” verdi, bu zərin “şəşi” nə gəzir.

Ay İman, bəd gəlib zəmanə necə,
Qıy vurmaq öyrədir qartala sərçə.
El üçün pulundan, varından keçə,
İndi o sən deyən kişi nə gəzir.

AY ZAHİD

Zahid Məcida

Sirri bilinməyən qoca dünyada,
Həm azadıq, həm dustağıq, ay Zahid.
Soruşduğun neçə doğma könülə,
Həm yaxınıq, həm uzağıq, ay Zahid.

Könlün olsa el qəlbinin avazı,
Baş vur dərinlərə, gəzmə dayazı.
Gətir xəyalına Vurğunu azı,
Nə baharıq, nə sazağıq, ay Zahid.

Yellənirik hey yelində fələyin,
Can veririk əməlində fələyin.
Nədən belə biz əlində fələyin,
Həm cəsuruq, həm qorxağıq, ay Zahid?

Nadan layla çəksə, könlüm unutmaz,
İman hər laylaya bil, yuxu yatmaz.
Xain-xəbis nə ucalmaz, nə artmaz,
Pis gözlərə pis bıçağıq, ay Zahid.

*21 mart 1981-ci il,
Göyçə, Daşkənd kəndi*

GƏLİR

Vəzifəyə gələnlər,
Əlində şallaq gəlir.
Ciblərini boşaldıb,
Torbası sallaq gəlir.

Var-yoxunu talayıb,
Qatığını calayıb,
Qazan dibi yalayıb,
Üz-gözü yallaq gəlir.

Üyüdüb xırda-xırda,
Yemliyi də, sağır da.
“Xox” gələnler axırda,
Kəllə-mayallaq gəlir.

NEYNİRƏM QURU HAQQI

Elə bulanlıq axdı,
Görmədim duru haqqı.
Yandıqca yaşa çıxdıq,
Ocağın qoru haqqı.

Gərdişə bax, gərdişə,
Mat qalmışam bu işə.
Nahaq udub həmişə,
Atamın goru haqqı.

Buxovlanıb cəsarət,
İman, özgə nə hacət?
Ölübdüsə ədalət,
Neynirəm quru haqqı.

BİZİ

Dalda quduz, üzdə kövrək,
Niyyəti bəd, bəxti yüyrək,
Bu gözü göy, dişi seyrək,
Talamağa gəlib bizi!

Piy bağlayar arıq qarın,
Oğurlayıb xalqın varın.
Göyertməyə arzuların,
Sulamağa gəlib bizi!

Dara çəkib çox canları...
Axıdıb nahaq qanları...
Pöhrələyib tikanları,
Dalamağa gəlib bizi!

Kök salıb səpdiyi alaq,
Sarmaşığı gülə calaq...
Leşimizi qalaq-qalaq,
Qalamağa gəlib bizi!

Biz dəli dərviş, ozanıq,
Əyrini düzə yozanıq.
İçi boş qalan qazanıq:
Yalamağa gəlib bizi!

“Plan” verdik hesabına,
Dözdük sitəm, əzabına,
Yaltaqlığın çirkabına
Bulamağa gəlib bizi!

Düşdüsə əgər izinə,
Çalış görünmə gözüne.
Açıqca “güngörməzinə”,
Dolamağa gəlib bizi!

BİZİ

Allah, bu nə bəxtədi – qalsaq bu dünya,
Ölsək, nə də soyuq – gor anlar bizi!
Kəsib yolumuzu əjdaha kimi,
Hər gün bu dərd-ələm “burunlar” bizi!

Taxt şaha yaraşmır, şah da ki taca,
Vəzirin verdiyi vədlər tapmaca!
Namusu, qeyrəti qoyub hərraca,
Yığıbdı boğaza harınlar bizi!

İman, qəm əlində can olub üzgün,
Özünə çatmayır öz çəkdiyün ün!
Udacaq dürməktək axırda bir gün,
Bu yeyib doymayan qarınlar bizi!

1988-ci il

NAĞILA BAX, NAĞILA

Dünya köhnə, zaman qoca, biz cavan,
Nağıla bax, nağıla bax, nağıla.
Yediyimiz zəhər-zəqqum qarışıq,
Noğula bax, noğula bax, noğula.

Yaxşımızdı yamanlara calanan,
Odumuzdu ocaqlarda qalanan,
Mərd yanında “mərd-mərdanə” dolanan,
Çuğula bax, çuğula bax, çuğula.

Ölüb itəninə ağlayammayan,
Gedib-gələnini yoxlayammayan,
Bir başı salamat saxlayammayan,
Ağıla bax, ağıla bax, ağıla.

İman, hanı boz kəhəri teyləyən?
Mənzil kəsib karvanları əyləyən.
Dədəsinə bu “dədəlik” əyləyən,
Oğula bax, oğula bax, oğula.

ZİYANDI

Nə falçı çağırtdır, nə də fal açdır,
Ürəyə nisgildi, ömrə ziyandı.
O qadir Allahın tutduğu işdən,
Kim agah olubdu, kimə bəyandı?

Əlac budur: ülfət eylə qanana,
Kərəm kimi eşq oduna yanana.
Qoca, “can” dediyin sən o canana:
Qəlbindən keçənlər, gözdən əyandı.

İmanam, halıyam, bu dərddən mən də,
Taleyim neçə yol salıb kəməndə.
Bülbül öz gülünü gəzir çəməndə,
Ona öz istəyi, eşqi həyandı.

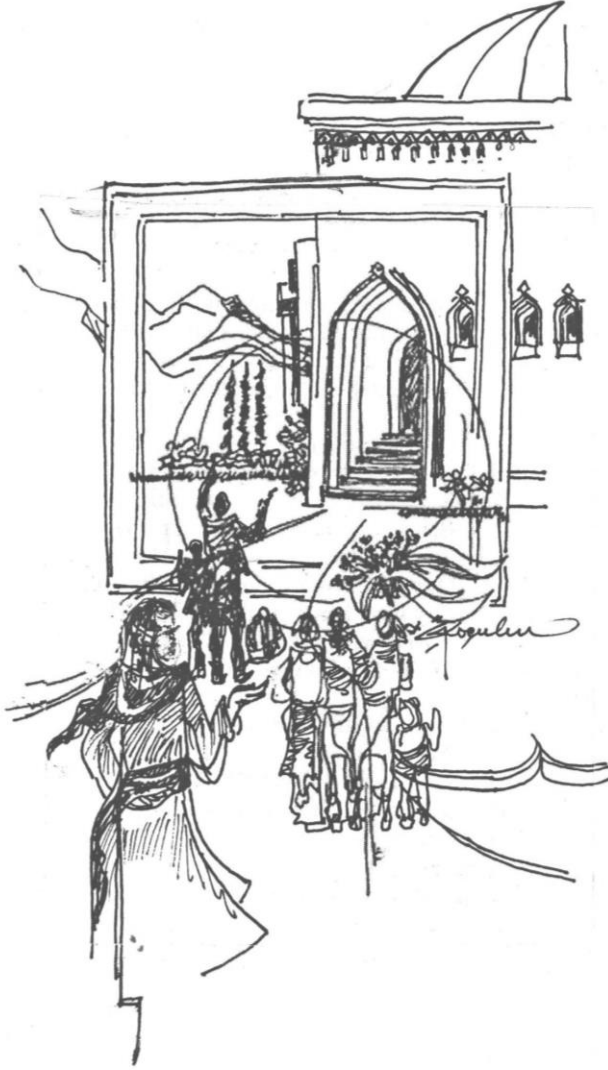
11 dekabr 1980-ci il, Bakı

ÇƏKİR

Qatarlanıb alay-alay yenə də,
Başım üstə qara bulud səf çəkir.
Ey bimizi sirr saxlayıb hamıdan,
Qayğımızı yaxşı-yaman ev çəkir.

Kim kimə həyəndi, kim kimə dayaq?
Sevinc mürgüdədi, qəm qalıb oyaq.
Tara yas saxlayan kamança sayaq:
Zurnanın yanında dərdi dəf çəkir.

İmanam, ay ellər, dad eylərəm, dad,
Çoxdu müşkül işlər, sayım adbaad?
Gözüm görə-görə, ay dadi-bidad,
Həqiqət öləndən, yalan kef çəkir.

**İstədim bəxtimə qarğıyam bir az,
Dedim: günah olar, dilim gəlmədi.**

DUMAN DAĞIN YAXASINI DÜYMƏLƏR

Dərd içində dərdimdən tez böyüdüm,
Yaddan çıxdı oxşamalar, öymələr.
Keçən günün tufanına qoşulub,
Uçdu getdi qurduğumuz xeymələr.

Ağrılar bağrımın başında qaldı,
İlk sevgi gözümün yaşında qaldı.
Yaqut qayaların qaşında qaldı,
“Çilik-ağac”, bir də “dirə-döymə”lər.

Qartal şah vüqarlı, zirvələr saray,
Kişnəyib köhlən at salardı haray.
Ağzı qəzəbindən köpüklənən çay,
Dərələri suya basıb, söymələr.

O yurddan tapılmaz, elə yer hanı?!
Könül məlhəmiydi, ürək dərmanı.
Payız gəlib yel döyəndə xırmanı,
Duman dağın yaxasını düymələr.

Hanı, o bəxtəvər günlərim, hanı?!
Qüssələr əlində çürütdüm canı.
Qürbət eldə qərrib görüb İmanı,
Bulud ağlar, şimşək çaxar, göy mələr.

DAĞ ÇƏKDİ SİNƏNƏ DAĞLAR, AY ANA

Bir kövrək, yaralı sözə bənd olub,
Gözlərin dəmadəm ağlar, ay ana.
Səni qərrib görüb, didərgin görüb,
Kim gəlib halını yoxlar, ay ana?

Əyrini oxudun düzüymüş kimi,
Taleyn yazdığı yazıymış kimi.
Öz dərdin özünə azıymış kimi,
Həsrət də bir yandan oxlar, ay ana.

İmanam, ürəyin yaralı neydi,
Ayrılıq güc gəlib, qəddini əydi.
Axı neyləmişdin, günahın nəydi?! –
Dağ çəkdi sinənə dağlar, ay ana.

XOŞ GƏLDİN, XOŞ GƏLDİN

Şahım, xoş gəldin, xoş gəldin.

Şah İsmayıl Xətai

Od içində yer kürəsi.
Tutulub göyün qübbəsi,
Ocağımın nişanəsi,
Külüm, xoş gəldin, xoş gəldin!

Daşa çırpılan ürəyim,
Göyə çəkilən əppəyim.
Ağ kəfən – həya örpəyim,
Tülüm, xoş gəldin, xoş gəldin!

Kərəm eylə mən quluna,
Baxmaram axça-puluna.
Qurbanam gələn yoluna,
Zülüm, xoş gəldin, xoş gəldin!

İmanam, qalsa düzünə –
Qonaq olmusan yüzünə.
Qapım açıqdır üzünə:
Ölüm, xoş gəldin, xoş gəldin!

MƏNİ

Yaradan əzəldən qəmə həvəskar,
Sevincə yaradıb gözü tox məni.
“Uf” demədən kürəyimə sancılan,
Tapılmayır, yaralayan ox məni.

Tale oyununda bəxt tələ qurub,
Əydi sevincimin qolunu burub.
Cavabsız sualnan qəsdimə durub,
Həyat imtahana çəkib çox məni.

Vətən, sənin İman adlı bu balan,
Həsrətdən, hicrandan var yığıb kalan.
Ana qərib, ata girov, el talan,
Allah, Allah, qara yerə sox məni!

QARDAŞ

Sərraf Şiruyəyə

Bəlaya düşübsən “haqq” deyə-deyə,
Mənə dərd olubdu dərdlərin, qardaş.
Yerin gen görməyib bir bəşər əhli,
Dünya yaranandan mərdlərin, qardaş.

Sənin axtardığın vəfa, düz ilqar,
Göyə çəkilibdi, yerdə kimdə var?
“Şeş”inə, “beş”inə yoxdu etibar,
Fələk düzəltdiyi nərdlərin, qardaş.

İmanam, nəfəs də, bir azca toxda,
Bu dünya əzəldən yaranıb saxta.
Zamanın üzünə ağ olma çox da,
Onun qəbul eylə şərtlərin, qardaş.

1985-ci il

BİR DƏ O

Ayrılığın əzabını çəkməyə,
Kaş bu anda bir mən olam, bir də o!
Özü gəlsin dərmanımı tapmağa,
Məni salıb bu sevdaya, dərdə o!

Ömür qısa, arzu kalan, bəxt əyan,
Nə durmusan, ay yatanım, dur, oyan!
Gümüş telin laylasına uyuyan,
Qara sazda mizrab mənəm, pərdə o!

Heç bilmirəm nədən oldu bu kürlük,
İndi canım, şələ daşı, götür yük.
Gedin deyin ayrılırıq ömürlük,
Görməyəcək ta İmanı bir də o!

BƏRİ

Böhtan ayaq açıb yeriyan gündən,
Həqiqət dayanır yalandan bəri.
Ürək də sözümə baxmır nədənsə,
Göz yaşım gözümdə qalandan bəri.

Açdığım cığırda görünmür izim,
Boylanıb, baxdıqca titrəyir dizim.
İşimiz-gücümüz yanmaqdı bizim,
Xan Kərəm Əslini alandan bəri.

Ay İman, dəyişib zamanın vaxtı,
Mənəm deyənlərin boş qalıb taxtı.
Açılıb Leylinin düyünlü baxtı,
Qeys dönüb Məcnun olandan bəri.

DEYİL

Qənimim olmuşam özüm özümün,
Mənimki Allahlıq, bəndəlik deyil.
Yüz təndir qalayıb, külfə basdıram,
Onsuz da bu xəmir gündəlik deyil.

Kərəm dərdi çəkdim lələ doğulub,
Belimdə mənimlə şələ doğulub,
Qismətim anadan belə doğulub:
Qəlibə salsam da, rəndəlik deyil.

İman, böyüdün ki, arzulara çat,
Çatmadın arzuya, bax indi mat-mat.
Hər gün oxuduğun dərdsi bu həyat,
Nə tale kitabı, gündəlik deyil.

ZAMAXAN DAYI

Elin sevincini, xoş xəbərini,
Mən sənnən bölərəm, Zamaxan dayı.
“Çoban bayatı”nla külüng götürüb,
Dağları dələrəm, Zamaxan dayı.

Deyin ötməsin tar, sussun kamanım,
Ümidə çevrilib müşkül gümanım.
Sənin əllərini olsa imkanım,
Qızıla bələrəm, Zamaxan dayı.

O qədər kövrəksən, o qədər həzin,
Çay kimi kükrəyir büllur nəfəsin.
Eşitsəm qəbirdə zurnanın səsin,
Dirilib gələrəm, Zamaxan dayı.

İmanı bələyib gülə, çalarsan,
Olub xan Kərəmə lələ, çalarsan.
Bir az insaf elə, belə çalarsan,
Dözməyib ölərəm, Zamaxan dayı.

SÖNDÜ DƏ

Əzizim, soruşma bəxti, iqbalı,
Bəxt ulduzum parladı da, söndü də.
Ömrüm-günüm ötdü qəmdə, qüssədə,
Dəli könül seçdi, sevdi, döndü də.

Zəmanə dəlitək oynatdı məni,
Gah çəkdi qoynuna, gah atdı məni.
Tale dilə tutub aldatdı məni,
Tərəqqiyə ucaldı da, endi də.

İmanam, nə vaxtdır artıb zillətim,
Qurğuşun bağlayıb canda möhnətim.
Bir zamanlar aşib-daşan şöhrətim,
Mənzilinə toxundu da, çöndü də.

DÜŞÜB

Hüseyn Arifə

Qarğalar zirvədə yurd salan gündən,
Qartallar qayadan pələsəng düşüb.
Görünmür gözümə müdrək kişilər,
Gözəllər belindən ağ səhəng düşüb.

Bu qoca dünyadı, getmə dərinə,
Sahib çıxan olmaz dərdi-sərinə.
Min kələk işlədən tülkü yerinə,
Qəfəsə de, niyə bəs pələng düşüb?

İman həsrət çəkib, qəm yeyən oldu,
Sevinci bir çimdik, kədəri boldu.
Alı adı çəkdin: gözlərim doldu,
Ay qağa, yadıma Qızılvang düşüb.

GƏLMƏMİŞ

Qəfil xəzan vurdu ömür bağçamı,
Dumanım gəlməmiş, çənim gəlməmiş.
Göz yaşlarım yanağıma süzüldü,
Amanım gəlməmiş, ünüm gəlməmiş.

Ağladım, kor oldu göz – seldə gördüm,
Qabar bağlayırmış dərd – əldə gördüm.
Bu ömrün sonunu əvvəldə gördüm,
Hələ görəcəkli günüm gəlməmiş.

İman neyləmişdi de, qurdun kələk?
Ürək ağrı çəkdi, puç oldu dilək.
Şadlıq gözləyirdim, ay zalım fələk,
Yasım gəldi, toy-düynüm gəlməmiş.

AĞLADIQ

Dostum mərhum Cəfər Cəmilovun ad günündə

Cəfər, sənsiz ad gününə yığılıb,
Doyunca qəm-qüssə yeyib ağladıq.
Sağlığına bir söz deyə bilmədik,
Göz yaşları çözləyib ağladıq.

Dağlar çəkib ürəyimi teylədin,
Danışmadın, söyləmədin, dinmədin.
Nə qəsd idi, zülüm idi, eylədin?
Biz fələyə elə söyüb ağladıq.

Sənsiz yasa batıb könlüm kamanı,
Bu gündən sabaha yoxdu gümanı.
Xatirələr məyus etdi İmanı,
Bu xoş günü qara geyib ağladıq.

25 may 1995-ci il

ELƏ

Hara boylanıram, hara baxıram,
Surətin gözümə görünür elə.
Qara günlərindən qara rəng alıb,
Dərdim dərdlərinə bürünür elə.

Bir az dumanam da, bir az sisəm də,
Kimim var, ay zalım, kimdən küsəm də!
Nə qədər “unutdum səni” desəm də:
Xəyalım arxanca sürünür elə.

İman, geri dönməz daha cavanlıq,
Kövrək xatirələr şirin yavanlıq.
Bir vaxt ürəyimə çökən dumanlıq,
İndi saçlarıma kürünür elə!

ANAMA MƏKTUB

Gözlərin önündə çəkir şəklimi,
Bilirəm, hər gecə xəyalın, ana!
Həsrətim güc gəlib sıxanda səni,
Çoxalır möhnətin, məlalın, ana.

Bizlərə bəxş etdin ömür varını,
Dilədin ən böyük arzularını.
Görürəm itirib dağ vüqarını,
Sarılır o günəş camalın, ana.

İman xəyallara daldıqca, dalar,
Sınıq bir kamanam, kim məni çalar?!
Ölsəm əzrayılın əlindən alar,
Sənin bircə titrək sığılın, ana.

1982-ci il, Tambov

AMANDI

Əmim Xasay Hacıyevin vaxtsız vəfatına

Gözümün işığı, könlümün varı,
Getmə, bu mənzilə əmi, amandı!
Gedirsən bir kəlmə barı danış, din,
Çatıbdı ayrılıq dəmi, amandı!

Getmə, yandırarsan din-imanımı,
Yer-göy də götürməz ah-amanımı.
Bu şikəst könlümü, yazıq canımı,
Üzər bu fələyin qəmi, amandı!

De, niyə susubdu o imran dillər?
Pərişan görünür gümüşü tellər,
Keçsə qərinələr, ötsə də illər,
Qurumaz gözümün nəmi, amandı!

Gözləyib yolunu gözüm gəlmişəm,
Yoxdu o əzəlki dözüüm, gəlmişəm,
Sənə qurbanlığa özüm gəlmişəm,
Bizə etmə bu sitəmi, amandı!

Dar gündə İmanın sənsən harayı,
Büllur imarəti, altun sarayı.
Süfrəmin bəzəyi, qəlbimin payı,
Zəmanəmin, ey Hatəmi, amandı!

1977-ci il

BABALI SƏNİN BOYNUNA

Dünya, elə hava çaldın,
Girdim şeytanın oynuna.
Öz anamı tərək eyləyib,
Atıldım sənin qoynuna.

Qismət, ruzi bildiklərim,
Dadın duzu bildiklərim,
Dünən quzu bildiklərim,
Bu gün çevrilib qoynuna.

Udsam da dərdi çeynəyib,
Bilirəm az deyil eyib.
İman nə günah eyləyib,
Babalı sənin boynuna!

İSMİXAN DAYI

El şairi İsmixana

Vətən adı çəkdim, göynəyib elə,
Gözündən od tökdü İsmixan dayı.
Dedim: – göyçəliyəm, sizin elliyəm,
Önümdə diz çökdü İsmixan dayı.

Görüşdük, nəfəsi Göyçə qoxudu,
Sözdən dəstə tutdu, çələng toxudu.
Ələsgərdən aşırıq “dağlar” oxudu,
Hey boynunu бүkdü İsmixan dayı!

Dönmüşdü ürəyi yaralı neyə,
Dözəmmirdi haqsızlığa, kələyə:
“Ay oğul, vəfasız qəribəm” – deyə,
Dərindən ah çəkdi İsmixan dayı.

Hicran arxamızca gör gəldi hara,
Neyləsin bu dərdə İman biçarə?
Həsərət-həsərət baxıb ana dağlara,
Pərişan görükdü İsmixan dayı.

GƏLMƏDİ

Tüstüm burum-burum göyə çəkildi,
Duman olub yerə külüm gəlmədi.
Yalvardım-yaxardım bir yol insafa,
Bu yolu yoğrulmuş, zülüm gəlmədi.

Oyan, a taleyim, a bəxtim, oyan!
Sən mənə həyansan, mən sənə həyan.
Nə vaxtdır gözümü yollarda qoyan,
Görən harda qaldı, ölüm gəlmədi.

İmanam, qələmi verdilər ki, yaz:
Dünya qanlı qatil, həyat yaramaz!
İstədim bəxtimə qarğıyam bir az,
Dedim: günah olar, dilim gəlmədi.

AMANDI

Səxavət Məmmədova

Gəl, belə yanıqlı, kövrək oxuma,
Ürəyim alışıb yanar, amandı!
Qaysax atmış yaralarım təzədən,
Göz tutmaz, göynəyib, qanar, amandı!

Çən gələr dağlara, bağlanar yolum,
Qanad açammaram, qırılar qolum,
Elə haray çəkmə, qurbanın olum,
Əyilər qamətim, sınar, amandı!

Gözüm nurdan düşər, qollarım girdən,
Huş başımdan gedər, ağıl da sərdən.
İmanam, Məcnuna dönərəm birdən,
Ellər məni dəli sanar, amandı!

1987-ci il, Ağdam

GƏLİB

İlləri dolanıb hey addım-addım,
Dərdlərim mənimlə gör hara gəlib.
Sinəmin üstünü yaylaq yeritək,
Özünə yurd seçib, dağlara gəlib.

Bu dünya faniymiş, insan da yalan,
Çəkdiyin qəm olur adama qalan.
Çox dostdan, qohumdan vəfalı olan,
Dərd hara getmişəm, düz ora gəlib.

Nə yaxşıdan yaxşı, nə pisdən pisəm,
Xətrimə dəyməz ki, inciyəm, küsəm.
Mənsiz dözə bilməz, ölüb eləsəm,
Bir də görəcəyəm məzara gəlib.

Sıxır ürəyimi qəlbimə daman,
Gördüyüm yuxular çin olur yaman.
Dərd elə şirindi, deməz ki İman:
Yoruldum çəkməkdən zinhara gəlib.

DÜNYANIN

Üzündə şırım var, qolunda qandal,
Sinəsi min yerdən dağlı dünyanın.
Evini cin-şeytan çapıb apardı,
Qapısı üzünə bağlı dünyanın.

Günü ahı-vayda, işləri gərgin!
Qocaltdı gözəli, eylədi çirkin.
Yıxdı öz evini qarnındakı kin,
Bəlası haqlıymış, haqlı, dünyanın.

Tərifı Vurğundan yazılı qaldı,
Kimə nə vermişdi, axırda aldı...
Çoxunun toyunda “Kərəmi” çaldı,
Çoxuna xoş gəldi nağlı dünyanın.

İmanam, qan ağlar çəmənim, çölüm,
Əcəl bazarında mətahdı ölüm.
Bəşərə bu qədər etməzdi zülüm,
Əzəldən olsaydı ağıl dünyanın.

QIRMIZI-QIRMIZI

Açılıb yaramın üstdən,
Güllər qırmızı-qırmızı.
Gözlərimdən axıb getdi,
Sellər qırmızı-qırmızı

Yaz yerinə qış gətirdi,
Torpaq alıb, daş gətirdi,
Yaşım üstə yaş gətirdi,
İllər qırmızı-qırmızı.

Bu nə qəzəb, bu nə kindi,
Bəxtim ayna, dərd çirkindi!
Tutub yaxamdan silkindi,
Əllər qırmızı-qırmızı.

İmanam, yannam tüstümə,
Tale durandan qəsdimə.
Yağdırır qarğış üstümə,
Dillər qırmızı-qırmızı.

MƏN

Çal, ay aşığı, sızıldayım,
O tellərdə, pərdədə mən.
Həsərət-hicran tapasıyam,
Sevinc olan yerdə də mən.

Çətin düşə yurda yolum,
Bağlanıbdı sağım-solum.
Allaha da qurban olum,
O verdiyi dərdə də mən.

İman, hanı örüş, qoruq?
Bitə yemlik, dəyə moruq.
Göycə deyın boynuburuq,
Bir qəribəm Bərdədə mən.

BAŞIMA

Dostum Cəfər Cəmilovun xatirəsinə

Bu səhər dünyam dağılıb,
Yer-göy olub dar başıma.
Yollarımı duman kəsib,
Ələnibdi qar başıma.

Dağlarım, düşünlərim var,
Ahlarım var, ünlərim var,
Görəcəkli günlərim var,
“Mənim bəxtəvər başıma”.

İman, nədir bu hıçqırıq?
Səbrini bas, döz bir qırıq.
Cəfər – deyib ağlayırıq,
Yığılıb dostlar başıma.

KİŞİLƏR

Sizdəydi əzəmət, qürur,
Dağ boyda ürək, kişilər!
Tədbirdə Qazan xanıydız,
Döyüşdə Beyrək, kişilər!

Bəzəyiydiz el-elata,
Sözü sözə qata-qata,
Niyə gəlmir səsiniz ta,
Ay dili yüyürək kişilər?

Az-az çəkilir adınız,
Unudubmu dost-yadınız?
Cıdırı çıxmır atınız,
Bu dərdə neynək, kişilər?!

Bizi verib dünyaya beh,
Bir-bir köçüb getdiniz eh!
Necoldu kəhrəba təsbeh,
Bir deyin görək, kişilər?!

Gen süfrəniz Hatəmsayaq,
Qapı bağlı, gəlmir qonaq!
Eşmə bığ – gümüşü papaq,
Görünür tək-tək kişilər!

İman, nə tez keçdi illər?
Susdu ötən qumru dillər.
Sizdən soruşuram ellər:
Hanı dördböyrək kişilər?!

BÖYÜDÜM

Qayğılarım dənə dönüb saçımda,
Dəyirman yox, dənə harda üyüdüm?
Fikirini çəkə-çəkə dərdlərin,
Aman Allah, dərdimdən tez böyüdüm!

Qəm daşdım “ömür” adlı şələdə,
Qətrə yaşım ümman oldu gilədə,
Görüşə tələsir o qız hələ də,
Hanı xan çinarım, salxım söyüdüm?

Susubdu, ötməyir qumrutək dillər,
Çox ürək altında daşlaşmış illər.
İmanam, nə yazsam daha, ay ellər,
Dilə düşüb, qəlb ovutmaz öyüdüm.

**Kirpiyin pərvanə, gözlərin də şam,
Könlüm gecələyir sizdə hər axşam!**

ON BEŞ İLDİ

Çölümü odlara qalayıb hər gün,
İçimi qovurur köz on beş ildi!
Elə tale yazıb yazan bəxtimə,
Pozan axtarıram düz on beş ildi!

O saçları süsən, donu qırmızı,
Göndərib üstümə həsrət qansız.
Xəbər gətirməyir qonşunun qızı,
Yollara dikilib göz on beş ildi!

Cavabsız qalıbdı verdiyim sual,
Dodağı qıfıllı, məhəbbəti lal.
Şürüşmür çiyinə başındakı şal,
Düşmür o bulağa iz on beş ildi!

Dözüb-dayanmaqdı hicrana halım,
Çəkər keşiyini hər gün xəyalım.
Eşidib biləndən anası zalım,
Görüşə bilmirik biz on beş ildi!

Ay İman, bu ömrün həsrəti bəlli,
Yığdın ürəyinə dərdi cütəlli.
Nə ümid verən var, nə də təsəlli,
Eləcə deyirlər: “döz!” on beş ildi!

SƏNDƏN ÖTƏRİ

Mən səfər adamı, sən uzun yolsan,
Həsrəti bir çimdik, sevinci bolsan.
Nə vaxtsa ayrılıb gedəsi olsam,
Çəkə biləcəmmi görüm kədəri,
Get, bir az darıxım səndən ötəri.

İkimiz bir ürək, de necə bölüm?
Kimə nə düşəcək – sevinc, ya zülüm?
Deyirlər ayrılıq ən çətin ölüm,
Ay mənə vüsalı ilan zəhəri,
Get, bir az darıxım səndən ötəri.

Zirvələr görünmür çəni tapandan,
Saçımız ağappaq dəni tapandan.
Əhdə xilaf çıxdım səni tapandan,
Tək-tənha qoymuşam qəmi, qəhəri,
Get, bir az darıxım səndən ötəri.

İman nə düşünür, qələm nə yazıb,
Nimdaş libasdadı həsrətim kasıb.
Öpüm, əzizləyim bağrıma basıb,
Həyatda nə varsa dərddən betəri,
Get, bir az darıxım səndən ötəri.

AY BAŞINA DOLANIM

Sən Əsli, mən Kərəm çağır, de gəlsin,
Lələ, ay başına dolanım, lələ.
Yanıb dərdimizin oduna dönək,
Külə, ay başına dolanım, külə.

Mən burdan ah çəkim, sən ordan haylan,
Bəlkə sığallaya yuxumu laylan.
Uzaqdan azcana qıyqacı boylan,
Bələ, ay başına dolanım, bələ.

Mən sükut dəlisi, sən eşq dilsizi,
Qoyma ətəklərdə qala əlsizi.
Kim bilir qarşıda nə gözlər bizi,
Hələ, ay başına dolanım, hələ.

Ahımdan zirvələr kül olub çöküb,
Quş qanad saxlayıb, durna tel töküüb.
Bu yazıq sevdamı qəlbinə büküb,
Bələ, ay başına dolanım, bələ.

İmanam, yatıbdı, oyanmamış kənd,
Gəldim ilgəyinə bənd bağlayam, bənd.
Dola qollarını boynuma kəmənd
Elə, ay başına dolanım, elə.

HARDASAN

Nə müddətdi səndən ayrı düşmüşəm,
Bircə yol dil açıb, desən – hardasan?
Mən xoş gün gəzirdim ömür yolunda,
A dinsiz, imansız bəs sən hardasan?

Acmadım eşqinə, baxdım tox kimi,
Bir gün yox olacam onsuz yox kimi,
Hər sözü bağrıma batıb ox kimi,
Həsrəti ömrümü kəsən, hardasan?

Çağırdım sevinci gəlmədi bəri,
Oldu qəm-qüssələr dilim əzbəri.
O qız boynubükük, mən də sərsəri,
Adı Nərgiz, özü süsən, hardasan?

Məsum baxışından kədəri dərib,
Baxdım camalına hey qərib-qərib.
Qəlbi tükdən incə, ipəkdən zərif,
A məndən inciyib, küsən, hardasan?

Yağdıqca saçıma hicranın qarı,
Bağlandı üzümə arzu yolları.
İmanın eşqinin dəli rüzgarı,
Qara tellərinə əsən, hardasan?

İNCƏSİNƏ

Bu qızıdakı görkəmə bax:
Büllur buxaq, incə sinə.
Gün üzünə həsrət çəkir,
Bel yalvarır incəsinə.

Gözəlliyn başa bəla,
İnsafa gəl, rəhm et, bala!
Söz dilində dönüb bala,
Kəlmələnir incəsinə.

İman, olmaz belə göz, əl,
Zər yaraşır belə gözəl.
Harda vardı belə gözəl,
Şax otura, incə sinə.

GEÇİKMİŞ MƏKTUBA CAVAB

Yazma bu məktubu, bir daha yazma,
Hər sözün başıma xətdi, gözəl.
Oxuya bilmirəm xəttini yaxşı,
Bu necə vergüldü, nidadı, gözəl?

Çoxdu günahlarım axtar, ara, seç,
Bacarsan bir azca bağışlayıb keç.
Yazırsan: “Yadına düşürəmmi heç?”
Bax, məni bu sözün oddadı, gözəl.

Özündən çox çıxma, özündə saxlan,
İmanam, könül ver, birinə bağlan.
Xəbərin yoxdu ki, sən sevən oğlan,
Çoxdan evlənibdi, atadı, gözəl.

BARİŞAQ

Günahkar qulunam, bağışla, əfv et,
Yamandan yamandı halım barışaq.
Dəyişik salmışam baharı qışla,
Qollarım boynuna salım barışaq.

Üzüm yoxdu, yar yanına getməyə,
Hal-əhval soruşub, dərdin bilməyə.
Şirin məclis qurub, deyib-gülməyə,
Yaxın gəl, qadanı alım barışaq.

İmanam, öldürər intizar dərdi,
Yediyim, içdiyim qəmdi, kədərdi.
Həyat mənə inan, sənsiz hədərdi,
Üz döndərüb, olma zalım barışaq.

QURBAN OLUM

“Gəl-gəl” deyən o gözlərin,
Sevdasına qurban olum.
Süzgün baxıb can alanın,
Xatasına qurban olum.

Eşqi üçün kül olanın,
İşarədən tez qananın,
Gözlərindən oxunanın,
Hecasına qurban olum.

İman deyər, qurban canım,
Var-dövlətim, xanimanım.
Gözlər adlı o dünyamın,
Dünyasına qurban olum.

1980-ci il

VERGÜLÜ MƏNƏMSƏ, NÖQTƏSİ SƏNSƏN

De, hara gedirsən baş alıb belə?
Bu gediş içində itəsi sənsən.
Yollara dikilən hər axşam-sabah,
Gözümün qan dolu didəsi sənsən.

Bir az dözümlü ol, bir az da mətin,
Çəkmişəm, çəkəcəm yenə həsrətin.
Sevgidən yaranan bəşəriyyətin,
Gözəllik adlanan qitəsi sənsən.

Qəlbim çiliklənən bir şüşə olub,
Bu zülüm, ızdırab həmişə olub,
Bir dəstə qərənfil, bənövşə olub,
Məzarım üstündə bitəsi sənsən.

İmanam, demə ki kədər, qəmliyi,
Həsrətə, möhnətə qoşa həmləyik.
İkimiz bir yerdə bütöv cümləyik:
Vergülü mənəmsə, nöqtəsi sənsən.

DE, BİLİM

Nə ovsundu, nə sehirdi, de, bilim?
Xal görmədim yanaqdakı xalınca.
Ürəyimdə bir salamat yerim yox,
Kırpıqların dönən gündən qılınca.

Xına qoydun əllərinə qanımdan,
Ruhunuydu, ötüb-keçən yanımdan.
Elə bil ki, can aldılar canımdan,
Dodağından bircə kəlmə alınca.

İman, ahın dağa, daşa gələydi,
Sevinc ilə vüsəl qoşa gələydi,
Bir arzum var, keşmə başa gələydi:
Üzüm dəysin, üzün üstə balınca.

QURBAN OLARAM

Ay çiçək, sənin əslinə,
Soyuna qurban olaram.
Bir səs eylə harayına,
Hayına qurban olaram.

Eşqini buta eylə sən,
Eyb olmaz xəta eyləsən.
Bir öpüş əta eyləsən,
“Payına” qurban olaram.

İstərəm canıyananlıq,
Göstərəsən bircə anlıq.
Ayağın altda qurbanlıq,
Qoyuna qurban olaram.

“Al” deyərsən gəlib allam,
Həmdəmin, sirdaşın ollam.
Ətəyində namaz qıllam,
Boyuna qurban olaram.

Sevgi yükün, sevda şələn,
Axır məni tutdu tələn.
Adama o şirin gələn,
Suyuna qurban olaram.

Eşq məni İman eyləyib,
Müşkülə güman eyləyib.
Sən gedən gün qan eyləyib,
Toyuna qurban olaram.

SƏNDƏN HEÇ NƏ İSTƏMİRƏM

Mənə sevgi, məhəbbət ver,
Səndən heç nə istəmirəm.
Mənə dözümlü, dəyanət ver,
Səndən heç nə istəmirəm.

Gəl, hardasan, ölürəm de,
Ürəyini bilirəm de,
Bircə kəlmə sevirəm de,
Səndən heç nə istəmirəm.

Kədərini ləl, sevincini ləl,
Külünü götür, köksümü dəl.
Geyin-kecin görüşə gəl,
Səndən heç nə istəmirəm.

Yanaqların bulud layı,
Sənə zirvənin qar payı.
Bir xoş baxışdan savayı,
Səndən heç nə istəmirəm.

Ay kəlməsi, sözləri dürr,
Sənəmdəki qəmi böldür!
Sev məni sevginlə öldür,
Səndən heç nə istəmirəm.

İman deyər, bütün ölkə,
Dərdindən dəlidir bəlkə,
Müxtəsəri səndən özgə:
Səndən heç nə istəmirəm.

AMANDI

Elə baxma o səndəki,
Kırpiklər ox, qaş kamandı!
Baxışların baxışından,
Sevda boyda dərd umandı!

Baş endirməz bəyə, şaha,
İşvəsindən nazı baha.
Bu tanrıtanımaz var, ha! –
Qəməsindən qan damandı!

İman, onun qəlbi daşdan,
Yaranıbdı əzəl başdan.
Qoru məni bu göz-qaşdan,
Amandı, Allah, amandı!

NƏ OLACAQ Kİ...

Durub tamaşana heyran gözlərim,
Qoy baxsın, gözdü də, nə olacaq ki?
Xəlvətə çəkilmə, dur çıx eyvana,
Görünsün, üzdü də, nə olacaq ki?

Elə et, sən Allah, dəyməsin xətan,
Çoxdu gəmiləri dəryada batan.
Səni sevməyimi qoy anan, atan,
Bilsinlər, düzdü də, nə olacaq ki?

Ürək əzizləyər könül sevəni,
Tale bərişdırsın bəxtədən küsəni.
Sənin baxışının alovu məni,
Yandırısın, közdü də, nə olacaq ki?

İmanam, ürəkdi yarpaqtək əsən,
Kəsmə ümidimi, ay ümid kəsən.
Dünya dağılmaz ki, “sevirəm” desən,
Bir kəlmə sözdü də, nə olacaq ki?

1979-cu il

DƏRD DAŞI YARDI

(təcnis)

A Məcnun sevdalı, Leyli kamallı,
Dərdi çəkənlərə dərddəşi yardı.
Yar deyib göynəyən qanlı yaranı,
Səni sevməyənin dərddəşi yardı.

Dillərin lal olsun, həsrət qal anda,
Bir ömür çürütdüm həsrət qalanda.
Əlin əllərimə həsrət qalanda,
Gözün gözlərimə dərd daşıyardı.

İman üz döndərib, daşdandı – demə,
Göy alıb, yer yeyib, daş dandı – demə,
Ta bir də “ürəyim daşdandı” – demə,
Güc gəlib çəkdiyin dərd daşı yardı.

BİR ANDA MƏNİ
(*təcnis*)

Sən məni bir anda tapmışdın o vaxt,
İndi də itirdin bir anda məni.
Yığıb ürəyinə hirs-i-hikkəni,
Necə qurban etdin bir anda məni?

Hörmə hasarına yad daşını, qız,
Yeyən dad almayıb yad aşını, qız!
Hərdən təzələyib yaddaşını, qız,
Qayıt o günlərə, bir an da məni!

Həsrətin didəmdən gəlib su ala,
Axdı eynim yaşı, oldu – su ala!
İmanam, önündə döndüm suala,
Qoymadın tutmağa bir an daməni.¹

KAŞ BİLƏYDİM

Ürəyimi o insafsız,
Dağlayanda kaş biləydim.
Yollarımı hasar çəkib,
Bağlayanda kaş biləydim.

Çəkilməz hər ömrün qəmi,
Yoxdusa könül həmdəmi.
Unutmayıb xatirəmi,
Saxlayanda kaş biləydim.

¹ Ətək

Ürəyində dərd yorulmuş,
Gözlərindən qan sorulmuş.
Mən öləndə o vurulmuş,
Ağlayanda kaş biləydim.

İmanam, ay boyu bəstə,
Çıxan cansan son nəfəsdə.
Hərdən gəlib qəbrim üstə,
Yoxlayanda kaş biləydim.

BİLLƏM

Elə kəsibsən aranı,
Nə bir gedib-gələ billəm.
Həsətinlə yolum üstə,
Qurubsan çox tələ, billəm.

Ay üzü nur, qəddi mina,
Yaman zülüm etdin cana.
Od tutmuşam yana-yana,
Dönəcəyəm külə, billəm.

İman kədər, qəm küləsi,
Qul şahına neyləyəsi?
Ay könlümün bir dənəsi,
Elə baxma, ölə billəm.

SƏNİ SEVƏNDƏN

Səni Yaradana şükür eyləyib,
Gözəl dəlisiyəm səni sevəndən.
Əllərin dualı, gözün sehrli,
Göz, əl dəlisiyəm səni sevəndən.

Kilidinə düşən tapmıram açar,
Möcüzən önündə qalmışam naçar.
Füzuli dərдинə olmuşam düşar,
Qəzəl dəlisiyəm səni sevəndən.

İmanam, uzaqdan eşit sədamı,
Gəlim gözlərinə olum fədamı?
Dayan, ayaq saxla, payız adamı,
Xəzəl dəlisiyəm səni sevəndən.

O YARAM (*təcnis*)

Tanıdınmı, a tanınmaz olmuşum?
“Leyli” – deyib səni sevən o yaram.
Baxışlarım baxışından utandı,
Qövr eyləyib, göynədikcə “o” yaram.

Sevgiyə açılan dər¹ dindən olub,
Qəmin sünbül tutub, dərdin dən olub,
Mənim xəstəliyim dərdindən olub,
Nəstər götür, ürəyimi oy, aram.

¹ Qapı

İman çəkən nə qəzadı, nə qədər,
Dözməliyəm bu əzaba nə qədər?
Vüsalınla yaşasam da nə qədər,
Həsrətinlə həsrətimi oyaram.

DƏRDI SƏR İNDİ
(*təcnis*)

Mən sevdim qurtardım məhəbbət ilə,
Səni sevecəkdir dərdi-sər indi.
Yuyub gözlərində hicran yaşıyla,
Yanağın üstünə dərdi sər indi.

Dedi – gəl ayrılmaq, Məhəbbət¹ itək,
Qoyduq son görüşdə məhəbbəti tək!
Zalımın sevgisi, məhəbbətitək,
Həsrəti soyuqdu, dərdi sərindi.

İmanam, olubdu yar həsrəti min,
Ay təbib, yarasın yar həsrətimin!
Sinəmdə göyərən yar həsrətimin,
Qoxlayıb gülünü dərdi sər indi.

¹ Qız adıdı

DÖZƏRDİM

Sən ah çəkdin, mən ahına tutuşub,
Öz içimdə sərin-sərin közərdim.
Göl olmuşdu gözlərimdə göz yaşın,
İzin versən, əl-qol atıb üzərdim.

Qoşulmuşam hicran adlı köçə mən,
Dərdi çəkib, qəmi saldım gücə mən.
Bir zamanlar yadımdamı necə mən? –
Sənə həmdəm, sənə sirdaş, nəzərdim.

Qüssəsiz ötməyib sənsiz bir günüm,
Özümü yandırır öz ahım, ünüm.
İncimə İmandan başına dönüm,
Dözüm olsa, həsrətinə dözərdim.

QAYIDIB

Yolumdan eylədin bu axşam məni,
Sola buruluram, sağa qayıdıb.
Yenə öz taxtında cövlan eyləyir,
İlk məhəbbət adlı ağa qayıdıb.

Bəxtəvər başına neçə ovun var,
Qıvrılıb çalacaq, zülfündü şahmar!
Dəyibdi ta armud, yetişibdi nar,
Gedəkmi görüşə bağa qayıdıb?

Yazıb adımızı elçi daşına,
Nə tez çatdıq ömrün yarı yaşına?
Çəkib karvanını bulaq başına,
Xəyalım arxanca dağa qayıdıb.

İmanam, of!... yenə göynədi yaram,
Ürəyi nisgilli, gözü ağlaram,
Şəklini yadigar səndən saxlaram,
Gəl apar, o keçən çağa qayıdıb.

KİMİ

Səni məndən ayrı görüb bu dərdə,
Gözəlim, ağlaya, gülüşə, kimi.
Hicran addım-addım izlədi məni,
Səninlə sonuncu görüşə kimi.

Alnımda qırış var, əlim qabardı,
Həsərin, hicranın atlı çapardı.
Səni ürəyimdən dərib apardı,
Əğyar ömrügödək bənövşə kimi.

İmanam, uzaqdan boylan, bax bəri,
Gör, necə çəkirəm mən bu dərdləri.
Adın ürəyimə yazılan yeri,
Qoruyub saxlaram bir guşə kimi.

İNDİ

Dünən sənə-mənə çəpər olanlar,
İnan, əzabını çəkillər indi.
Bir vaxt aramıza çəkilən səddi,
Gözümüz önündə söküllər indi.

Dərdimiz doğuldu cüt qardaş-bacı,
Biz xəyal dustağı, könül möhtacı.
Görüş yerindəki armud ağacı,
Quruyub özgəsin əkillər indi.

İmanam, ömrümü əlimdən alan,
Həsretin, möhnətin kalandı, kalan.
O səndən bir yığın xatirə qalan,
Göz dağı olubdu şəkillər indi.

DUR, GƏL

Azalıb inamım, tükənib səbrim,
Hardasan, gözümün qarası dur, gəl.
Sən çıxıb gedəli küskün bəxtimin,
Dəyibdi mənimlə arası dur, gəl.

Ömür yolçum oldu qəm-qüssə, vərəm,
Taledə, bəxtə də görmədim kərəm.
Gözü yolda qalan dərddli müstərəm,
Göynər ürəyimin yarası dur, gəl.

Kim sevib sevgidən görübdü xeyir?
Həsərin qurd kimi içimi yeyir.
Ey şəfam, şəfqətim təbiblər deyir:
Tək sənsən dərdimin çarası dur, gəl.

Dindirib könlümü kamanla, neylə,
Dərdimi, qəmimi ellərə söylə.
Can üstə İmanı bəxtəvər eylə,
Olsa da dünyanın harası dur, gəl.

MƏNİ

Satdın özgələrə səadətimi,
Ömürlük həsrətə behləyib məni.
Canımda sızlayan yaralar kimi,
Hər gün öldürürsən, göynəyib məni.

Ummadım taledən nə bəxşiş, ənam,
Yandı, tüstüləndi... sönmədi inam.
Telləri qan dolu dərdli kamanam,
Dindir həzin-həzin kökləyib məni.

İmanam, soyuqdu dərdin necə də,
Bağrına daş basıb dözür gecə də!
Xatirən yaşayan bu dar küçədə,
Həsərin yamanca təkləyib məni.

KEÇİB

Bir kəsdən inciyib, küsmərəm heç vaxt,
Hər bəla özümə özümdən keçib.
Yerdə tapdığımı göydə itirdim,
Mənimki səbirdən, dözümdən keçib.

Ən gözəl arzuydu bir ömür sürmək,
Müşkülə çevrilib üzünü görmək.
Yoxsa baxa-baxa adam öldürmək,
Sənin gözlərinə gözümdən keçib?

İman çəkən, zülüm təkdi, əzab tək,
Bağlı qaldım oxunmamış kitabtək.
Sual oldu baxışına cavabtək,
Bir söz deyəmmədim üzümdən keçib.

SƏNƏ QURBAN OLUM

Çox ağlatma kor olacaq,
Gözüm sənə qurban olum.
Dilimdəki şirin kəlməm,
Sözüm sənə qurban olum.

Saymı çatar hesabına?
Yazılım bəxt kitabına.
Kömək eylə əzabına,
Dözüm, sənə qurban olum.

Layla çalsan oyammaram,
Vüsalından doyammaram.
Özgələrə qıyammaram,
Özüm sənə qurban olum.

Duy İmanı, dinlə barı,
Günlər ötür, ömür yarı.
Qoynundakı bir cüt narı,
Üzüm sənə qurban olum.

HƏDƏR

Əslisi deyilsən mənim könlümün,
Özünü odlara salmağın hədər.
Mən sənə nə Məcnun, nə də Fərhadam,
Mənasız xəyala dalmağın hədər.

Gəl, belə ağlama boynunu büküb,
Könlümdə yurd-yuva özgəsi tikib.
Bu qədər işgəncə, iztirab çəkib,
Hicranda, möhnətdə qalmağın hədər.

Aqıl İman deyər, qopsa qiyamət,
Yenə də uyuşmaz bizim məhəbbət,
Bəlkə də sevirsən, ancaq, ey afət,
Oduma, közümə yanmağın hədər.

OLMAZ

Elə yanaram oduna,
Bircə çimdik külüm olmaz.
Alovunda qarsalanan,
İçim olar, çölüm olmaz.

Bu nə arzu, bu nə muraz?
Həsrət dönüb vüsal olmaz!
Mən yazıq hər gün bir az,
Öldürərsən, ölüm olmaz!

Mən İmanam, ürəyi qan,
Dözüb, durur hələ ki can!
Oğrun baxıb, evlər yıxan,
Axı belə zülüm olmaz!

DOLANLARDANAM

Ağlama, andırıb qara buludu,
Ürəyi bu dərdnən dolanlardanam.
Tutub gül-çiçəyə siyah zülfünü,
Laləni eşqinlə yolanlardanam.

Çəmən süfrə açıb, əl edir çiçək,
Gəl orda yurd salaq, gəl ora köçək!
Kəsmə ülfətini, ay boyugöyçək,
Dərdindən saralıb, solanlardanam.

Baxışın andırır yetim quzunu,
Sındır bəxtimizin donan buzunu.
Alışıb oduna illər uzununu,
Qurdnan-qiyamətə qalanlardanam.

İmanam, arzusu, istəyi talan,
Köksümü oxladı çəkdiyin nalan.
Canı bu dünyada canından olan,
Ruhu köçüb getmiş yalanlardanam.

SƏNİN

Ümman olan könlüm, çay olan könlüm,
Niyə sısqa oldu gözündə sənin?
Aqillər yanında bal olan sözüm,
Niyə zəhər oldu sözündə sənin?

Yaralı kamanam, həzin bir neyəm,
Qopan fırtınayam, əsən küləyəm.
Coşan şələləyəm, ötən tütəyəm,
Çəmənində sənin, düzündə sənin.

Söylə görüm, niyə məndən küsmüsən?
Bircə kəlmə danışmırsan, dinmirsən.
Biçarə İmana cavab vermirsən,
Gözlərim qalıbdı üzündə sənin.

1988-ci il

SƏNİN ƏLLƏRİNLƏ, MƏNİM ƏLLƏRİM

Hər görüşdən bir xatirə saxlayar,
Gah sandığı, gah cibini yoxlayar,
Səni mənə, məni sənə bağlayar,
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

Biri sağ olanda, biri olub sol,
Həsreti, möhnəti dərib bolhabol,
Hicrandan vüsala bir addımlıq yol –
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

Uzun məsələnin qısa hesabı,
Çətin sualların hazır cavabı.
Gizli eşqimizin bağlı kitabı,
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

Gəzər köksümüzə hey xumar-xumar,
Gahdan qabar tutar, gah olar hamar.
Həm sığal sevəndi, həm də ki, tumar,
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

Birində mehr var, birində qılıq,
Bəzən isti olar, bəzən də ilıq.
Gələcək günlərə görür hazırlıq,
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

İman illər sayır, əsirlər sayır,
Gəl, sən də illəri əsirdən ayır.
Deyirlər ki, bir-birinə oxşayır:
Sənin əllərinlə, mənim əllərim.

BALLANIR

Bu gözəli özün qoru, Allahım,
Yanaqları günəş kimi allanır.
Elə bil ki, arı qonur çiçəyə,
Dodaqları bala batır, ballanır.

Söz olammaz qamətinə, şəstinə
Ürkək baxışları durar qəsdinə.
Qara tellər sinəsinin üstünə,
Çin-çin olub dağ çayıtək sallanır.

Köksümü oxladı boynunu burub,
Elə bildim günəş eyləyib qürub.
İmanam, xəyalım namaza durub,
Gündə yüz yol səcdəsinə yollanır.

YANIR HEY

Yenə eşqin, məhəbbətin oduna,
Var cəsədim alovlanıb, yanır hey!...
Əhdinə, andına doğru sandığım,
Sədaqəti, etibarı danır hey!...

Qəlbimdən keçənlər olsaydı gerçək,
Bütün arzularım açardı çiçək.
Vüsalına yetmədiyim o mələk,
Məni belə nə anlayır, qanır hey!...

Tapın, o əhdini dananı tapın,
Keçirdim iynədən həsrətin sapın.
Oxuduqca xatirələr kitabın,
Nə bilir ki, İman onu anır hey!...

BELƏ

Tanrı yaradanda hamıdan seçib,
Tək gözəl yaradıb qız, səni belə!
Sən Allah, az eylə nazı, qəməzəni,
Nəzərə gətirər tez səni belə.

Dərdimin üstünə dərd yığa-yığa,
Həzrəti İsatək çəkdin çarmıxa.
Az qalır yerindən dörd olub çıxıx,
Bir gün görməyəndə göz səni belə.

İmanam, yandırma, sönməyən odam,
Bir busə verəsən dadından dadam.
Yerişin, duruşun öldürür adam,
Bəxtəvərdi alan az.., səni belə.

GÖRƏN HARDA QALDI, GƏLMƏDİ O QIZ

Mənim üçün bahar gedib, qış qalıb,
Ağlamağa gözlərimdə yaş qalıb.
Talanıb, dağılıb dünyam boş qalıb,
Gecələrim tənha, gündüzüm yalqız,
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.

De, azmı çəkmişəm qəmi, qüssəni?
Azala başımdan sevdanın çəni.
Nə vaxtdır öldürüb, yaşadan məni,
Kırpıqları – nizə, saçları – pırpız,
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.

Yediyim ağıdı, içdiyim zəhər,
Hər işə əncam var, buna yox təhər...
Kaş badi-səbadan eyləyib xəbər,
Bir kəlmə söz yazıb, göndərə kağız,
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.

Hər sözü-söhbəti dodaqda qalıb,
Qolları bükülüb, qucaqda qalıb.
Darağı, güzgüsü bulaqda qalıb,
Örpəyi bənövşə, dolçası yarpız,
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.

Duruş gətirəmmir dözümə səbir,
Bu necə qanundu, bu necə əmir?
İmanam, sanadım, günləri bir-bir,
Yaz ötdü, yay ötdü, bu da ki payız
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.

AY ÜZÜDÖNMÜŞ

Bir ocaq çatmışdıq görüş yerində,
Sən getdin... qaralıb, ocaq da sönmüş.
Adını üstünə yazdığım qaya,
Sənsiz yasa batıb, qəmə bürünmüş.

Getmirsən gözümdən bir kirpik çalım,
Həsrətin yağıdı, sən də ki zalım.
Düşüb sorağına səyyar xəyalım,
Dizin-dizin izin ilə sürünmüş.

İmanam, bir qüssə, kədər sürgünü,
Tale çox göstərib bizə görkünü.
Mən səni görəndə ilk görüş günü,
Sən belə deyildin, ay üzüdönmüş.

ELƏ MƏN

Sən gedən yolları gözümə yığıb,
Göz yaşımı ələyirəm elə mən.
Ümidimi gümanıma bağlayıb,
Gəlişini diləyirəm elə mən.

Sinə ha yansa da, qızınmır ürək,
Can deyir – tüstünü ciyərinə çək!
Anasından ayrı düşmüş quzutək,
Gecə-gündüz mələyirəm elə mən.

İmanam, göz yaşım göllərə çöküb,
Pis günlər ömrümü talayıb, söküb.
Qəlbimi sən verən dərdlərə büküb,
Həsrətinə bələyirəm elə mən.

1985-ci il

HƏSRƏTİN

Dən ələyib bircə-bircə saçımdan,
Neçə qara tük atıbdı həsrətin.
Nə götürə, nə də çəkə bilirəm,
Elə böyük yük atıbdı həsrətin.

Dözmək olar, dözüləsi beş ilə,
Beş – dedim, qorxuram bağrım deşilə!
Bu sevgini mən udanda “şəş” ilə,
Gəlib sənin “yek” atıbdı həsrətin.

Bu dünya – qürbət el, İman da qərib,
Qüssədən, ələmdən özgə nə dərib?!
Sarı sarmaşıqtək içimə girib,
Şaxələnilib, kök atıbdı həsrətin.

BAXIŞLARIN

Qəlbimdə, könlümdə nə var,
Yığış getdi baxışların.
Necə gəlmişdi elə də,
Çıxıb getdi baxışların.

Bəlasız olarmı qada?
Müdam qulu tapar xata.
Varlığımı atıb oda,
Yaxıb getdi baxışların.

Mən İmanam, qəlbi oyuq,
Eyhamından düşdüm duyuyq.
Neyləmişdim, soyuq-soyuq,
Baxıb getdi baxışların?

1984-cü il

GÜLLƏR SOLMUŞDU

Görüş yerimizə güzar eylədim,
Adına dərdiyim güllər solmuşdu.
Bir zamanlar bu boşalan ürəyim,
Yenə sənsiz qəhərlənib dolmuşdu.

Dəymədim bir gülə, qorxdum ki, sınar,
Hər çiçək ətrində min xatirən var.
Pərişan-pərişan dayanıb çinar,
Salxım söyüd saçlarını yolmuşdu.

İmanam, istəyim, eşqim dərinədə,
Səndən gül gətirib qəm əllərinədə.
Oturub ağladım görüş yerində,
Nə olsun? Onsuz da olan olmuşdu.

MƏNİ BAĞIŞLA

Hara tələsirsən, hara gedirsən,
Söylə, canım-gözüm, bu yır-yığışla?
Ölərəm dərdini çəkə bilmərəm,
Məndə dözümlə yoxdu, məni bağışla.

Örpəyi bənövşə, saçları süsən,
Bilmirəm insansan, mələksən, nəsən...
Sənə “getmə” dedim, demədim ki mən:
Sinəmi oxlayıb, qanla naxışla.

Dağa-daşa salıb İmanı yorma,
Olmaz belə oyun, nə də ki qurma.
Sən elə baxdın ki, ay teliburma,
Varlığım əridi bircə baxışla.

OYNADA

Bəxtimizi yazan keşkə,
Bir yaza, lələk oynada.
Məni sənin məhəbbətin,
Əğyarı fələk oynada.

Təbəssümün nurlu işıq,
Qoşa xalın bir yaraşıq.
Qara zülfün don qarışıq,
Yel vura, külək oynada.

İmanam, istəyin doğma,
Qəm dadıram loxma-loxma.
O baxışın elə baxma,
Qorxuram, ürək oynada.

NƏ DEYİRƏM

Sən od pərvanəsi, səməndər quşu,
Yandır ürəyimi, yax, nə deyirəm.
Gözlərin asıman, göz yaşın leysan,
Yollarım üstünə yağ, nə deyirəm.

Dərdimin rəngidi üzündəki xal,
Xəyalın önündə dayanmışam lal.
Qaşını oynadıb, kirpiyini çal,
Qoy dəysin sinəmə ox, nə deyirəm.

İmanam, gəlməyib hələ gedənim,
Hicran yaranışdan vüsala qənim.
Onsuz da könlümə yaxınsan mənim,
Uzaqdan uzağa bax, nə deyirəm.

BİLMİRƏMMİ

Özün boyda bir sehirsən,
Bilməcəsən, bilmirəmmi.
Ağlar qoyduğun gözümü,
Dəsmalınla silmirəmmi.

Ağrı tay tutma qaraya,
Kim dözərdi bu cəfaya?
Səndən ötrü o dünyaya,
Hər gün gedib, gəlmirəmmi.

Mən İmanam, bir əhdi saf,
Dərdim artıb olubdu Qaf.
Həsəratindən, ay nainsaf,
Can verirəm, ölmürəmmi.

BU QIZ

Dünyanın əzabı, zülümü bəlli,
Bütövümüz para, yüzümüz əlli,
Bilmirəm heç necə verim təsəlli-
Könlünü oxşayım – edim dil-ağız...
Ay Allah, nə gözəl ağlayır bu qız!

Alışır şamlara pərvanələrtək,
Yadlaşıb özünə biganələrtək,
Seyr edib dünyanı divanələrtək,
Yaşayır ömrünü pərişan, yalqız,
Ay Allah, nə gözəl ağlayır bu qız!

Köksümdə dağa bax, gözümdə yaşa,
Çətin ki, ürəyim dözə, tablaşa...
Mən hey-rət içində dönmüşəm daşa:
Ona zülm eləyir taleyi haqsız,
Ay Allah, nə gözəl ağlayır bu qız!

“Yandır ürəyimi yax!” – mənə deyir,
“Şimşək ol başımda çax!” – mənə deyir,
Yolumdan saxlayıb bax, mənə deyir:
“Hanı o sevdiyim eşqi vüqarsız?”
Ay Allah, nə gözəl ağlayır bu qız!

Ömrünü dərdiynən sürən şairə,
Könlünü həsrətə verən şairə,
İman, bu hey-rəti görən şairə,
Nə qələm lazımdı, nə də ki kağız,
Ay Allah, nə gözəl ağlayır bu qız!

ÇİÇƏKLƏYİB

Dünən saldığımız sevda bağında,
Bu gün, ay sevənlər, yar çiçəkləyib.
Günəş gizləndiyi görüş yerində,
Ay doğub, aydınca nur çiçəkləyib.

İstədim öyrənəm neçədi yaşın,
Gördüm havalıdı, çatıbdı qaşın.
Baxdım heyran-heyran canıyanmışın,
Bəyaz əllərində qar çiçəkləyib.

Verməz harayına çağırsan, səs də!
İnsafsızdı yaman, duracaq qəsdə.
İmanam, o mərmər sinənin üstə,
Bir cüt heyva bitib, nar çiçəkləyib.

1986-cı il, Göyçə, Daşkənd kəndi

DAĞILAR

Qan eləmə qurban olum,
Onsuz qannıdı yağılar.
Bəxtimiz şərbət yerinə,
Bizə içirdib ağılar.

Sevincini kəm gördükcə,
Baxışında qəm gördükcə,
Kirpiyini nəm gördükcə,
Gözümdən leysan sağılar.

İmanam, yolçusuz yolam,
Ah çəkmə ki, ahın olam.
Ərköyünüm – quzu balam,
Ağlama, dünyam dağılar.

BOYLANIB BAXDIQCA KEÇƏN GÜNLƏRƏ

Sən görən deyiləm, nəyim vardısı,
Həsərin aparıb, talanmışam mən.
Hicran ocağında cismi-canımla,
Bir gündə min dəfə qalanmışam mən.

Görəydim qalıbmı heç adım dildə?
Pəsdə oxumuşam, dayanıb zildə.
Bir Allah bilir ki, bu neçə ildə,
Verdiyin ürəklə dolanmışam mən.

İmanam, de, necə dözüüm ünlərə?
Tale həsrət yazıb biz sürgünlərə.
Boylanıb baxdıqca keçən günlərə,
Elə bil yoxammış, yalanmışam mən.

QURBAN

Təbiət bəzəyib çölü, çəmənii,
Ceyranlar gəlibdi düzlərə qurban.
Olanım-olmazım, varım, dövlətim,
Yar deyən o kövrək sözlərə qurban.

Əzəldən heyranam büllur buxağa,
“Müsəlsəl saçlara, ayna qabağa”.
Duranda göz-gözə, qabaq-qabağa,
Allanan yanağa, üzlərə qurban.

Aqıl İman deyər, halım bəd təhər,
Bəxtin bəxşişidi çəkdiyim qəhər.
Yolumu gözləyən hər axşam, səhər,
O qəmli, qüssəli gözlərə qurban.

SƏNİ

Bu ömür yolunu burulub geri,
Arxanca qaçıram, haqlayım səni.
Elə istəyirəm gündə yüz dəfə,
Arayım, axtarım, yoxlayım səni.

Kirpiyin pərvanə, gözlərin də şam,
Könlüm gecələyir sizdə hər axşam!
Harda itirmişəm, harda tapmışam,
Qoy elə ordaca saxlayım səni.

İmanam, əzəldən qəm səadətim,
Köhnə xatirədi təzə söhbətim.
Ay, başı bəlalı ilk məhəbbətim,
Aman ver bir azca ağlayım səni.

DEYİN (qəzəl)

Sərv qəddim əyilibdir, siz o dildarə deyin,
Verdiyi vədə xilaf çıxdı nədən, yarə, deyin.

Ceyhun oldum yar üçün, yaş gözümlü islatdı,
“Od tutub cismü-canı, dil çəkilib darə”, deyin.

Mən onu Leyli bilib Məcnunu oldum bu qədər,
Əğyarın feli ilə ömrüm olub parə, deyin.

Günəşim göydə sönüb zülmətə qərq etdi məni
Görünür gözlərimə indi cahan qarə, deyin.

İmanın qəlbini yar eşq ilə bərbad etdi,
Çarəsiz dərdinə aləmdə gəzir çarə, deyin.

**İmanam, itirmə saldığım izi,
Dərdin dərdlərimin olub əzizi.**

QALAYDIQ

Dağlar ah çəkirdi, dərələr nalə,
Biz gərək o ahda, ündə qalaydıq.
Tənədən, təhqirdən üz qızarırsa,
Yapılıb təndirə kündə qalaydıq.

Hanı Qoç Koroğlu? Pas atıb qılinc...
Təpərim içimdə qıc olubdu, qıc!
Çəmən – məxmər döşək, qayalar – balınc,
Sığınıb anatək kəndə qalaydıq.

Onsuz da bəd gəlib, zamana dönüb,
Dünyanın qaşları kamana dönüb,
Bir dəli çovğuna, tufana dönüb,
Azıb o dumanda, çəndə qalaydıq.

İman deyər, qaxınc oldum qaxınca,
Dağ oynayar gözlərimi sıxınca.
Gəlib bu yerlərə diri çıxınca...
Kaş ölüb, ay dağlar, səndə qalaydıq.

GƏLƏCƏKDİ

Dayan, ay gedənim, bir əylən görüm,
Arxanca çox belə köç gələcəkdi.
Rüstəm-zal olsan da nə faydası var,
Bu fələk hamıya güc gələcəkdi.

Ürək ha alıssın, can ha göynəsin,
Vaxt çoxdan ötürüb ömrün öynəsin.
Allah axrımızı xeyir eyləsin,
Nəsə bu gələcək puç gələcəkdi.

Əli ürəyinin üstə İmanın,
Durubdu taleyi qəsdə İmanın,
Dərmanı Təbrizdi xəstə İmanın,
Onu da gətirən gec gələcəkdi!

YORULMUŞAM

Vətən deyib göz yaşımlı,
Ələməkdən yorulmuşam.
Gecə-gündüz ahı-nalə,
Eləməkdən yorulmuşam.

Zəhərdən bal əmə-əmə,
Çəkilibdi dağ sinəmə.
Ürəyimi büküb qəmə,
Bələməkdən yorulmuşam.

İmanam, ay ellər, ürək:
Dözəcəkmİ, dərddə görək.
Anasız yetim quzutək,
Mələməkdən yorulmuşam.

AĞLAR

Qəribliyə gedən köçə,
Dağda çİskin, duman ağlar.
Qürbət elddə sızıldayar,
Qəlbi olar kaman ağlar.

Yad adətə olar naşı,
Daşdan-daşa dəyər başı.
Qurumaz gözünün yaşı,
Hər gün çəkər aman ağlar.

Həsrrətidi bu qəm-qubar,
Ürəkdə dərd, saçında qar.
Göyçə deyİN, neçə ki var,
İman ağlar, yaman ağlar.

GEDİR

“Torpaqdan pay olmaz” – deyən babalar,
Oyanın, qartallar yuvası gedir.
Gözümdən Laçının tökülən qanı,
Başımdan Şuşanın havası gedir.

Olsa danışardı, dili daşın da!
Min düyün gizlədib zirvə qaşında.
O köçkün önündə, doxsan yaşında,
Babamdı, əlində hasası gedir.

Dirilən ölüdü gorda Qarabağ,
Çırpınır balıqtək torda Qarabağ,
Kömək gözləsə də burda Qarabağ,
Bakıda vəzifə davası gedir.

Nə yaman bəd gəldi bu il may, İman,
İtdi xətir-hörmət, haqqı-say, İman,
Gözüm görə-görə torpaq, ay İman,
Çox uzun danışma, qızası, gedir.

May, 1992-ci il

DAĞLAR

Qucağında boy atmışam,
Salıb səndə binə, dağlar!
Həsrətinlə üzmə məni,
Qurban olum sənə, dağlar!

Nə yuxum var, nə yatmışam,
Gülmərəm, yasa batmışam.
Sənsiz elə od tutmuşam,
İnanmıram sənə, dağlar!

Göz-göz oldu yenə yaram,
Oxlanmamış qalıb haram?
Gecə-gündüz soraqlaram,
Sizi dönə-dönə, dağlar!

Qismətimdi bu qəm-qubar,
Nə əl yetər, nə ün çatar.
Çəkəsiyəm nə dərdin var,
Göndər gəlsin mənə, dağlar!

Çox çəkmişəm acı-ağrı,
İmanın yarılıb bağırı.
O, əzəlki çal-çağırır,
Görəcəmmi yenə, dağlar?!

DAĞLARA

Həsərət oğrun baxır, qəm elçi düşüb,
Gəlin dərələrə, xanım dağlara.
Orda güllələnib keşkə öləydim,
Yaxılı qalaydı qanım dağlara.

Həsərət-intizardı qəlbimi üzən,
Gərək ki, fil olsun bu dərdə dözən!
Vətəndə vətənsiz dolanıb gəzən,
Qurbandı, bu qərib canım dağlara.

Ayrılıq olsa da yenə qismətim,
Taledən inciyib, bəxtdən küsmədim.
Oğulluq borcunu verə bilmədim,
O adım dağlara, sanım dağlara.

Qalayıb odlara çox əhdi-andı,
İmanam, göz yaşım gözümdə yandı.
Bir para ömürdü, bir tikə candı,
Mən axı nə qədər yanıam dağlara?!

GÖYÇƏ

Həsərətindən alovlanmam,
Aç yolunu sönüm, Göyçə.
Atam sənsən, anam sənsən,
Qoy başına dönüm, Göyçə.

Qalıb qəmlər qucağında,
Yanır hicran ocağında.
Sənsiz ölüm yatağında,
Keçir ömrüm, günüm, Göyçə.

İman çəkir ahu-zarı,
Gözü yolda qoyma barı.
Düşəcəkmi sənə sarı,
Görən bir də yönüm, Göyçə?!

1989-cu il

AY DAĞLAR, AY DAĞLAR

Aç yolları qucağına,
Gəlim, ay dağlar, ay dağlar.
Yanağından axan seli,
Silim, ay dağlar, ay dağlar.

Gədiklərdə qar köynəyin,
Talanmamış qalıb nəyin?
Nə dərdiniz varsa deyin,
Bilim, ay dağlar, ay dağlar.

Qəm köksümə sarılıbdı,
Könlüm yaman darılıbdı.
Sissiz vallah qırılıbdı,
Belim, ay dağlar, ay dağlar.

Yetər möhnət, yetər hicran,
Vüsalına demişəm can,
Bəs eyləyər bu vaxtacan,
Zülüm, ay dağlar, ay dağlar.

Dərd qoşundu, İman təkdi,
Dözən yazıq bu ürəkdi.
Həsəratindən uzun çəkdi,
Ölüm, ay dağlar, ay dağlar.

A GÖYÇƏ GÖLÜ

Axıb gözümüzdən gilə-gilə sən,
Həsərdən yarandın, a Göyçə gölü.
Nə qədər olsan da gözlərdən uzaq,
Qəlblərdə arandın, a Göyçə gölü.

Köhnə xatirələr bağlı sandıqca,
Nələr yada düşür baxıb andıqca.
Qırçınlı ləpələr dalğalandıqca,
Bəzənib darandın, a Göyçə gölü.

İmanam, bilirəm gəzdiyim tala,
Bitirmir ta nərgiz, bənövşə, lala.
Sən bizə anaydın, biz sənə bala,
Pozuldu hər andın, a Göyçə gölü.

A DAĞLAR

Yenə qəribsəyib boynun bükübdü,
Bənövşən, nərgizin, lalən, a dağlar.
Ömür vəfa edə, ixtiyar verə,
Bir də görüşünə gələm, a dağlar.

Şərbət bulaqların suyundan dadam,
Çiçəyə bürünüb, çəməndə yatam.
Həsəratə son qoyub, vüsala çatam,
Ağlar gözlərimi siləm, a dağlar.

İmanam, ömrümə düşübdü talan,
Kədərdi, möhnətdi yerində qalan.
Sən mənim anamsan, mən sənin balan,
Kaş ki, qucağında öləm, a dağlar!

DAĞLARI

Əcəldə insaf yox, ömürdə vəfa,
Kaş görə biləydim bir də dağları!
Qolu bağlı girov qoyub gəlmişik,
Bölüşdürüb girdə-girdə dağları.

Qan tökər gözlərim, ağlayar, gülməz,
Çəkib bu həsrəti üzülər, ölməz.
Mənim şeirim kimi bəzəyə bilməz,
İnci də, gövhər də, zər də dağları.

Qarğa çıxıb yurd salanda zirvədə,
Üstümüzə diş qıcadı hər gədə.
Aqıl İman, günah görmə özgədə,
Özümüz salmışıq dərdə dağları.

GÖYÇƏ

Gözlərimdə kükrə, çağla,
Axım gedim selə, Göyçə.
Bas bağrına həsrətimi,
Torpağına bələ, Göyçə.

Gedən köçüm qalıb düzdə,
Gəlişimi bir gün gözlə!
Dərdin şırım açıb üzdə,
Dən ələyib telə, Göyçə.

Bəs eyləyər tək qaldığın,
Qəmin, qüssən yığın-yığın.
Bilməzdim ki, ayrılığın,
Olacaqdır belə, Göyçə.

Ürəyimdə dağ boyda xal,
Qıfillanıb, nitqimdi lal!
İman ölsün, oğulsuz qal,
“Balam” deyib mələ, Göyçə.

DAĞLAR

Necə dözürsüz həsrətə?
Bizsiz, dağlar, bizsiz, dağlar!
Yollarını taparammı,
İzsiz, dağlar, izsiz, dağlar?!

Qalan yurdam, kedən köçəm,
Kimə əyan bu işgəncəm?!
Ləl mədənim, qızıl külçəm,
Sizsiz, dağlar, sizsiz, dağlar!

İmanam, qoynumda əlim,
Yondurubdu qəm heykəlim.
Taqətim yox, necə gəlim –
Dizsiz, dağlar, dizsiz, dağlar?

YAR ANAM DAĞLAR (*təcnis*)

Dağlar dağlasaydı məni nə vardı,
Gözümün önündə, yar, anam dağlar.
Yağı tapdağında girov qalıbdı,
O mənə can deyən, yar, anam dağlar.

Nə deyim obasız bu köçkün elə?
Ay Allah, adilsən, bir kömək elə.
Mən sənin qürbətdə göynəyən ele –
Dərmanı tapılmaz yaranam, dağlar.

Kim qurtarar belə yaradan məni?
Yetirin vətənə, yara dan məni.
İmanam, qoynunda Yaradan məni,
Öldürə, təzədən yaranam, dağlar.

BİZƏ

Nənəm ilmə salıb, naxış vurduğu,
Qalmadı xalçalar, gəbələr bizə.
Qənim yaranıbdı ağzı alovlu
Atomlar, raketlər, nüvələr bizə.

Dərələr qar-qırov, zirvə bəmbəyaz,
Qılinc qurşayıbdı şaxtadan ayaz!
Yağının üstünə tökərdik bir az,
Kinini versəydi dəvələr bizə.

Ay İman, boylanıb keçmişə sarı,
Gətir xəyalına ər babaları,
Əgər qaytarmasaq o torpaqları,
Vallah söyləyəcəkdi nəvələr bizə.

KƏLBƏCƏR

Sən dağılan gündən gözlərim ağlar,
Köksüm – qan fışqıran yara, Kəlbəcər.
Mərmiyə, gülləyə gətirməyib tab,
Dağlar oldu parça-para, Kəlbəcər.

Axdı kuzələrə didəndən yaşın,
Kərbəla düzünə döndü savaşın.
Edam kötüyünə qoyulub başın,
Çəkildi varlığın dara, Kəlbəcər.

Murova baxıram dumandı yenə,
Sökülüb alaçıq, dağılıb binə.
Biz Göyçə gedəndə sığındıq sənə,
Sən hara sığındın, hara, Kəlbəcər?!

İmanam, itirmə saldığım izi,
Dərdin dərdlərimin olub əzizi.
Həsərin “ağ günə” çıxardı bizi,
Ey bəxti, taleyi qara Kəlbəcər.

QARABAĞDA

Qol açıb qanadlan, uç, dəli könlüm,
Ən uca zirvəyə qon Qarabağda.
Əzəmət rəmzitək dağ qartalının,
Ölməzlik büstünü yon Qarabağda.

Lalələr düzülüb yollar boyunca,
Bir tərəf sıx meşə, bir tərəf yonca.
Qalx “Cıdır düzü”nə, baxıb doyunca.
İgid oğulları an Qarabağda.

Təbiət bəxş edib günəşdən alov,
Mamırlı daşların üstündə qırov,
Xan qızı Natəvan, Zakir, Vəzirov,
Qazanıbdı şöhrət, şan Qarabağda.

Yaqub cuşa gələ, Arif də dinə,
Gedən durnalarım geriye dönə!
Başı dumanlıdı dağların yenə,
Yəqin qəribsəyib Xan Qarabağda.

Gəlir Səxavətin səsi-sorağı,
Burdadı Cabbarın sönməz ocağı,
Qədiri dinləyib bir axşamçağı,
“Sona bülüllər”ə yan Qarabağda.

Baxıb məğrur-məğrur Bülbul, Üzeyir,
“İman, şairsənsə vəsf elə” – deyir.
Vaqifin hüsnünə yazdığı şeir,
Canan Qarabağda, can Qarabağda.

BU GECƏ

Həsərət qan ağlayır, vüsəl dəmidi,
Dağlarnan üz-üzə indi bu gecə.
Düşüb arxasınca uzun yolların,
Səfərə çıxmışam kəndi bu gecə.

Dərə axtarırdım, dağ soraqlayıb,
Gördüm qar payımı quzey saxlayıb.
Əksimi zirvədə Ay qucaqlayıb,
Ulduz qədəmimə endi bu gecə.

Qatar bağlamışdı durnalar səf-səf,
Hicranım vüsala olmuşdu hədəf.
Şikəstə qaldırdı yaralı Nəcəf,
Ürəyim heyrətdən dindi bu gecə.

Soyub baldırğanı, dərib reyhanı,
Sağalmaz dərdimə tapdım dərmanı.
Dolanıb Tərsəni, Hacı Qurbanı,
Könlüm səməndini mindi bu gecə.

Gəldim yurd yerində bitən daş olum,
Torpağın qoynuna dolansın qolum.
İmanam, vətəndən başlayan yolum,
Yenə də qürbətə döndü bu gecə.

*1995-ci il,
Moskva*

ANAM

Deyəsən könlünə yatmır bu yerlər,
Yaman xəyallara dalıbdı anam.
Kökləyib qəm üstə ömür tarını,
Gah “Zabul”, gah “Segah” çalıbdı anam.

Yaş deyil, gözündən axan seldi ki,
Ürəyi qırılmış sarı teldi ki,
“Göyçə” deyə-deyə neçə ildi ki,
Əlləri qoynunda qalıbdı anam.

Olub dərd dustağı, möhnət girinci,
Bir hovur yatmır ki, göz ala dinci.
İtirib üzündən şadlıq, sevinci,
Qara bulud kimi dolubdu anam.

İmanam, görübdü duman da, çən də,
Tale şələsinə qəm yükləyəndə.
Dünya dərdlərini xırd eləyəndə,
Hamsını özünə alıbdı anam.

DEDİLƏR

Ay ata ocağım, ay anam Göyçə,
Kim səni gördüsə, nurdu – dedilər.
Pərvanə bulağın, köpüklü çayın,
“Rast”dı, “Cahargah”dı, “Şur”du – dedilər.

Gəzdim uluları, eylədim soraq,
Çıxdı pişvazıma hər dərə, hər dağ.
Alı, Məmmədhüseyn böyüyən ocaq,
Heç zaman səngiməz, gurdu – dedilər.

Yurd talan olubdu, el pərən-pərən,
Hanı Qoç Koroğlun, çəkilmir nərən?!
Nəcəfi dinləyib, Əsədi görən,
Alovdu, atəşdi, qordu – dedilər.

İman, həsrətindən yanası, Göyçə!
Yanmasa, buz olub donası, Göyçə!
Sənə – Ələsgərin anası Göyçə,
Sənə dahilərin yurdu – dedilər.

GEDİRƏM, AY DAĞLAR, Dİ SALAMAT QAL

Ay ata ocağım, evim-eşiyim,
Müqəddəs yurd yerim, isti beşiyim.
Al məni qoynuna qoyma üşüyüm,
Tutulubdu dilim, lal olubdu, lal,
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.

“Ağ qaya”, bu dərdə yazmağa şeir,
Qopart köksündəki, sıldırımını ver!
Sükuta qərq olub “Tərsə”, “Sarı yer”,
Düşüb “Abbasbəy”in ürəyinə xal,
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.

Matəm içindədir göytəpə, yataq,
Sən hələ taleyin oynuna bir bax! –
Laylamı çalıbdı Lilparlı bulaq,
Nazımı çəkibdi bu çiçəkli yal,
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.

Çəkir yavaş-yavaş ayrılıq çəpər,
Gözüm vətən deyib, qanlı yaş səpər.
Qolumda gücüydü, dizimdə təpər,
Səhər-səhər sərmə qaymaq, beçə bal,
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.

Mən nəyə görəyəm, sən olmayanda,
Dərdinə, sərinə tən olmayanda,
Bir gün bu dünyada mən olmayanda,
Balantək İmanı müdam yada sal...
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.

**Hər kəlmə başında Ələsgər deyər,
Nənəsi, babası bizim dağların.**

DAĞLAR

Təbiət bəzəyib çölü, çəməni,
Çiçəklər gəlibdi toyuna, dağlar.
Dərənin dibindən zülal toplayıb,
Bulaqlar bal qatıb suyuna, dağlar.

Bahar ortalığa salıb barışıq,
Bağçada bülüllər gülə sarmaşıq.
Ötür qara zurna, oxuyur aşiq,
Qol qaldır yerindən, dur oyna, dağlar.

Yerlərə həmdəmsən, göylərə dayaq,
Xilqətdən üzünə çəkilib boyaq,
Sivri qayaların nizə, ox sayaq,
Heyranam, əslinə, soyuna, dağlar!

Tutulubdu bəndin, kəsilib bərən,
Ovçudu ovunu göylərdən sərən.
Sənsiz yaşayarmı de, könül verən,
Zirvədə qartalın qıyına, dağlar?

Hər daşın bir tarix, min dürlü hikmət,
Qurmusan özünə təxti-səltənət.
İmanam, deyirəm: vüqar, əzəmət,
Nə gözəl yaraşır boyuna, dağlar.

*1987-ci il,
Göyçə, Daşkənd kəndi*

YAXŞIDI

Yaxşını, yamanı duyub dərindən,
Hər insan özündə qansa yaxşıdı.
Bir anlıq həvəsə uymasın gərək,
Saf eşqi, istəyi ansa yaxşıdı.

Min bir töhməti var hər xəyanətin,
Olmaz xilaf işi pak məhəbbətin.
Aşiq öz sevdiyi nazlı afətin,
Eşqinə sultansa, xansa yaxşıdı.

Məcnun Leyli üçün gəzdi bu dağ,
Çəkdi ürəyinə bu qəm, bu dağ,
Könülsüz istəyin qolu, budağ,
Gül-çiçək açmamış, sinsa yaxşıdı.

Aqil İman, sözün qanana yetər,
Hər kəlmən gül açar, ürəkdə bitər.
Sən düz ol, düzlükdən çəkməzsən xətər,
Əyri, əyrilikdə yansa yaxşıdı.

OLMAZ

Mənsəbpərəst, xain, xəbis kəslərdə,
Sədaqət, səxavət, məhəbbət olmaz.
Bayquş məskən edib gəzən yerlərdə,
Gül gəzmə, əzizim, tərəvət olmaz.

Arsızlıqla ömür sürən cahanda,
Vətən, el qeyrəti gəzdirməz qanda,
El sözüdü: “Ara vuran nadanda,
Kişiyə yaraşan əlamət olmaz.”

Qanan öz yükünü çəkər minnətsiz,
Özgə arxasına qaçar qeyrətsiz,
Aqıl İman deyər, kinsiz, küdrətsiz,
Tamahsız ürəkdə xəyanət olmaz.

OXUYA

Keçən günlər geri dönə bir anlıq,
Bülbül olub, ötən anlar oxuya.
Bir baxışdan yaralana ürəyim,
Sınəm üstədən axan qanlar oxuya.

Vuruşsam da min qəzayla, qəhrlə,
Tanrı məni yaşadıbdı sehlə.
Ölən günü “Yasin”imi şeirlə,
Həzin-həzin İsmixanlar oxuya.

İmanam, qəlbimdən gələn tək bu hiss:
Dəryalardan dərin, sulardan təmiz.
Bəhmən qoşma deyə, Şiruyə təcnis,
Ədalət saz çala, Xanlar oxuya.

DAĞLAR

(*nəzirə*)

Bizim ellər görünürmü?
“Yönü bəri baxan dağlar.”
Bulaqdımı o çağlayan –
Leysandımı yağan, dağlar?

Dodaq susqun, dil yetimdi,
Qəm əzəldən qismətimdi.
Şimşək deyil – həsrətimdi,
Başın üstə çaxan, dağlar.

Yal çiskinli, yamac həməni,
Gözlərimdi göldə çimən.
Çiçək-çiçək, çəmən-çəmən,
Açılıbdı yaxan, dağlar.

Mən İmanam, dönə-dönə,
Səcdə eyləmişəm sənə!
Qulluğunda quldu yenə,
Ya şah olsun, ya xan, dağlar.

GƏTİR

*Murov, Qoşqar lalələnib,
Dəstələyib, gətirimmi?
Dəlidağın nərgizinə,
Su çiləyib, gətirimmi?
Sərraf Şiruyə*

Soruşursan istəyimi, arzumu,
Keçir ürəyimdən, qardaş, bu gətir:
Səhər görünməmiş günəş üfüqdən,
“Sona bulağı”ndan bir qab su gətir.

Bilirəm “Qoşquzu” olur uzaqda,
“Qımı”nı, “Şoşan”ı axtar “Çanaq”da.
Lilpar təzə çıxır “Buzlu bulaq”da,
Dər, buzlu suyunda təzdən yu gətir.

Halından xəbər tut elin, obanın,
Məzar torpağından götür atamın.
Nə vaxtdır dadmıram yemliyin tamın,
Topala, dəstələ hər otu gətir.

Elə itirmişəm illərin sayın,
Həsərin çəkirəm hər ötən ayın.
Əgər saxlayırsa Keyti qar payın,
Bax odur, İmanın ruzisi, gətir.

OLMASA

Nə gözəl deyibdi görün babalar:
“Sənətkar yaranmaz, sənət olmasa”.
Dünya qərar tutub, bəşər olmazdı,
O böyük Tanrıda qüdrət olmasa.

Nizami şeirdə örpəyim, əbam,
Ələsgər zirvədə qartallı yuvam.
Belə ucalmazdı Füzuli babam,
“Leyli”yə, “Məcnun”a hörmət olmasa.

Müşfiq bir günəşdi, görünməz ləkə,
Baş əyir Cavidə böyük bir ölkə.
Yolundan dönərdi Nəsimi bəlkə,
Qanında çağlayan qeyrət olmasa.

Kim olar Vidadi, Vaqif dözümdə?
Hadi bir məşəldi, sönməz gözümdə.
Küsərdi özündən Seyid Əzim də,
Sabirə bu boyda heyran olmasa.

İmanam, nə qədər olsa da dərdim,
Çalışdım bağ salım, sözü göyərdim.
Bəlkə də özümə şair deyərdim,
Əgər bu sənətdə Səməd olmasa.

GƏTİR

Get, dağlardan qar payımı,
Verəcəkdir, istə, gətir.
Bənövşəni də gizlicə,
Ürəyinin üstə gətir.

Salamlayıb “Tərsə” dağı,
Axtar tər quzuqulağı,¹
Nilufəri səhər çağı,
Bağla dəstə, dəstə gətir.

Dilə gəlib könül tarı,
Hey dil açır zarı-zarı,
Otardığım quzuları,
“Abbasbəy”dən səsdə, gətir.

Lələk salın, ay durnalar,
Gedirsiniz qatar-qatar,
Ələsgərdən bir yadigar,
Təzə nəğmə, bəstə gətir.

“Keyti”, “Mehdi” qoca nərdi,
Yola salıb neçə mərdi,
Zilə çəkmə çoxdu dərdi,
Telli sazı pəsdə gətir.

Ömür küskün, əcəl yağı,
Bu qürbət el qəm oylağı,
Dərman üçün o torpağı,
İman düşüb xəstə, gətir.

31 mart 1993-cü il, Kəlbəcər

¹ Quzuqulağı – yeməli turşməzə göy

BİZİM DAĞLARIN

Günəşdən od alıb Zərdüşt babamız,
Səngiməz sobası bizim dağların.
Qoşar öz səsini dəli çaylara,
Əskilməz qiyyası bizim dağların.

Məğrur dayanıbdı sıldırım qaya,
Keşikçi əsgərdi ulduza, aya.
Başı ucalıbdı ərşi-ələya,
Qartallar yuvası bizim dağların.

Yamaca baxıram: quzu mələrdi,
Yemlik baş qaldırıb, təptəzə-tərdi.
Utancaq nərgizlər, bənövşələrdi,
Örpəyi, cunası bizim dağların.

Günəşin nuruyla ziyalanıbdır,
Zirvələr qüdrətdən mayalanıbdır.
Lalənin qanıyla boyalanıbdır,
Köksünün hənası bizim dağların.

Gah istiyə düşər, gah da borana,
Şal xələt verilər köhlən yorana.
Yazda dağa köçər, qışda arana,
Hər eli, obası bizim dağların.

Oxuyar aşığı xoş bir avazda,
Əli teldə gəzər, ürəyi sazda.
Azalmaz bircə an nə yayda, yazda,
Qonağı, qarası bizim dağların.

Ağız dada gələr, damağ çağ olar,
Hər yanı gül-çiçək, bağça-bağ olar.
Gələn şəfa tapar, gedən sağ olar,
Məlhəmdi havası bizim dağların.

Ay İman, mamır ol, daşında göyər,
Burda yaşamağa, ölməyə dəyər!
Hər kəlmə başında Ələsgər deyər,
Nənəsi, babası bizim dağların.

*1985-ci il,
Göyçə, Daşkənd kəndi*

ÖTƏRİ

Köhlən yaranıbdı yəhərdən ötrü,
Ulaq yaranıbdı yükdən ötəri.
Kəklik qayalıqdan, qarğa dərədən,
Qartal zirvələrdən, dikdən ötəri.

Hər quş yuvasında çox rahat olur,
Bağban olan yerdə, bağ-bağat olur.
Qüdrət sahibləri narahat olur,
Yad əlinə düşən tükdən ötəri.

Ay İman, mərdləri kələklər yıxar,
Hiyləli, fitnəli mələklər yıxar.
Arıği ötəri küləklər yıxar,
Qaçış çox çətindir, kökdən ötəri.

YAYLAQ

Aran dağa köç eyləyir,
Sürüləri hayla, yaylaq.
Soyunub duman kürkünü,
Qol aç, üç ay yayla, yaylaq.

Nəmərin var ər toyundan,
Qurbanın quzu, qoyundan.
Bulağın şərbət suyundan,
Süz fincana payla, yaylaq.

İmanam, göz yaşımdı şəh,
Könül oxşar qövsü-qüzeh.
Sığal çəksin saçıma meh,
Sən layla çal, layla, yaylaq.

DAĞLAR

Nə müddətdir səndən ötrü,
Darıxmışdım yaman, dağlar.
Günəş gün doğub üstünə,
Çəkilibdi duman, dağlar.

İnciyibdi, billəm yar da,
Saxlamışam intizarda.
İnan, səndən uzaqlarda,
Aman etdim, aman, dağlar.

Uca zirvən nur-yaraşıq,
Güneylərdən gəlir işıq.
“Cəngi” çalsın denən aşığı,
Qonağındı İman, dağlar.

*1983-cü il,
Göyçə, Daşkənd kəndi*

AY QARAGÖZ

*Bircə danış şirin-şirin,
Dilinə qurban qaragöz.
Aşığı Səməd*

Haralısan, hardandı de –
Əslin, soyun, ay qaragöz?
Olmaz belə nazı-qəmzə,
Əda, oyun, ay qaragöz.

Elə baxdın, titrədim oy!...
Bu baxışdan doy, canım, doy!
Dur bir oynaya, görünsün qoy –
Göyçək boyun, ay qaragöz.

Qanrılıb bir baxsan belə,
Vurulan var o gur telə.
Sev İmanı xoşbəxt elə,
Olsun toyun, ay qaragöz.

BƏH-BƏH

Dağlara baxdıqca dağa dönürəm,
Yadıma o yamac, yal düşür: bəh-bəh!
Dərə boyu dəli qanlı köhlənin,
Yorğa yerişindən nal düşür: bəh-bəh!

Qayalar bənzəyir canlı sərgiyə,
Əzəldən məftunam bu gözəlliyə.
Həyadan, ismətdən yaz gəlir deyə,
Lalənin bağına xal düşür: bəh-bəh!

Hər incə çiçəyi dərə toplayıb,
Tutub təbiəti zərə, toplayıb.
Yaşıl çəmənlərdən şirə toplayıb,
Arının könlünə bal düşür: bəh-bəh!

İmanam, həsədim milyonu, mindi,
Könlüm dilə gəlib, ürəyim dindi.
O dağa çatmağa, bu dağdan indi,
Qarşıma nə qədər yol düşür: bəh-bəh!

ÜZ-ÜZƏ

İllər həsrətidi dilləri bağlı,
Dayanıbdı bu sahillər üz-üzə.
Arzular bir körpü olaydı, Allah,
Söykənəydi o tay, bu tay üz-üzə.

Yaram nə şirindi, nə də yamandı,
Biganələr yaxşı, nə də yamandı.
Nə tikiş tutmadı, nə də yamandı,
Nə astar-astara, nə də üz-üzə.

Çoxları İmana həm dost, həm yağı,
Ürəyimin getdi tabı, həm yağı,
Bir nemətdi həm ayranı, həm yağı,
Tök çalxala, qoy qarışsın üz-üzə.

ÇƏTİN

*Dəmir yumşalacaq, daş əriyəcək,
İnsan yetişəcək kamala çətin.*

Bəhmən Vətənoğlu

Bəhmən, düz deyirsən – dəmir yumşalar,
Nadan mətləbini tez qana çətin.
Şamına pərvanə olsan qanmazın,
O, sənin oduna odlana çətin.

Adam var, görkəmi quru bəzəkdi,
Fitnəsi – yer altda gizli özəkdi.
Dindirirsən içi tamam təzəkdi,
Tüstüsü göz tökür, o, yana çətin.

İman, insanları axtar, nə ara,
Rəndəsiz qoyulur qozbel məzara.
Özünü, sözünü duymaz avara,
Yatıbdı, qəflətdən oyana çətin!

1981-ci il, Kəlbəcər

YARAŞMAZ

Sücaət – Aqil İman

Sücaət

İncəlik, bər-bəzək qadın üçündü,
İşvə, qəmzə, naz kişiyyə yaraşmaz.
Yaltaqlanmaq, ayaqlara sürünmək,
Əqidəsi düz kişiyyə yaraşmaz.

Aqil İman

Düz deyirsən, ay Sücaət, şərikəm,
İşvə, qəmzə, naz kişiyyə yaraşmaz.
Biganə yaranan sevincə, qəmə,
Zimistanda yaz kişiyyə yaraşmaz.

Sücaət

Ariflər əyləşib bu sağ, bu da sol,
Xoşuna gəlməsə o sən, o da yol.
Hər kim olursansa ol, birindən ol!
Doxsandoqquz, yüz kişiyyə yaraşmaz.

Aqil İman

Su olub qablardan, qablara axmaq,
Etdiyin hörməti başlara qaxmaq.
Ara vurub, qol qaldırıb, ev yıxmaq,
Əqidəsi düz kişiyyə yaraşmaz.

Sücaət

Axır Sücaəti gətirdin dilə,
Çox şeyi üzünə demirəm hələ.
Qəlbindən keçəni aşkar de, lələ,
İkibaşlı söz kişiyyə yaraşmaz.

Aqil İman

Ürək kaman deyil, hey dilə gələ,
Gahdan pəstə ötə, gah qalxa zilə.
Aqil İman, atmacalı söz ilə,
İkibaşlı söz kişiyyə yaraşmaz.

DÜŞDÜ

Aqşin Hacızadə – Aqil İman

Aqşin Hacızadə

Aqil insanları itirdi zaman,
İxtiyar ləkəli əllərə düşdü.
Haqqa, ədalətə çıraq tutanlar,
Sübutsuz, dəlilsiz fellərə düşdü.

Aqil İman

Dolaşdı kələfi bağlıca qaldı,
Zamanın çox işi dünyinə düşdü.
“Görmədik” desək də gördüyümüzə,
Yük yenə ürəknən, beyinə düşdü.

Aqşin Hacızadə

Zaman özgə zaman, vaxt özgə vaxtdı,
Hökm edən, əmr edən ta qeyri taxtdı.
Təlatüm eylədi, ildırım çaxdı,
Ədalət qan dolu sellərə düşdü.

Aqil İman

Belə eşitmişəm əzəldən bəri:
Tərsinə işləyib vaxtın təkəri.
Zəmanə dəyişdi, alimin yeri,
Dünyanın ağılsız səyinə düşdü.

Aqşin Hacızadə

Tor qurdu haqlıya haqsız olanlar,
Vəzifə eşqiylə hay-küy salanlar.
Yaltaqlıq eyləyib rütbə alanlar,
Sevildi dillərdən dillərə düşdü.

Aqil İman

Yüz dəfə sürmə çək, yüz yol daran da,
Bir anda dəyişir, hər şey bir anda!...
Namərd kef içində məclis quranda,
Yas gəlib mərdlərin evinə düşdü.

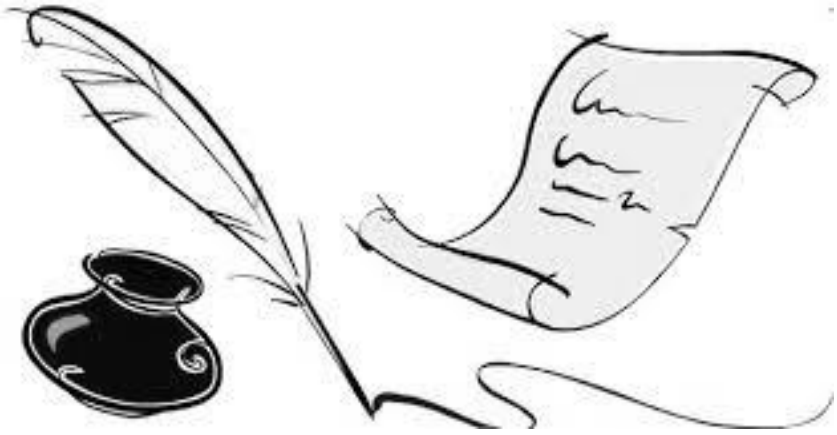
Aqşin Hacızadə

Həqiqət basıldı, yalan tac aldı,
Əyri hakim oldu, düzdən bac aldı.
Ay Aqşin, gədələr qalxdı, ucaldı,
Günahı günahsız ellərə düşdü.

Aqil İman

Ölübdü kişilər... az adam durur,
Hisslər harınlaşıb, vicdan qudurur.
İmanam, gədələr başda oturur,
Onunçün bu millət bu günə düşdü.

5 mart 1995-ci il

**MÜASİRLƏRİ
AQİL İMAN
HAQQINDA**

**SÖZ TİLSİMİ, ŞAİR NİSGİLİ,
AQİL İMAN UNUDULMAZLIĞI**

İllər ömrümüzdən səhra qumları kimi sovrulduqca, xatirələr keçən günlərə yol almış qoca yolçu kimi – gah dumana düşür, gah da çiskinə. Adam keçən günlərin xiffətini çəkə-çəkə qarşıdakı yol bir az da uzanır. Sonda xatirələrin işıq gələn tərəfinə yeriyib toxtaqlıq tapırsan.

İllərdi ürəyimin başında əzizlədiyim xatirələrim var ki, onlar mənim ilə üz-üzə könül sirdaşı, ömür-gün yoldaşdır. Yetmiş ildir o xatirələrlə qol-boyun olub, dağlı, aranlı ömür eləyirəm. Yaşımın bu çağında o xatirələr səf çəkib qoşun kimi üstümə gələndə, görürəm – lələ köçüb, yurd ağlayır... Sağa-sola səpələnən ömrümün çoxu gedib, azı qalıb. Dağlar qoynunda doğulduğum yurd yeri – Göyçə mahalı əsirlikdə göyüm-göyüm göynəyir. Ruhu başımın üstündə pərvanə kimi dövr eləyən atam Həsən Xəyallının məzarı məchul bir nisgilə çevrilib. Hər sözümə “can” – deyən dostlarımın, doğmalarımın əksəriyyəti candan olub, əbədiyyətə qovuşublar. İndi özümə təsəlli vermək üçün baxıram – bir dərd, bir də məni əlli ildi dillərdə söz eləyən bu qara qələm qalıb.

Dərd haqqında çox yazılıb, yazılacaq da! Dünya dərd-dən xali deyil, yaranmış binnət olandan var; özü də yekə-sindən. Dünyadan dilgir getmiş Aqıl İmanım yaxşı deyib:

*İman, ömür adlı qurduğun daxma,
Yüz tufan görəcək, min şimşəkçaxma,
Üzü dönük olan sevincə baxma,
İztirab insanla ömürlük olur!*

Bilmirəm haradan düşdü yadıma İmanın bu müdrik misraları. Xeyli vaxt idi unutmuşdum yaddaşımda utancaq-utancaq boy göstərən bu qənirsiz misraları. Kim bilir, bəlkə də İmanın ruhuydu pıçıldayan gözəgörünməzin lütfi kimi bu poeziya örnəyini...

Harada İmanın şeirini, sözünü eşitsəm ayaq saxlayıb keçən günlərimə boylanıram: Hörük-hörük uzanan yarganlı dərələr, “qüdrətdən səngərli, qalalı dağlar”, quşqonmaz zirvələr, güllü-çiçəkli laləzarlıq canlanır xəyalımda; qartal qıyı, kəklik qaqqıltısı, bülbül cəhcəhi ötür qulağımda; sürü yaylaqdan enir, elat yaylağa köçür, imran dilli aşıqların hərbə-zorbası başlayır; qara zurnanın şirin nəvası vahiməli zağalarda əks-səda verir; Uzaq-uzaq toy mağarlarından kədərə culğaşıq bir səs – Füzuli-Ələsgər sözünün sehriylə şahə qalxır. Bunları heç də səbəbsiz xatırlamadım. Saydığım təbiət komponentləri və mühitin formalaşdırdığı ədəbi-bədii dəyərlər Aqil İman poeziyasında sözlə reaksiyaya girərək, üzvü şəkildə tərrənnüm olunur. Aşiq gördüyünü çağırar – deyib ərənlərimiz. Tifil İman neyləsin? Göyçə kimi qutsal dəyərlərə malik bir məkanda doğulub, sazla yatıb, sözlə oyanan kəsi başqa cür təsəvvür etmək də mümkün deyil. Gördüyü bütün gözəlliklər qanadlı ilham iksiri içirmişdi bu bənövşə nəfəsli şairə. Ona görə də hər söz, hər misra köksündə nəhr kimi çağlayırdı. Bu çağlayışın özündə də sirli-sehrli bir ofsun vardı:

*Dözmək olar dözüləsi beş ilə,
Beş – dedim qorxuram bağrım deşilə!
Bu sevgini mən udanda “şəş” ilə,
Gəlib sənin “yek” atıbdı həsrətin.*

Bu şeir bir el gözəlinin həsrət ağrılarının qırmancından yaranıb. Eyni zamanda bu şeirdə bir şair də doğulub. Burada işlədilən “beş ilə”, “deşilə”, “şeş ilə” qafiyələri o qədər sadə və təbiidir ki, şairin qanadlı ilhamı ipək dilinin elastikliyindən xumarlanır, qafiyənin gətirdiyi fikir gözəlliyi ekstaz yaradır, poetik ecaza çevrilərək dilin cazibəsində cizginir. Hər misra arasında sözlər sanki əl-ələ verib rəqs eləyir. Belə şeirin havasına kim oynamaz ki?

Aqıl İmanın şeirlərini hansısa dəftərdən, kitabdan oxuyub əzbərləməmişəm. Yaddaşıma köçənlər onu sevənlərin dilində yağa – bala dönən misralarıdır. Bütün misraları bu laq suyu ilə “qüsullandığından” pak-pakizə şeirləri asanca yaddaşlara köçürüb onu. Bir də ki, mən onun şeirlərini haradan oxuya bilərdim ki? Bir dəfə də olsun qəzet, jurnal redaksiyasının qapısını döyüb – “mən şairəm, şeirimi çap edin” – demədi qəbri nurla dolmuş. Eləcə qəlbinə gələnləri hamıdan gizlicə saxladığı öz könül dəftərinə yazdı ... Özünü “həvəskar” adlandırdığından mətbuatdan qaçaq oldu. Ona görə də bugünkü oxucu auditoriyası və media üçün bir qədər pünhan qaldı Aqıl İman imzası. Bütün bunlara rəğmən özündən xəbərsiz İman elimizin, obamızın dildə əzbər şairlərindən idi.

İman sözün – ədəbiyyatın içində doğulsa da, şeirlərini həmişə ədəbi prosesin “çölündə” yazırdı. Bu məchul çöllükdə nə geniş oxucu kütləsi, nə də ədəbi tənqid var idi onunçün. Aqıl İman adlı bir saz dəlisi, söz sevdalısı var idi ki, o da bircə onun ürəyinin “səsinə” qulaq asırdı. Çünki şair Aqıl İmanın ən yaxşı oxucusu da, tənqidçisi də elə müəllif Aqıl İmanın özüydü. Yetərdi ki, yazsın. Yaza-yaza ürəyindəki tikanı çıxarıb mənəvi rahatlığına qovuşsun!

İman gənc olmasına baxmayaraq ilk görünüşdən qərinələri yorub-yortmuş bir tale adamını xatırladırdı – vədəsiz ağarmış saçları, çatılmış qaşlarının arasında sevincini qucaqlayan kədər düynləri və şeirə oxşayan şairanə məsum baxışları... İmanla bağlı xatirələrim o qədər şirindi ki, onu düşündükcə xəyallarım, yazdıqca qələmim, danışdıqca dilim ballanır ağzımda. Çünki İman özü şirin adamıydı – xatirələri, şeirləri kimi.

1989-cu ilin yanvar ayının şaxtadan qılinc qurşayan bir vədəsində unudulmaz şairimiz Hüseyn Arif başının dəstəsi ilə qonağım idi. Göyçəliyə sevimlisi kimi 1988-ci ildə Göyçədən qaçqın gələn soydaşlarımıza yoluxmağa gəlmişdi bizim kəndə. Görüşün rəsmi hissəsi başa çatandan sonra bədii hissəni bizim evdə keçirdik. Məclisdə iştirak edən kənd ağsaqqallarının, xüsusən Fəzi əminin (Qəmgin Fəzi) məsləhəti ilə məclisi İman aparası oldu. Bu təklif doğrusu mənim də ürəyimdən idi. Çünki Hüseyn Arif yaradıcılığını İman yaxşı bilirdi, həm də gözəl natiq idi. İlk çıxışından hiss etdim ki, Hüseyn Arifi İman ovsunlayıb. Onun Hüseyn Arifin şeirlərini əzbər deməsi, yaradıcılığının məzmunu və mahiyyəti haqqında (xüsusən “Dilqəm”, “Yolda” poemaları və Aşıq Alı yaradıcılığına diqqəti, qayğısı haqda) geniş və məzmunlu çıxışı, Göyçə ədəbi məktəbinin nümayəndələrini dəqiq təhlillərlə xarakterizə etməsi Hüseyn müəllimi heyran qoymuşdu. Məclisin şirin yerində Hüseyn müəllim üzünü mənə tutaraq özünəməxsus incə bir tövrlə – ay Şiruyə, başın haqqı, bu oğlan şair kimi danışır – dedi. Məclis əhli də yerdən təsdiqlədilər ki, bəli, bu oğlan şairdi. İman şeir yazmağını nə qədər gizləməyə çalışsa da, ağsaqqalların və Hüseyn Arifin təkidi ilə bir neçə şeirini oxuyası oldu. Şeirlərini dinləyəndən sonra Hüseyn müəllim İmana bir könül-

dən min könülə vurulmuşdu: “Başın haqqı, eynən mənim dilimdi sənin şeir dilin,”– deyib o, İmanı özünə bir az da doğmalaşdırdı. Hətta bir neçə şeirini yazıb götürdü ki, Bakıda çap etdirsin. Amma sonralar nədənsə o şeirlərdən bir səs-soraq çıxmadı... İmanın mühəndis olduğunu biləndə Hüseyn müəllim yenə öz zarafatından qalmadı: “Sən hazır alımsən, şairсэн, oğul, burax o tikintinin başını, səndən “injiner” olmaz. Gəl Bakıya, mən də kömək edəcəm, müdafiə elə, alim ol. Özün də ki, mənim yaradıcılığımı yaxşı bilirsən...”

İndi xəyal burulğanında çabalaya-çabalaya ruhunun ətri hopmuş saralmış vərəqlərdə və yaddaşlarda hifz olunan şeirlərini oxuyuram İmanın. Allahın ona yazmış olduğu tale yazısı kimi... Səmimi hisslərdən, zərif düşüncədən, emosiyadan yoğrulan bu misralar zamanın İmana vermiş olduğu suallara ən tutarlı cavabıdır. Şeirimizin ulu dədəsi Füzuliyə ünvanladığı silsilə şeirlərdə günümüzün bütün təbəddülatlarına poetik bir rəng qataraq qaynar ilhamı sayəsində aydınlıq gətirib. Cahillik, cəhalət, haqsızlıq girdabında inildə-yən bir xalqın dərini onu sevənlər belə yazı bilər ancaq:

*Haqqı boğazından asdırıbdılar,
Qəbrini dərindən qazdırıbdılar,
Yalan ayağında basdırıbdılar,
Can verib öləndə həqiqət, baba!*

Və yaxud:

*Salamını almayana,
Salam da vermişəm, baba!*

Bu səmimi və səmimi olduğu qədər də ağırlı etiraf – zamanın qovğaları ilə yaşayan həssas bir şair ürəyinin mübariz döyüntüləridi.

İman təbiətin kövrək bir vədəsində doğulmuşdu – 1958-ci ilin dekabr ayında. Taleyi də, ömür yolu da elə payız fəslinə bənzəyirdi. Adını atamız Həsən Xəyallı adlar içində əzizlədiyi könül dostu, nakam taleli böyük Növrəs İmana ehtiram əlaməti olaraq İman qoymuşdu. İndi Aqil İmanın şeirlərini oxuya-oxuya həm də Növrəs İmanı xatırladım. Çünki, Növrəs İmanla Aqil İman poeziyası arasında coğrafi bağlıqla bərabər, bir ruhi bağlılıq da hiss etdim. Nədənsə taleyin sərt sınaqları bu iki ömrügödək şairi sevincdən qabaq “muştuluqlayıb” həmişə. Bir də ki, Aqil İmanın poetik yaddaşında, nəfəsində Miskin Abdal, Aşıq Alı, Ələsgər, Məmmədhusəyn, Həsən Xəyallıyla bərabər Növrəs İmanın da təsirinin olması təbiidi. Çünki Aqil İman Göyçənin milli və mənəvi dəyərlərini varlığında yaşadan ənənəyə bağlı oğuz türküydü. Məzmun və mahiyyəti yeni bir düşüncəyə modifikasiya etməklə əksər şeirlərində klassik ənənəni – formanı qoruyub – saxlamağa çalışmışdı. Növrəs İmanla Aqil İman poeziyasında bir oxşar cəhət də var ki, o da gələcəkdə olacaq hadisələri (xüsusən həyatdan tez köçmələri haqda!) təhtəşüur olaraq yazmalarıdır. Yazıqlar olsun ki, mən də daxil olmaqla İmanın şeirlərindəki, gizli eyhamların sağlığında heç birimiz fərqlində olmamışıq. Bilsək, neyniyəcəydik ki, guya? Şeirdi də yazmışam – deyib alovumuzun üstünə su ələyəcəkdə yəqin ki... Amma bir şeirinin iki misrasında özü hər şeyi nişan verib, mənim demək istədiklərimi deyib:

*İman çəkən zülüm təkdi, əzab tək,
Bağlı qaldım oxunmamış kitabtək.*

Amma mən indi demək istəyirəm ki, yox, Aqıl İman, sən bağlı qalmadın. Qılman, Araz kimi ocağının od qoruyanları səni sevən könüllərdən misralarını ağız-ağız topla-yıb, saralmış vərəqlərdəki şeirlərini çinləyib, dəstələyib bağ-lı qalan istedadını bacardıqları qədər açmağa nail oldular.

29 avqust 1996-cı il... O günü xatırlamaq istəməsəm də, amma nədənsə hər İman adı gələndə tez-tez xatırlayıram. Həmin gün heç kimin yadına düşüb, ağılına gəlmə-yəcək bir iş oldu – İmanın ürəyi qəfil susdu. Bir anın içində kabus kimi bütün el-obanı ağzına aldı bu qara xəbər. Hey-rətindən bu xəbəri eşidənlər “kar”, görənlər isə “kor” ol-muşdu. Heç kim eşitdiyi xəbərə inanmaq istəmir, vaxtsız gələn bu əcəl payını İmana yaraşdırmırdı. Avqust ayı isti olmağına baxmayaraq, təbiət də İmanın bu vaxtsız itkisinə yas saxlayırdı. Günün günorta çağı göy üzünü qapqara dol-muşdu. Külək bəğrini yaran bulud az qalırdı ki, hönkürüb leysan ələsin. Əsən xəfif meh qohumların, dostların çəkdiyi naləyə, dediyi ağılara qoşulub İmanın vaxtından tez ağar-mış gümüşü saçlarına sığal çəkirdi. İndi hər o günü xatırlayanda İmansız günlərimi bayatıya çevirib öz-özümə gü-müldənirəm. Əgər buna gü-müldənmək demək olarsa:

*Sərrafam, İman dərdi,
Din dərdi, iman dərdi,
Gözümünən suvardığım,
Gülləri İman dərdi.*

*Sərrafam, qardaşı yar,
Yar olsun, qardaşı, yar!
İman odumu görsə –
Quzeydən qar daşıyar.*

İmansızlıq əzabımı nə qədər sözə çevirməyə çalışsam da, elə hallar olur ki, söz də bəzən əzaba çevrilir. Həyatda axtarıb tapa bilmədiklərim kimi...

Ürəyimdə o qədər dərdlər var, bilmirəm hansını yazım, hansını yazmayım. Haradan başlayım, harada qurtarım. Dərd andır da ki, nə çəkməklə, nə də yazmaqla qurtarır.

Hər dəfə dünyadan vaxtsız getmiş doğmalarımın – qardaşlarım Nəbinin, İmanın, qoşalaşmış məzarlarını ziyarət edəndə deyirəm: Bezdinizmi mənə arxa-dayaq olmaqdan? Ürəyimin infarktı, gözlərimin yaşı olmağa nə tez tələsdiz? Bu suallar ətrafında daşa dönmüş şəkilləri ilə pərişan-pərişan söhbət edib sonda ürəyimdə göyərən bu misralarıca ağ kağıza pıçıldaya bilirəm:

*Dərdinizi çəkəmmirəm,
Dərdi daşan qardaşlarım.
Qızılquştək qanad çalib,
Dağlar aşan qardaşlarım.*

*Tez solan bostan oldunuz,
Qohumdan, dostdan oldunuz.
Dilimdə dastan oldunuz,
Dastan qoşan qardaşlarım.*

*Boğdu məni bu qəm, qəhər,
Suyum zəhər, havam zəhər.
Cəzibəmdə axşam, səhər,
Hey dolaşan qardaşlarım.*

*Gözlərimdə yaşa döndüz,
Uçub gedən quşa döndüz.
Bir cüt dilsiz daşa döndüz,
Qoşalaşan qardaşlarım.*

*İzi qalan bu daşlarda,
Sözü qalan sirdaşlarda,
Ürəklərdə, yaddaşlarda,
Qayalaşan qardaşlarım.*

*Ömrü cavan, fikri ahıl,
Dili şirin, dolğun ağıl.
Sədaləri dastan, nağıl,
Təbi coşan qardaşlarım.*

*Hey baxdıqca başdaşına,
Dönürəm qəm sirdaşına.
Şiruyənin göz yaşına,
Ay, yaraşan qardaşlarım.*

Nə yaxşı ki, Aqıl İman itkisini dərin düşüncəli şeirləri ilə bizə unutmurmağa çalışan, atasının poetik nəfəsini yaddaşında, adını təxəllüsündə yaşadan, ədəbiyyatımızın işıqlı nümayəndəsi Qılman İmanımız var. Aqıl İmandan bu dünyada xoş əməlləri ilə bərabər özünü və sözünü sevənlərə qara sazın laylası qədər həlim, kövrək şeirləri, bir də mənzilinə heç vaxt yetilməyəcək upuzun həsrəti qaldı.

“525-ci qəzet”, №234 (4251)

23 dekabr 2014-cü il

GÖYÇƏNİN İMANI, İMANIN GÖYÇƏSİ

Bu gün nağıllara dönmüş, dastanlara çevrilmiş Göyçə adlı bir oğuz yurdu var idi ki, indi həmin yurd haqqında ancaq xatirələr çözlür, hekayələr söylənilir. Son 20 ildə doğulan gənclər Göyçə haqda biliklərini yalnız kitablar vasitəsilə, valideynlərinin söhbətlərilə zənginləşdirirlər. Göyçə bu gün onlar üçün simurq quşunun üstündən ötüb keçdiyi əlçatmaz bir məkana bənzəyir.

Bu yurd Göyçə gölünün qırçınlı ləpələrinin həzin pıçılısına uyuyan göyçəlilərin, qılinc tutub, at oynadan oğuz türklərinin əzəli yurd yerləri olub. Ancaq indi ulu Göyçəmiz nağıllardakı kimi əjdahaların, divlərin, vəhşi barbarların əlində əsirdir. Bu əsarət, zülm haqqında gələcək nəsillərə bu hekayəti kim danışacaq? Əlbəttə, onun aydınları – şairləri, yazıçıları, ozanları Göyçə nağılını çoxdan başlamış və davam etdirməkdədir.

Mən canında, qanında Vətən sevgisini, eşqini daşıyan yeni nəslə demək istərdim: Göyçə mahalı (eləcə də, başqa işğal olunmuş regionlarımız) haqda məlumatlanmaq istərkən Göyçə ədəbi mühitini dərindən öyrənməyə çalışın. Çünki bu mühitin ünlü sənət adamları olan Miskin Abdal, Ozan Heydər, Ağ Aşıq Allahverdi, Məmmədhüseyn, Aşıq Alı, Aşıq Ələsgər, Zodlu Abdulla, Növrəs İman, Nərmanlı Bəhmən, Həsən Xəyallı, Xəstə Bayraməli, Ağbulaqlı Aqil, Murad Niyazlı, İsmixan Didərgin, Əli Qurban, Sərraf Şiruyə, Alqayıt, Məcnun Göyçəli, Aqil İman və başqalarının yaradıcılığında milli-etnik zəmində yaranmış münaqişələr, tarixi-mədəni hadisələr, oğuz türklərinin qəhrəmanlığı,

həyat tərzi, Göyçənin başına gətirilən müsibətlər poetik qəlibə salınaraq şirin bir dillə nəql olunur.

Belə qələm sahiblərindən biri də yuxarıda adını qeyd etdiyim, cəmi 38 il ömür sürmüş, lakin dolğun yaradıcılıq yolu keçmiş istedadlı şairimiz Aqil İmandır. Aqil İman Göyçə ədəbi mühitində öz dəst-xətti olan qüdrətli söz sənətkarı Həsən Xəyallının ailəsində dünyaya göz açmışdır. Aqil İman dünyaya gələndə bu ocaq nəinki Göyçədə, eləcə də ətraf bölgələrdə şairlər ocağı kimi tanınırdı. Həsən Xəyallının hikmətli kəlamları, Sərraf Şiruyənin dürlü-dürlü təcnisləri, qoşmaları, gəraylıları poeziya sevənlərin, aşığıların, xanəndələrin dillər əzbəriydi.

Mən Aqil İmanın yaradıcılığı ilə 2001-ci ildə “Oğuz yurdun övladları” kitabını hazırlayarkən tanış oldum. Onun şeirlərindəki, dərin Vətən sevgisi, yurd həsrəti, lirik-psixoloji təhkiyə, sözlərin melodiyası, linqvistik priyomlar, folklorumuza, yazılı ədəbiyyatımıza bağlılıq və çağdaş dünya ədəbiyyatından gələn novatorluq diqqətimi çəkdi.

Qısa ömür sürmüş, böyük istedad sahibi Aqil İmanın hansı şeirinə diqqət yetirdimsə, onun odluluq misraları, ölçülü-biçili deyimləri, sözə verdiyi dəyər, poeziya həssaslığı parlaqlığı ilə üzə çıxdı. Az söz ilə böyük fikir söyləmək bacarığı Aqil İmanın ustad şair obrazını canlandırırdı gözlərimdə:

*Aqil İman gedənləri,
Qalan izindən tanıyır.*

Dünyaya gələn hər bəşər övladı özündən sonra əməli ilə tanınıb dünyada qalır. Bu fikri şairlər həmişə müxtəlif formada və məzmununda işlətmişlər. Ancaq Aqil İman bədii taktika işlədərək ifadəni özünəməxsus şəkildə işlətmişdir.

Hər kəsin izi dünyadan gedən insanın kimliyinin göstəricisi kimi dəyərləndirilir.

Aqil İman ixtisasca mühəndis olsa da, ruhən milli folklorumuza bağlı, geniş düşüncəli ədəbiyyat bilicisi idi. Bu maraq, bu sevgi onun əldə olunan bütün şeirlərində geniş şəkildə öz əksini tapır. Aqil İman poeziyasında mövzu qıtlığı yoxdu, məzmun və məna paraleldir. İlk gənclik illərində qələmə aldığı sevgi-məhəbbət şeirlərində nə qədər odlulovlu və səmimidirsə, ictimai motivli əsərləri də eyni pillədə dayanır. Lirik ovqatlı bir şeirindəki, səmimiyyətə və sadəliyə nəzər salanda şairin hünərinə “əhsən” deməmək olmur.

*Mənim üçün bahar gedib, qış qalıb,
Ağlamağa gözlərimdə yaş qalıb.
Talanıb, dağılıb dünyam boş qalıb,
Gecələrim tənha, gündüzüm yalqız,
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız.*

Aydın, oynaq, tutarlı və məzmunlu...

Məni Aqil İmanın dillər əzbəri olan “Şübhələnmişəm” şeiri həmişə daha çox düşündürür. Çünki şeirdəki hayqırtı, fəryad, üsyan zaman keçdikcə aradan çıxan gələnlərimizə, dəyərlərimizə yönəlik, vətəndaş bir şairin ürək ağrısı, nəhayət, çağırış nidasıdır. Sanki insanların öz yerində olmadığından, atın axuruna ulaq bağlandığından, “əli oğurluqda, yönü qiblədə” olan saxta dindarlardan, dövrədən, zamandan şübhələndiyini ortaya qoyur. Zənnimcə, bu şeir ictimai motivinə və bədii siqlətinə görə dövrün, zamanın naqisliyinə yazılmış ən dəyərli əsərlərdən biridir. Şairin düşüncəsinə görə, hər gün rast gəldiyimiz, şahidi olduğumuz əxlaqsızlıqlara, haqsızlıqlara qarşı açıq-aşkar, ardıcıl mübarizə aparmaq gərəkdir.

Aqıl İman şair könlündəki şübhələrini öz oxucularına görün necə təqdim edir:

*Eşit, Sabir babam, Füzuli babam,
Dövrədən, zamandan şübhələnmişəm.*

*Köhlənin yerinə himar çəkəndən,
Kərəmsiz insandan şübhələnmişəm.*

*Əli oğurluqda, yönü qiblədə,
Dindar müsəlmandan şübhələnmişəm.*

*Günahsız insana günahkar kimi,
Verilən fərmandan şübhələnmişəm.*

*Ədalətsiz işi ədalət edən,
Naməlum dərmandan şübhələnmişəm.*

Özüm özümə sual verirəm:

“Bu misralardakı hansı söz, hansı kəlmə, hansı fikir düz deyil? Burada şairin şübhələrinə etiraz etmək mümkün mü?” – Xeyr, Aqıl İman görüb duyduğunu, eşidib bildiyini və cəmiyyətdə baş verən saxtakarlıqları, haqsızlıqları, onu törədənləri qamçılıyır və lənətləyir.

Aqıl İman ilk növbədə yaradıcı fərd kimi bağrının parası, gözüünün qarası olan Göyçənin yurd-yuva nisgilli, vətən haraylı şairidi. Sazlı-sözlü dastan gecələrinin, cıdırı çı-

xan atların kişnərtisinin, elin toy-bayramlarının xiffəti, sıldırım qayaların, ayna bulaqların, köpüklü çayların, yaşıl çəmənlerin həsrəti İmanın şair ürəyini göyüm-göyüm göynədir. Hər dəfə Göyçə deyəndə o, varaqaların arasında misramisra, söz-söz yanır, alovu ərşə bülənd olur.

Şair olanda da, oğul olanda da gərək İman kimi olasan ki, Vətən səni yaddaşında saxlaya bilsin. Havasını udub, suyunu içdiyi ana Göyçəni görün necə urvatlı tutur İman. Bu sevgi, məhəbbət hamıya örnək olmalı bir sevgidir.

*İman həsrətindən yanası, Göyçə!
Yanmasa buz olub donası, Göyçə!
Sənə – Ələsgərin anası Göyçə,
Sənə dahilərin yurdu dedilər.*

Belə qüdrətli, şanlı-şöhrətli, nadir təbiətli bir yurdu onun sahibləri niyə tərk etdilər? Böyük güclərin köməyi ilə maymaq ermənilər əliyalın milləti qırıb, o torpaqları əlimizdən aldılar. Tarixi-mədəni köklərimizi dərinədən bilən, Vətənin çətin günlərində Qarabağ döyüşlərində könüllü zabit kimi vuruşan İmanımız “Türk heç vaxt təhkimçilik aktına qol çəkməyib” – deyir. Torpaqlarımız, “sapı özümüzdən olan baltalar”ın əliylə getdi, yoxsa Molla Pənah Vaqifin, Qasım bəy Zakirin, Sarı Aşığın, Dədə Ələsgərin, Nəvənin məzarı düşmən əlində girov qala bilməzdi:

*Gedən köçümüzə sarvan tapmamış,
Verməyə şah özgə fərman tapmamış?
Təbriz dərdimizə dərman tapmamış,
Qarabağ, Zəngəzur, Göyçə satıldı.*

Şair bu böyük təhlükənin daha çox fəsadlar verəcəyindən ehtiyatlanaraq deyir:

*Böyüyür nəvəsi o satqınların,
Bir də görəcəyik Gəncə satıldı.*

Xalqımıza, torpağımıza, Vətənimizə qarşı yönəlikliyi, xəyanəti duyub, başa düşən İman, üzünü bu dəfə qorxmaz, cəsur, qeyrətli Vətən oğullarına tutur: Dönün babalara baxın, min illər göz bəbəyi kimi o torpaqları qoruyub saxlayan ulularımız bizə ərməğan etdi. Bəs, biz onların əmanətini gələcək nəsillərə çatdırırdıq? – Yox.

Aqıl İman məhz belə bir düşüncə ilə bizi milli birliyə və qeyrətə gəlməyə səsləyir. Əgər bu milli təəssübkeşlik Allah eləməmiş kimi bizdən yan ötsə, onda nə olacaq? Şair bu suala and içərək cavab verir:

*Ay İman, boylanıb keçmişə sarı,
Gətir xəyalına ər babaları.
Əgər qaytarmasaq o torpaqları,
Vallah söyəcəkdi nəvələr bizə.*

Böyük ittihamdı! Bu çağırış, nida Atatürk sayacağı bir çağırışdı...

İman təkcə Göyçəyə deyil, Azərbaycanın hər qarış torpağına qəlbində böyük sevgi bəsləyən, sözün həqiqi mənasında əsl vətəndaş şairidir. Şair Təbriz, Zəngəzur, Qarabağ dərini Kəlbəcər yoxluğundan ayırmır, ayıra da bilməz. Əsl vətəndaş üçün Vətənin hər qarışı eyni müqəddəsliyə malikdir. Vətən bütöv bir bədəndir. Onun hansı hissəsi zədələnsə belə ürəyə ağrı verir. Bu “ürək ağrısına abunəçi”

olan İmanımız Kəlbəcərin bugünkü halına baxıb, ah-nalə qoparır, üsyan eləyir:

*Axdı kuzələrə didəndən yaşın,
Kərbəla düzünə döndü savaştın,
Edam kötüyünə qoyulub başın,
Çəkildi varlığın dara, Kəlbəcər.*

Gözəl bir el misalı var: “Ürək yanmasa, gözdən yaş çıxmaz”. İndi mən bu şeiri oxuya-oxuya şair qardaşımın vətənpərvərliyinə, həssaslığına heyran edirəm. Əgər canda Vətən təəssübü, el qeyrəti olmasa, sözləri bu tonda, ucalıqda demək olarmı?! – Qətiyyəni yox!

Azərbaycan poeziyasında özünəməxsus üslubu, fərqli düşüncəsi olan nəğməkar şairimiz Aqil İman, təəssüf ki, çox az yaşadı. İlhamının dağ çayı kimi çağlayan, yaradıcılığının odlu-alovlu vaxtında dünyanın dərdləri ilə yüklənib əbədiyyətə köç elədi...

İman sanki tezliklə öləcəyini bilirmiş kimi əvvəlcədən hər şeyi deməyə məhkum idi. Çünki o, amansız əcəlin son qərarını bilirdi. Bilirdi ki, onun kimi həssas, Göyçə boyda vətəni yad əllərdə olan, Qarabağın ağrı-acılarını çəkən yaralı şair ürəyi bu dərdlərə dözməyəcək, dözmədi də:

*Gedin deyin ayrılıq ömürlük,
Görməyəcək ta İmanı bir də o.*

Yaxud:

*Ağ kəfən – həya örpəyim,
Tülüm, xoş gəldin, xoş gəldin!*

Və ya:

*Qapım açıqdır üzünə:
Ölüm, xoş gəldin, xoş gəldin!*

Cəsarətli bir kişi ömrünün son akkordları!

Atalar yaxşı deyib: “ustad oğlu şagird olmaz” – Aqıl İman Həsən Xəyallıdan görüb-götürdüyü ustadlıq gələniyi ni oğlu Qılman İmana ötürdü. İndi bu gələnek yenə də yaşayır və bu sənət ocağının alovunu daha da uzaqlara yayır.

Yazımın sonunda mənə hər misrası ana laylası qədər əziz olan mərhum Aqıl İmanın ruhu qarşısında səcdə qılıb deyirəm: “Ruhun şad olsun, şair qardaşım! Sənin bizim üçün qoyub getdiyin həzin, kövrək, yaralı qoşquların səni yenə də cərgələrimizdə qoruyub saxlamaqdadır. Sənin daha bir əsərin – oğlun Qılman həm dəyərli bir övlad, həm də sənin poetik düşüncələrini davam etdirən qüdrətli bir şairdir”.

İndi bu yazıma bənövşə qoxulu şeirləri ilə məni həmişə özünə cəlb edən Aqıl İmanın ürək parçalayan misraları ilə nöqtə qoyuram.

*Həsrət oğrun baxır, qəm elçi düşüb,
Gəlin dərələrə, xanım dağlara.
Orda güllələnib keşkə öləydim,
Yaxılı qalaydı qanım dağlara.*

**“Kaspi” qəzeti,
19 noyabr 2011-ci il**

Telman HÜSEYN

SƏSİN SEHRİ

...Axşamtərəfi idi. Evdə oturmuşdum. Bir qədər də yorğun və kefsiz idim. Nədənsə, darıxırdım. Qarşıma yemək qoymuşdular. İştaham yox idi. Lakin yenə də aclıq çəkirdim. Yox, deyəsən, bu aclıq yemək aclığı deyildi. Bəs nə idi? Bu an uzaqdan, kəndimizin lap o biri başından həzin bir səs gəldi. Tarın müşayiəti ilə kimsə şeir deyirdi. Axşam toranlığında şeir deyən bu səs gah havalanır, gah da bəmə enirdi.

İlahi, sən demə, səs də nemət imiş, səsin də tamı, duzu olarmış. Ən əsası bu səsdə bir sehr də var idi. Bu səsin sehiri ilə ayağa qalxdım. Tutdum bu səsin ucundan. Yol aldım o səsə – mənəvi aclığıma doğru. Kim idi, görəsən, o səsin sahibi? Ofsunlamışdı məni, sehrinə düşmüşdüm o səsin...

O səs məni çəkib, çəkib bir toy mağarına gətirdi. Çağırılmamış qonaq idim bu toy mağarında. Toy sahibləri hörmət-izzət göstərdilər, əyləşdirdilər məni, qarşıma yemək gətirdilər. Əl uzatmadım xörəyə. Əllərimi üzümə söykəyib diqqət kəsildim. Şeir deyirdi bir oğlan. Səməd Vurğundan, Məmməd Arazdan, Aşıq Ələsgərdən. Hərdən də dediyi şeirlərin möhürbəndində İman adı çəkirdi. Mənim şeirlərimdən də nümunələr deyirdi.

Birinci dəfə idi ki, görürdüm bu oğlanı. Yarlı-yaraşlıq, boylu-buxunlu bir oğlan idi. Kimliyini soruşdum toy sahibindən. Adı İmandır – dedi. Əslən Göyçə mahalındandır. Bəli bu toyun tamadası, ağsaqqalı idi bu cavan oğlan.

Bir az sonra vaxtdan istifadə edib mikrofonu yerə qoyub, asta-asta mənə yaxınlaşdı. Əl uzatdı, – “Xoş gördük, şair!” – dedi. Üz-üzə əyləşdik:

– Gözüm səhərdən sizi axtarır, nə əcəb gec gəlmisiniz bu toya? – dedi. Sonra əlavə etdi ki, mən sizi tanıyıram, şeirlərinizlə də tanışam. Həmişə sizinlə ünsiyyətdə olmağı, dostluq etməyi arzulamışam.

Dedim – qardaş, mən bu toya çağırılmamışam, amma indi sənin səsinin, sözünün sehrinə düşüb bu mağara gəlmişəm.

Xeyli söhbətləşdik. Tanıdım onu. O soya, o kökə çoxdan bələd olduğumu dedim. Kim idi bu oğlan? Sən demə həmişə böyük hörmət bəslədiyim bir kökün, bir soyun – qədim Göyçə mahalının şair oğlu, məşhur Həsən Xeyallının oğlu, mahal-mahal şeirləri dillər əzbəri olan dostum Sərraf Şiruyənin qardaşı gənc şair Aqıl İman idi. O gündən bu istedadlı şairlə dostluğumuz, qardaşlığımız başladı. Qəlbimdə yer tutdu – səmimiyyəti, insanlığı, mərdliyi, şairliyi və ən ümdəsi vətənpərvərliyi ilə. Sonralar tez-tez görüşərdik. Göyçə həsrəti, Qarabağ dərdi çarpaz bir düyün bağlamışdı sinəsində. Tez-tez Qarabağ uğrunda döyüşə yollanacağam – deyirdi. Getdi də, döyüşdü də. Torpaq uğrunda savaşa çıxdı İmanımız. Ordudan tərxis olunduqdan az sonra xalqımızın müsibətlərinə, torpaqlarımızın itkisinə dözmədi yaralı ürəyi...

Çox şükürlər olsun ki, amalını, əqidəsini yaşadan Qılman İman kimi bir şair övlad yadigar qoydu bu elə, bu obaya.

Yandım vaxtsız ölümünə qələm dostumun, qovruldu içimdən, sinəmdən dərdli-dərdli bu misralar çözüldü:

*Dedin ki, gəl dost olaq,
Dedim: qardaşın ollam.
Sirr sözünü saxlaram,
Könül sirdaşın ollam.*

*Kərpic-kərpic sökülləm,
Qəlpələnib tökülləm.
Məzarına bükülləm,
Torpağın, daşın ollam.*

*Dilim yanıqlı bir ney,
Harayıma yoxdu hey.
Haray İman, haray, hey...
Gəlib başdaşın ollam.*

***“Bütöv Azərbaycan” qəzeti,
18 noyabr 2008-ci il***

YARALI ŞEİRLƏRİN HƏZİN PIÇILTILARI

Bəzən oxuduğum şeirlərin misraları yerli-yerində olmadıqda fikrimə, hissimə qatı duman çökür, duyğularım düyünlənir, xəyalımda tayını itirmiş Qu quşunun ayrılığa qanad sərib, həsrətə göz yumduğu ağrılı səhnəni xatırlayıram.

Hərdən mənə belə gəlir ki, sözün qüdrətdən gəlmə canı var. İnsan oğlunu təbiət mənzərələri, ecaskar görüntülər nə qədər məftun eləsə də, söz qədər ruhu tərpədən, könül quşunu pərvazlandıran daha nə var ki? Sözün hikmət dəryası olduqca dərin və nəhayətsizdir. Bu sirlər aləminə baş vurmaq üçün gerek kamal oksigenin yetərincə ola, dayazlarda ilişib qalan qəvvaslardan olmayasan. Bir də ki, sədəf bətinə gövhər yetirmək ümmanların işidir.

Bir şair haqqında yazmaq istəyirəm. Bir dəfə də olsun üzünü görməmişəm. Qoşquları zaman-zaman qapımı açıb, ürəyimdə qatarlanıb. Duyğularına heyran kəsilmişəm. Poetik düşüncələri, sanballı misraları ilə həvəs almışam. Biləndə ki, görünən dünyanın görünməyən tərəfinə çəkilib, 38 yaşında ruhlar aləminə qovuşub, içimdə haray qopub, çovğun əsib, fikir məni Göyçəli günlərimə qaytarıb. Bir günlük yolunu 22 ilə başa vura bilmədiyimiz Göyçəyə!

Aqil İman ulu Göyçənin füsunkar təbiətli kəndlərindən olan Daşkənddə təvəllüd tapıb. Atası Həsən Xəyalı dövrünün ustad şairlərindən olmuş, şeirləri könlüdən-könülə yayılmış, aşıqların avazında qanadlanmışdı. İmanın uşaqlıq çağları kəndlərində keçmişdi. Erkən yaşlarında atasının sazlı-sözlü dünyasına meyil salmış, onun sənət məktəbin-

dən bəhrələnmişdir. İbtidai təhsilə doğma kəndində başlasa da, orta məktəbi Bərdə rayonundakı Yeni Daşkənd məktəbində başa vurmuş, bir müddət sonra ali təhsil almışdır.

1988-ci il Göyçəminizin ocaqlarını söndürdü. Yurdlar viran qaldı, insanlar pərən-pərən düşüb, Azərbaycana pənah gətirdilər. Erməni daşnaklarının başımıza gətirdikləri məşəqqətlər hamı kimi, Aqil İmanın da vücudunu göynətdi, onun şair könlünə köz basdı. Gənc şair vətən itkisinə dözə bilmirdi. Bir yandan da düşmənlərin Qarabağa hücumu onu müsəlləh əsgərə döndərdi. Leytenant rütbəsilə qanlı döyüşlərə atıldı, cəbhədən-cəbhəyə rəşadət göstərdi, amansız düşmənlərə dəfələrlə ağır zərbələr endirdi, neçə-neçə qanıqəni qanına qəltan elədi. Döyüşlər getdikcə genişlənir, Vətən torpaqları əldən-ələ keçir, şəhər və kəndlərimiz işğal olunur, günahsız oğullarımız şəhid olurdular. Cəbhədə atəşkəs elan olunsada, insanların ürəyində hələ də döyüşlər gedirdi. Vətənin iyirmi faizi amansız düşmən əlinə keçmişdi. Qarabağ qara günlərini yaşayır. Cıdır düzü, İsa bulağı, xarıbülbul matəm libası geyinmişdi. Ağdamın xoşbəxt günləri əlindən alınmış, Cəbbarın, Xanın zəngulələrinə sükut enmiş, Qarabağ şikəstəsi Qarabağın şikəstinə çevrilmişdi. Arxalı düşmənin vurduğu yaraların sızılısı ürəkləri göyüm-göyüm göynədirdi...

Aqil İman müharibə yarası almasada, sanki ürəyində mərmı qəlpəsi gəzdırdırdı. O, övladları Qılmanın, Orxanın baxışlarından təsəlli alır, ötən günlərini onlara həsr edirdi. Aqil İmanın ürəyi saza-sözə kökləndiyindən ürəyindən keçən misraları varəqlara köçürür, yanğılarını bu yolla söndürürdü. Şair taleyindəki böyük dərd gəzdırən İman, ana Azərbaycanın və vətəni Göyçənin göynəkli yarasını ürəyi-

nin başında gəzdirdiyi üçün günlərin bir günü ürəyi qanına boyandı. Qəbri qübrətdə qalan Həsən Xəyallının axirət dünyasına mələklər “qara kağız” çatdırdılar!...

Aqıl İman özündən sonra dəyərli bir ədəbi irs qoyub getmişdir. Xalq ruhunda yazdığı müxtəlif janrlı şeirləri deməyə əsas verir ki, o Göyçə ədəbi məktəbinin layiqli nümayəndəsi kimi diqqətə layiq yaradıcılıq yolu keçmişdir. Lakin onun əsərlərində aparıcı meyar nisgil, həsrət, vətən dəridir:

*Oyan, a taleyim, a bəxtim, oyan!
Sən mənə həyansan, mən sənə həyan.
Nə vaxtdır gözümü yollarda qoyan,
Görən harda qaldı, ölüm gəlmədi.*

və ya:

*İmanam, qələmi verdilər ki, yaz:
Dünya qanlı qatil, həyat yaramaz!
İstədim bəxtimə qarğıyam bir az,
Dedim: günah olar, dilim gəlmədi.*

Aqıl İman sözə əyləncə kimi yanaşmır. Fikir və hislərini bədiyyətə calayıb yazır.

Fəlsəfi düşüncələrini mütəmadi olaraq önə çəkir, oxucunu intizarda saxlamır. O, sözlərin seçimini elə ustalıqla edir ki, əlavə şərhə ehtiyac duyulmur. Dilin rəvanlığı, sözün lakonikliyi, misralararası bağlılıq, üslub gözəlliyi, fikir, məna düzülüşü zərrəbin dəqiqliylə qələmə alındığından şeirlərin hamısını bir nəfəsə oxumaq istəyirsən. “Dağlar” şeirinin hələ bir bəndinə baxın:

*Təbiət bəzəyib çölü-çəmən,
Çiçəklər gəlibdi toyuna, dağlar.
Dərən dibindən zülal toplayıb,
Bulaqlar bal qatıb suyuna, dağlar.*

Aqil İmanın şeirləri arasında fikrimi tarıma çəkən, ürəyimi sızıldadan biri haqda söz açmaya bilmərəm. Günlərin bir günü şair təsadüf nəticəsində Aşıq Ələsgərin soy qohumu, tanınmış şairimiz mərhum İsmixan Didərginlə görüşür. Bu görüş onun iç dünyasını topa tutur, ürəyini sıxır, gözlərini ağladır, bağrına dağ çəkir. Baxanda görür ki, İsmixanın Göyçəli günlərindən baxışlarında heç nə qalmayıb. Danışanda kövrəlir, susanda yazıq görkəmi alır. Aqil İman qara bulud kimi dolur. İsmixandan göz yaşı ilə ayrıldıqdan dərhal sonra “İsmixan dayı” şeirini yazır:

*Vətən adı çəkdim, göynəyib elə,
Gözündən od tökdü İsmixan dayı.
Dedim: – göyçəliyəm, sizin elliyəm,
Önümdə diz çökdü İsmixan dayı.*

*Görüşdük, nəfəsi Göyçə qoxudu,
Sözdən dəstə tutdu, çələng toxudu.
Ələsgərdən aşiq “dağlar” oxudu,
Hey boynunu бүkdü İsmixan dayı!*

Bu misraları həyəcənsiz oxumaq qeyri-mümkündür. Misralar arasında fəryad qoparan zümzümələr sanki, adamın qolundan yapışıb hönkür-hönkür deyir: “İnsanın ən böyük düşməni qəriblik, ən amansız sözkəsəni qəm-qüssədir”. Elə İsmixan da, Aqil İman da qəm-qüssənin, Göyçə həsrəti-

nin qurbanı oldu. Bu yerdə iki bayatı yaddaşımın qapısını açdı:

*Əzizim, qazan ağlar,
Od düşər, qazan ağlar.
Qürbət eldə ölənün,
Qəbrini qazan ağlar.*

*Aşıq deyər, cəfası,
Yox dərdimin dəvası.
Vətən dərdi qoxuyur,
Qəribliyin havası.*

Şair o zaman xoşbəxtədir ki, yaratdığı söz aləminin arxasınca gedir, necə dəyərlər sözdən zühur edir. Əsl şeiri ilham pərisi yaradır, sirli-sehrli əfsun pərisi. Hər söz yığını, fikir bolluğu, gəlmə düzümü poeziya sayıla bilməz. Söylənilən hər misra oxucunu ayağa qaldırmırsa, demək, hələ şeir yaranmayıb, fikir və hiss çiydir. Bəziləri sözləri qafiyələndirməklə şair olduqlarını zənn edirlər. Bayağı deyimlər, ürəkbulandırıcı fikirlər, çeynənmiş kəlmələr şeir üçün mənə kəsb etmir. Bu baxımdan Aqıl İmanın şeir çəlgisi rəngarəngdir, oxucu marağına xidmət edir. Yığcam və salğamlıdır, dürüst və həssasdır, bir sözlə, şeirdə tələb olunan qayda-qanuna cavab verir. Aşağıdakı poetik nümunələrə nəzər salın:

*Dən ələyib bircə-bircə saçımdan,
Neçə qara tük atıbdı həsrətin.
Nə götürə, nə də çəkə bilirəm,
Elə böyük yük atıbdı həsrətin.*

*Dözmək olar, dözüləsi beş ilə,
Beş – dedim qorxuram, bağrım deşilə!...
Bu sevgini mən udanda “şəş” ilə,
Gəlib sənin “yek” atıbdı həsrətin.*

Bu iki bənddə yer alan tutumlu misralar oturmuş bir şairdən xəbər verir.

Ana mövzusu nakam şairin seçilən əsərləri arasında diqqət çəkir. Lakin bu şeirlərin mayasında da qəm öndədir:

*Yaş deyil, gözündən axan seldi ki,
Ürəyi qırılmış sarı teldi ki,
“Vətən” deyə-deyə neçə ildi ki,
Əlləri qoynunda qalıbdı anam.*

Aqıl İman sağlığında çoxlu ziyalılarla dostluq əlaqələri yaratmışdır. Onu tez-tez Asif Atanın, Hüseyn Arifin, Rasim Kərimlinin yanında görər, onların əhatəsində şeir söyləməkdən yorulmadığının şahidi olardın. Şeirlərinin əksəriyyəti əzbər bilən bu sinədəftər olduqca səmimi və təvazökar insan olub, heç vaxt heç kimin qəlbinə toxunmayıb. Məhz buna görədir ki, sözlərindən özünü görmək mümkündür. Şair var ki, şəxsiyyətilə yaradıcılığı ziddiyyət təşkil edir, cəmiyyətdə başqa cür, ailədə isə tamamilə başqa qiyafədə görünür. Aqıl İman qədər Vətən, torpaq, insan sevən az adam tapılar. Şairin “Göyçə” şeirinə diqqət ayırın:

*Həsrətindən alovlanmam,
Aç yolunu sönüm, Göyçə.
Atam sənsən, anam sənsən,
Qoy başına dönüm, Göyçə.*

*Qalib qəmlər qucağında,
Yanır hicran ocağında.
Sənsiz ölüm yatağında,
Keçir ömrüm, günüm, Göyçə.*

*İman çəkir ahu-zarı,
Gözü yolda qoyma barı.
Düşəcəkmə sənə sarı,
Görən bir də yönüm, Göyçə?!*

və ya

*Oğlu əsir, qızı girov düşübdü,
Nə qohumu, yadı qalib Göyçənin.*

Nakam şairə sağlığında yaradıcılıq himayədarlığı göstərən, dövrünün kifayət qədər sayılan-seçilən şairi, şeirləri çoxsaylı oxucuların dillər əzbəri olan, aşırıqların, xanəndələrin repertuarında geniş yer alan qardaşı Sərraf Şiruyə olmuşdur. Şiruyə müəllim onun Həsən Xəyalı ocağına layiq, Göyçə ədəbi məktəbində fərqlənən qələm əhli kimi formalaşmasında müstəsna xidmətlər göstərmişdir. Aqıl İman az vaxt ərzində poetik qoşquları ilə Azərbaycan oxucularının diqqətini cəlb etmiş, yadda qalan şair təsiri bağışlamışdır. Onun öz yaradıcılıq üslubu var, heç kimə bənzəmir, mövzu seçimində sərbəstdir. Bir qayda olaraq sözün işığında görünür. Aşağıdakı poetik nümunəyə diqqət edin:

*Yaşıl çəmənlərdən şirə toplayıb,
Arının könlünə bal düşür: bəh-bəh!*

Bu cür nümunələrin sayını daha da artırmaq olar. Lakin şairin daha çox nəzərimi çəkən bir şeirini olduğu kimi hörmətli oxucuların diqqətinə təqdim edirəm:

*Əzizim, soruşma bəxti, iqbali,
Bəxt ulduzum parladı da, söndü də.
Ömrüm-günüm ötdü qəmdə, qüssədə,
Dəli könül seçdi, sevdi, döndü də.*

*Zəmanə dəlitək oynatdı məni,
Gah çəkdi qoynuna, gah atdı məni.
Tale dilə tutub aldatdı məni,
Tərəqqiyə ucaldı da, endi də.*

*İmanam, nə vaxtdır artıb zillətim,
Qurğuşun bağlayıb canda möhnətim.
Bir zamanlar aşıb-daşan şöhrətim,
Mənzilinə toxundu da, çöndü də.*

Aqil İman, deyildiyi kimi, bir çimir yuxu boyda ömür yaşadı. Yaşasaydı neçə-neçə daha sanballı əsərlər ortaya qoyacaqdı. Təəssüf, min təəssüf! Onun saralmış vərəqlərdə çapını gözləyən bir çox şeirləri var. Bu irili-xırdalı əsərlərin hər birini nakam şairin özü kimi dəyərləndirir, onun ölməz ruhunun sınımaz qanadı hesab edirəm.

Bu günlərin söhbətidir: Gecə telefonum zəng çaldı. Dəstəyi götürdüm. Danışan Aqil İmanın böyük övladı, istedadlı şair Qılman İman idi. Hiss edirdim ki, xeyli həyəcanlıdır. Utancaq bir səslə dilləndi: Atamın şeirlərini ayrıca kitab şəklində buraxdırmaq qərarına gəlmişəm. İstəyirəm

ruhu sevinsin, ailəmiz, qohumlarımız, onu sevənlər rahat-lansın. Əlavə etdi ki, yeni şeirlərini də əldə eləmişəm, söz verənlər də var... Bu gözlənilməz şad xəbərdən Qılmanın özü qədər sevindim!

Bəlkə, o gecə Aqıl İmanın ruhu da bizi göylərdə dinlə-yirdi. Nə bilim, bir onu bilirəm ki, ömrümüzü, günümüzü amanatlayan fani adlanan qoca dünya hər şeyə toxunsa da, sözə toxunmur. Yaşadacaq da. Çünki söz onu yaradandan gəlir.

Nakam şairin yaradıcılığı, bütövlükdə yaralı poeziya aləmi o qədər ruha yatan, qəlbə yaxındır ki, saralmış vərəq-lərdə boyun bükən misralardan ayrılmaq istəmirsən. Bu yerdə Dədə Ələsgərdən fikrimi canlandıran iki misra gəldi:

*Onda vay halına yazıq Ələsgər,
Özün getdin, sözün qaldı dünyada.*

Məzar evində Qarabağ dərdi, Göyçə nisgili ilə torpağa qarışan Aqıl İmana ulu Tanrıdan bir diləyim var: Tanrım, onun axirət dünyasını qapalı eləmə! Günlü-günəşli elə! Söz ömrünü ömrünə cala! İnsanlara məzarını yox, özünü göstər! Bütün günahlarını sözlərinə bağışla! Aqıl də sənsən, İman da səndən gəlir! Sonuncu şeirinə özü nöqtə qoyub, Tanrım, sən onun ömrünə nöqtə yazma! Amin! Amin! Yenə də Amin!

Nəhayət, sönməz şairin əcəl mürəkkəbi ilə yazdığı “Qurban olaram” gəraylısını möhtərəm oxucuların maraq dünyasına təqdim edir və bu yazıma ürək ağrısıyla sonluq qoyuram:

*Ay çiçək, sənin əslinə,
Soyuna qurban olaram.
Bir səs eylə harayına,
Hayına qurban olaram.*

*Eşqini buta eylə sən,
Eyb olmaz xəta eyləsən.
Bir öpüş ata eyləsən,
“Payına” qurban olaram.*

*İstərəm canıyananlıq,
Göstərəsən bircə anlıq.
Ayağın altda qurbanlıq,
Qoyuna qurban olaram.*

*...Eşq məni İman eyləyib,
Müşkülə güman eyləyib.
Sən gedən gün qan eyləyib,
Toyuna qurban olaram.*

**“Bizim söz” qəzeti,
10 oktyabr 2010-cu il**

Maşallah XUDUBƏYLİ

YARIMÇIQ ÖMRÜN YADİGAR QAFİYƏLƏRİ

“Bir gövdənin üç budağı”nın son xanəsinə yetirən nə-dənsə ani olaraq fikrim dumanlandı, ürəyim kövrəkləşdi. Bircə hovur içində xəyalım ellər dolaşdı. Dağlardan aşıb, düzlərdən keçdi, bağçalar dolanıb, bağları gəzdi. Kökü torpağın dərin qatlarına işləyən nəhəng bir ağac gəlib dayandı gözlərimin qabağında. İllərin qoynunda qat-qat olub dəmir kimi bərkiyən, qabığını yarıb göylərə ucalan üç budaq gördüm onun üstündə. Bu budaqlar gövdələşib qol-qanad açarkən, üçüncü budaq hələ puçurlarını açıb ərsəyə yetməmiş öz nazikliyində, kövrəkliyində qalırdı.

Amma inkişaf etməsə də, nə özü qurumamışdı, nə də üstündəki bahar müjdəli yarpaqları.

Kim bilir, hələ neçə belə baharda çiçəkləyəcək onun tumurcuqları?!

Və neçə yaz ağzında al-yaşıl donuynan bəzənib gözləri, könülləri oxşayacaq onun yarpaqları?!

Həyatın qəribə qanunları var. Bəzən təbiətlə cəmiyyət arasındakı zahiri uyğarlıq onun fəlsəfi tərəflərinə də sirayət edir...

Mən də, bax beləcə, bu düşüncələrlə “Mənim sazlı-sözlü dünyam”ın 2-ci sayındakı “Bir gövdənin üç budağı” fəslinin sonuncusunu qələmə alarkən ürəyimin kövrəkliyi çulğadı köksümü. İstər-istəməz onun dedikləri düşdü yadıma:

*Bilirsənmi, fürsət yoxdu,
Gündə yüz yol görəm səni,
Təravətli çiçək kimi,
Sinəm üstə hörəm səni.*

*Ay, baxış körpə ceyran,
Mən bir ovçu, sənə heyran,
Kaş qarşımdan qaçan zaman,
Qovub-qovub yoram səni.*

*Kaş yetəydim o xoş günə,
Seviləydim, a yar, sənə.
Aqil İman deyər, mənə,
Kim buyurar haram səni?!*

İstədiyi el gözəlini gündə yüz yol görməyə fürsəti yoxmuş onun. Amma arzuları sonsuzmuş, saya gəlməzmiş. Gah “dağ çiçəyinə”, gah “marala”, gah da “ceyrana” bənzətdiyi istəklisini gündə yüz yol görə bilməsə də, ömrün tale qismətiynən ayın, günün hansı çağındasa vüsalına yetərmiş.

Fəqət!...

Bax, elə yazımın bu məqamında Aqil İmanın əlimdə olan şeirlərini çək-çevir elədim ki, arasından indiki halıma uyğun bir-iki kövrək misra tapıb onun gözüne qatım. Amma tapa bilmədim.

Hansı qoşmasını oxudumsa, orada bir nikbinlik, nəsihə-tamizlik, məhəbbət aləmində sədaqətlə yanaşı vəfasızlara qeyzini gördüm.

Hansı gəraylısına nəzər saldım, orada şuxluq, oynaqlıq, ömrün sabahına ürək dolu ümid, təsəlli gördüm.

Və elə bil qəflət yuxusundan ayılıb öz-özümə dedim:

– Ruhun şad olsun, Aqil İman! Məgər insanın ömrü təkcə onun bu dünyadakı sağlığıynanmı ölçülür?!

Heç də yox!

Adam var ki, yüz il yaşasa da, gedəndən sonra bircə arşın izi də qalmır...

Adam da var ki, hələ gəncliyindən elin mənəviyyat xəzinəsinə bəxş elədiyi yadigar zərrələriynən anılır, xatırlanır.

Elə Aqil İmanın özü kimi, sözü, söhbəti kimi...

*Əslisi deyilsən mənim könlümün,
Özünü odlara salmağın hədər.
Mən sənə nə Məcnun, nə də Fərhadam,
Mənasız xəyala dalmağın hədər.*

*Gəl, belə ağılama boynunu büküb,
Könlümdə yurd-yuva özgəsi tikib.
Bu qədər işgəncə, izzirab çəkib,
Hicranda, möhnətdə qalmağın hədər.*

*Aqil İman deyər, qopsa qiyamət,
Yenə də uyuşmaz bizim məhəbbət,
Bəlkə də sevirsən, ancaq, ey afət,
Oduma, közümə yanmağın hədər.*

Aqil İman haqqındakı yazımın bu yerində bir məsələni oxucuların nəzərinə çatdırmaq istərdim.

El sənətimizin qədim köklərindən üzü bəri böyük bir zaman ölçüsünün üç cildə ilk dəfə işlənən “Mənim sazlı-sözlü dünyam” kitablarına təsadüflə düşən sənətkara rast gəlinə bilməz. Müəllif bu kitablarda klassiklərimizdən tutmuş müasirlərimizə qədər kimin barəsində axtarış aparıb, söhbət açıbsa, onların həyatı, yaradıcılığı ilə bağlı bu və ya başqa bir dəyərin ölçüsünü nəzərə alıb...

Ulu Göyçənin ustad sənətkarı Həsən Xəyallının kökündən boy atan, Sərraf Şiruyədən dərs alan Aqil İman budagından söz açmağımız da bu qəbildəndir...

Taleyin alnına yazdığı yarımçıq ömrü mənalı keçib onun. 1958-ci ildə Göyçə mahalının Daşkənd kəndində, şair Həsən Xəyallının ailəsində dünyaya gəlib. Gözü görüb, ağı kəsdiyi gündən ata müdrikliyi, ata öyüdü gərəyi olub. Soydan gələn istedadıynan bu eyliyin vəhdəti bəhrəsini verib. Orta məktəbi bitirəndən sonra ali təhsili alıb. Mühəndislik ixtisasına yiyələnib.

Qəlbi daim xeyirxah diləklərə bağlı olan Aqil İmanın həyat yollarında atdığı addımlar da əqidəsinə, amalına münasib olub. Qurub-yaratdığı hər xanənin özülünü qoyduqca ömrün sabahına ümidi artıb, gümanı çoxalıb.

İnsanlara özünün yaxşılıq etməyə çalışdığı kimi özgələrinə də bu xoş keyfiyyətə qulluq etmələrini rəva bilib. Mühəndis əllərinin yaratdıqları adamların estetik zövqünə yaradıqca, şair qəlbinin kağızlara ələdiyi şeir qafiyələri eşidənlərin ruhunu oxşayıb.

Gənclik çağlarından belə qarışıb müdriklərin cərgəsinə, belə sayılıb əhli-ürfan məclisində!

*Bacarırsan hörmət eylə,
Xeyir olar, ziyan olmaz.
Yaxşılığın əvəzini
Tanrı yerdə qoyan olmaz.*

*Uzaq dolan kin-küdrətdən,
İbrət götür nəsihətdən,
Yaxşı sözdən, xoş ülfətdən,
Ölənəcən doyan olmaz.*

*Qov qəlbindən dumanlığı,
İşıqlandır qaranlığı,
Acılığı, yamanlığı,
Axıradək yeyən olmaz.*

Dünyada doğruluğu, düzlüyü öz varlığı qədər uca tutan Aqıl İmanın hələ cavanlığında nəsihətamizliyə meyil etməsi də onun soykökündən gələn irsi əlamət imiş. Həsən Xəyallının müdrik kəlamlarını əzbərinə döndərə-döndərə, Sərraf Şiruyənin şair kamalına söykənə-söykənə şairlik dünyasının yollarında kövrək addımlarını atdığı gündən bu meyarı özünə ilkin örnək bilib. Amma bir fərd kimi onun özünəməxsus dünyası varmış...

Mətləb içində mətləb anlatmaq, xanədən-xanəyə yeni mənalarla qafiyələrini bəzəmək, hörmətinin də, şöhrətinin də tərənnümünü şeirlərində mərdi-mərdanə söyləmək Aqıl İmanın həmişəlik vərdişlərinə dönübmüş.

Hamını, görüb tanıdıklarını, eşidib bildiklərini, bir sözlə bütün yan-yörəsini sözündə, söhbətində, əhdində, ilqarında, tutduğu bütün işlərdə düz görmək istəmiş o...

Elə ki düşündüklərinin əksini gördü, bax onda qələminə sarılıb bütün şübhələrini qafiyələrinin oynaq, axarlı diliylən sinəsindən kağızlara köçürər, onu gözlərə, könüllərə yaymağa çalışmış.

Və bir daha belə hallarda üzünü ulu babalarımıza tutar, giley-güzarını, nifrət və qəzəbini onların ayıq ruhuna söyləmiş...

*Eşit, Sabir babam, Füzuli babam,
Dövrədən, zamandan şübhələnmişəm.
Hardasan, Nəsimi, yetiş köməyə,
Məzhəbdən, imandan şübhələnmişəm.*

*Ötmür kamanımın ədalət simi,
Adət-ənənəmin sökülür himi.
Günahsız kimsəyə günahkar kimi,
Verilən fərmandan şübhələnmişəm.*

Bir çox məziyyətləriylə bərabər onun vətənpərvərlik ideyaları da yerindən imiş, sonradan keçmə deyilmiş. Hələ vaxtilə ulu Göyçəsindən sarı nigaranlığı da məhz gəncliyindən beləcə dönübmiş onun gündəlik qayğılarına:

*Qəribliyə gedən köçə,
Dağda çiskin, duman ağlar.
Qürbət eldə sızıldayar,
Qəlbim olar kaman ağlar.*

*Yad adətə olar naşı,
Daşdan daşa dəyər başı,
Qurumaz gözüünün yaşı,
Hər gün çəkər aman ağlar.*

*Həsrətindi bu qəm, qubar,
Ürəkdə dərd, saçında qar.
Göyçə deyir neçə ki var,
İman ağlar, yaman ağlar.*

Məgər Vətən anlamı bir içim sudan, bir ovuc torpaqdan, bir parça daşdan və nəhayət, bir neçə addımlıq qapı yerindən başlamırmı?

Aqıl İmanın da Vətən sevgisi, Vətən məhəbbəti doğma Göyçəsinin obalarından başlayıb böyük Azərbaycan elində

tamamlanarmış. Göyçədən, Bərdədən, Xankəndindən, Qarabağdan, Kəlbəcərdən sarı beləcə narahat idi, qərarsız idi İman.

Əgər belə olmasaydı, “Aqil” təxəllüsünün adına gətirdiyi yaraşığı bu qədər təbii alınmazdı onun.

Çox erkən çağında bir ürək yarasından canını Vətənə tapşırdı Aqil İman... Amma birdəfəlik susmadı onun ürək döyüntüləri. Yaxşını yamandan ayırmağı bacaran mənalı misralarının qafiyələrində qaldı bu döyüntülər.

*Yaxşını, yamanı duyub dərindən,
Hər insan özündə qansa yaxşıdı.
Bir anlıq həvəsə uymasın gərək,
Saf eşqi, istəyi ansa yaxşıdı.*

*Min bir töhməti var hər xəyanətin,
Olmaz xilaf işi pak məhəbbətin.
Aşiq öz sevdiyi nazlı afətin,
Eşqinə sultansa, xansa yaxşıdı.*

Beləcə cəmi 38 il ömür sürdü Aqil İman. 1958-ci ildə ulu Göyçəsində açılan odlu-alovlu gözləri 1996-cı il avqust ayının 29-da qədim Qarabağda əbədi yumuldu.

Özü getdi Aqil İmanın, amma sözü, söhbəti, müdrik tövsiyəli, məhəbbət ətirli misraları elinə, obasına solmayan yarpaqlar kimi yadigar qaldı...

**“Mənim sazlı-sözlü dünyam – II” kitabı,
“Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2010-cu il**

Mütəllim HƏSƏNOV

“DURNALAR LƏLƏK SALAN YERDƏ”

Ruh ölməzdir. İnsan dünyaya gəlir, olumla-ölüm arasındakı zaman məsafəsində özünəməxsus bir ömür yaşayır. Tanrının ona bəxş etdiyi həyatı, idrakı, əməlləri, öz “Mən”ini təsdiq etmək xüsusiyyəti ilə digərlərindən seçilməyə, fərqlənməyə çalışır. Lakin elə adamlar da var ki, bu haqda heç düşünmür də. Fəqət – daxilindəki nur, baxışlarındakı qeyri-adi rənglər dünyası, işıq seli ilə bədirlənmiş Ay kimi qaranlıqları doğrayıb kəsir. Sözü, sənəti, nurlu aləmi ilə yaddaşlara hopur, mamırlaşır, qayalaşır, əbədiyaşarlıq qazanır, ölməzliyə qovuşur. Sağlığında əsərləri ürəyincə nəşr olunmayan, kitabları çap edilməyən Aqıl İman kimi.

Ölümündən bizi illər ayırsa da, Aqıl İman bu gün bizimlədir. İnsanlığın ən ecazkar, heç bir şeylə müqayisə olunamayan bilməyəcək sözü və bu sözün qüdrəti ilə. O, ixtisasca mühəndis olsa da, ruhən şair idi. Şairlik isə ona doğulduğu torpaqdan və gəndən gəlirdi. Ustad Alıdan, Ələsgərdən, Məmmədhüseynədən, Həsən Xəyalıdan, İsmixandan, Alqayıtdan, Sərraf Şiruyədən başlayan yaradıcılıq ənənələrini yaşadığı sazlı-sözlü mühitin bir çox qələm sahibləri kimi o da bölüşür, söz məbədidəki şeir ocağının istisinə qızına-qızına qəlbindən gələnləri misralara düzməkdən yorulmurdu. Fikir və düşüncələrini “şeir qəlibinə, söz qəlibinə” saldıqca ürəyində sonsuz bir mənəvi güc, rahatlıq duyurdu. Şeir onun üçün ilahi varlığa çevrilmişdi. Gözəllik

simvolu tək baxırdı ona. Şeirin surəti ilə yaşayırdı Aqil İman:

*Bir az dumanam da, bir az sisəm də,
Kimim var, ay zalım, kimdən küsəm də!
Nə qədər “unutdum səni” desəm də:
Xəyalım arxanca sürünür elə.*

Sözü bütöv olanlar şəxsiyyətcə böyük olur deyirlər. Aqil İman məhz belə insanlardan idi. Onda dağ qürurunun, möhtəşəmliyi ilə zəngin səmanın gözəlliyi, bulaq suyunun saflığı, duruluğu bir küll halında birləşmişdi, bütövləşmişdi.

Dağ müraciət obyektı idi onun yaradıcılığında. Ta qədim zamanlardan dağlar vüsala qənim kimi də təsvir edilib. Aşıqla məşuq arasında, qərblə Vətən arasında o, şaxta, boran, qar təkı amansız silahıyla qaçılmaz səddə dönür:

*Tutulubdu bəndin, kəsilib bərən,
Ovçudu ovunu göylərdən sərən.
Sənsiz yaşayarmı de, könül verən,
Zirvədə qartalın qıyına, dağlar?*

Yaxud:

*Çəkir yavaş-yavaş ayrılıq çəpər,
Gözüm vətən deyib, qanlı yaş səpər.
Qolumda gücüydü, dizimdə təpər,
Səhər-səhər sərmə qaymaq, beçə bal,
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal.*

Onun qəlbində bu narahatlığın, daxili təlatümün bir nöqtədə kəsişməsi heç şübhəsiz səbəbsiz deyildi. Bu Aqıl İmanın Vətənə olan sevgisinin, nigarançılığının təzahürü idi. Vaxtı ilə aşıqların çal-çağırından, bülbüllərin cəhcəhindən, igidlərin nərəsindən, gözəllərin zümzüməsindən, çayların qıjıltısından, göylərin gurultusundan vəcdə gələn ulu Göyçədə indi “durnalar lələk salmır” qarı düşməyə qismət olmasın deyə:

*Gedən durnam salmır bircə lələk də,
Atlı dərdim geri dönür yedəkdə.
Vətən deyib susan neçə ürəkdə,
Bir sağalmaz çatı qalıb Göyçənin.*

Cismində yurd itkisinin ağrılarını daşıyan şair həm də Qarabağ savaşının iştirakçısı idi. O, yerdən də, göydən də alov yağan günlərdə ölümlərdən, itimlərdən keçib gəlmişdi. İstedadlı şair, vətənpərvər oğul kimi Vətənin tarixini, coğrafiyasını, ədəbiyyatını, mədəniyyətini, incəsənətini şeirlərində yaşadırdı. Qarabağın işğalı onun Göyçə həsrətinin ikinci qanadına çevrildi. Bu gün şairin dillər əzbəri olan “Qarabağda” qoşması bu dediklərimizə əyani misaldı:

*Təbiət bəxş edib günəşdən alov,
Mamırlı daşların üstündə qırov.
Xan qızı Natəvan, Zakir, Vəzirov,
Qazanıbdı şöhrət, şan Qarabağda.*

*Yaqub cuşa gələ, Arif də dinə,
Gedən durnalarım geriyə dönə!
Başı dumanlıdı dağların yenə,
Yəqin qəribsəyib Xan Qarabağda.*

Xalq yaradıcılığını dərindən bilən, ondan lazımınca bəhrələnən Aqıl İman təcnis janrının, mən deyərdim ki, ən gözəl nümunələrini yaratmışdır. Nümunə olaraq onun “İncəsinə” adlı gəraylı təcnisinə müraciət etməyimiz, dediklərimizi təsdiqləmək baxımından dəyərli olar:

*Bu qızdakı görkəmə bax:
Büllur buxaq, incə sinə.
Gün üzünə həsrət çəkir,
Bel yalvarır incəsinə.*

Göründüyü kimi, şairin sözdən məharətlə istifadə etməsini incələməyə lüzum yoxdur. Çünki bu şeirlərdəki məna çaları, emosionallıq, zəriflik və həlimlik sözün rəngi, dadı, duzu göz qabağındadır. Ömür yolu həmişə hamar olmur, bəzən bu yollar haradasa dalana dirənir, insan şübhələr burulğanına düşür. Onda istər-istəməz əllər Allaha doğru uzanır, köməyə ehtiyac duyulur ondan mərhəmət, imdad umulur:

*Çoxalıb dələduz, qan tökən, harın,
El qalıb əlində dərdin, azarın.
Yurdu viran qoyan günahkarların,
İldırım başına çaxıla, Allah!*

Unudulmaz şairimiz mərhum Hüseyn Arifin ölümünə həsr etdiyi şeiri xalq şairinin həyatının bir parçasını özündə əks etdirir:

*Neçə kitabları köçdü özüynən,
Yazan əlləriynən, görən gözüynən.
Həzin söhbətiynən, şirin sözüynən,
Ellərdə hay salan quşuydu, getdi.*

Aqil İman cəmi 38 yaşında haqq dünyasına qovuşdu. Amma gənc ikən dünyasını dəyişsə də, özündən sonra ürəyindən qopub gələn hisslərini özündə yaşadan şeirləri, bir də ki, dünyası sandığı iki övladı qaldı: Qılman və Orxan. Heç şübhə etmirəm ki, Azərbaycan dilinin incəliklərini özündə ehtiva edən Aqil İman yaradıcılığı unudulsun. Çünki bu sözlərin ahəngi saz üstə qurulub. Pərdə-pərdə qəlbdən dilə qonduğu kimi, dildən də misra-misra varaqqlara köçüb. İnşallah, sanballı kitab şəklində də varaqdan saz-söz se-vənlərin qəlbinə köçəcək.

**“Bütöv Azərbaycan” qəzeti,
30 iyun 2010-cu il**

AQILLƏRİN “İMAN”I

Təxminən 90-91-ci illər idi. İş yerində darıxdığımdan şəhərin mərkəzinə tərəf yollandım. Mehmanxananın altındakı çayxananın qarşısında qələbəlik idi. Yay adamları binanın çölünə – ağacların qara kölgəsinə çəkmişdi. Fikirli-fikirli adamlar əyləşən aradan ötüb keçmək istəyirdim ki, “ay qağa, səni xoş gördük!” – müraciətinə döndüm. Dörd-nəfərlik çay stolunda tək, yanakı oturmuş, qarayanız, suyu-şirin bir oğlan əlindəki siqaretə şirin bir qullab vurub, təkrarən mənə tərəf döndü. Birinci dəfəydi görürdüm bu adamı. Amma səs çox doğma və məhrəm idi. “– Bəlkə, bir çaylayaq, nə deyirsən?” – deyə azca qalxındı. Qeyri-iradi onunla əl tutub, əyləşdim.

O hərdən üzümə baxır, ürəyimdən keçən: “əzizim, sən kimsən, vallah səni tanıya bilmədim axı?!” – sualının sadəlvhlüyünü gözümdən oxuyurmuş kimi gülümsünürdü. Handan-hana sükutu özü pozmalı oldu: “Adım İmandı, Bərdə şairlərinin çoxunu şəxsən tanıyıram. Səni də rayon qəzetindən tanıyıram. Allahım haqqı, yaman istəyirdim ki, səninlə üzbəsurat tanış olum...” Onunla xeyli dərdləşdik. Elə şirin-şirin danışdı ki, adam ondan qopmaq istəmirdi. Danışdıqca da qarayanız sifəti işıqlanır, sadəliyi, xeyirxahlığı gözlərindən oxunurdu.

Çayxanadan qalxanda köhnə bazarın yanındakı kitabxanaya getdik. Şərtimiz belə oldu ki, biri-birimizə yadigar olaraq kitab alıb bağışlayaq. Getdik də... aldıq da... mən ona Məmməd İsmayılın “Döyüş-qələbə”, o isə mənə Dirili

Qurbanın (Qurbaninin) göy cildli kitabını avtoqrafla yazıb bağışladı. Qayıdıb görüşdüyümüz yerdəcə ayrıldıq. Arxaya baxmadan çıxıb getdi. Məndə adətədi, qəlbimə məhrəm adamlardan ayrılanda bir-iki dəqiqə də olsa, arxadan bu insanların ayrılığın əlindən necə çıxıb uzaqlaşmalarına baxıram. Təbii ki, bir az da qüssələnirəm...

Aradan təxminən 5-6 il keçmişdi. Nəsə hər şəhərə çıxanda gözüm onu gəzirdi. Elə bilirdim haradasa qəfil rastlaşacağıq. Yenə bir yaxşı “çaylayıb” kitabxanaya gedəcəyik. Sən saydığını say... Bir gün eşitdim ki, ürək dayanmasından... cümlənin sonunu yaza bilmədim... Yasında da oldum. Sən demə, bu qarayanız, şirin, səmimi olduğu qədər də sadə oğlan qələm dostumuz Sərraf Şiruyənin qardaşımı... O məşum günü unuda bilmirəm. Vallah, vallah inanmağım gəlmir hələ də onun yoxluğuna.

Bu yaxınların söhbətədi. Şair dostum Qılman İmandan atası Aqıl İmanın şeirlərini istədim. Çoxdandı ki, onun haqqında nəsə bir şey yazmaq istədiyimi dedim ona. Az vaxtdan sonra Qılman onun şeirlərini gətirib masanın üstünə qoydu. Bir az da kövrəlmiş: “Bilirəm, atam geniş tanınan şair deyil, amma onun balaca bir kitabını buraxdırmaq istəyirəm.” Sevindiymdən içimdə ağladım. Eşq olsun belə oğula!...

...Aqıl İman doğrudan da mükəmməl bir şairin – XX yüzilin istedadlı şairlərindən olan Həsən Xəyallının oğludur. Onda şairə xas olan xüsusiyyətlər – sadəlik, özünü gizlətmək, hazır cavablıq vardı. Yaxşı mənada həmişə qayğılı və duyğulu görünmək də məhz ona qandan-gəndən gəlirdi.

Məhz buna görə İman şifahi xalq ədəbiyyatını, o cümlədən görkəmli aşiq-şairimiz Aşiq Ələsgəri, XX yüzilin böyük şairi Səməd Vurğunu çox sevirdi.

Nakam qələm dostumun şeirlərini oğlu Qılman mənə təqdim edəndə bütün bunlar mənə bir daha aydın oldu. Bu nəğməli və nakam ömrün qəfil, həm də faciəli sonluğu məni çox ağrıtdı. Məni ovsunlayıb, tüstümü ərşə bülənd eləyən bir neçə şeiri haqqında könül duyğularımı izhar etməkdən özümü saxlaya bilmədim...

İman Göyçə mahalında dünyaya gəlib. Uşaqlıq illərini Göyçədə qoyub, didərgin kimi Bərdə rayonunun Yeni Daşkənd kəndində yaşayan İmanın bütün şeirlərində bir həsrət, yurd ağrısı vətəndaş yangısıyla təqdim olunur:

*Get dağlardan qar payımı,
Verəcəkdir, istə, gətir.
Bənövşəni dərkizlicə,
Ürəyinin üstə gətir.*

Axırıncı qoşa misraların özündə bir gizlinlik var. “Bənövşəni dərkizlicə, ürəyinin üstə gətir”. Aşiq və məşuqluq rəmzi olan bənövşəni – eşq dili ilə desək, sevənlərin (söz-süz) ətirli danışığını qəlbində, duyğularının bələyində, xəyalında gətir. Vallah, Aqil İman bunu çox zərif dildən deyə bilib. Adamı qarsalayan, tüstüləndirən dildən!...

Doğulduğu yurd yerinə – ana Göyçəyə bircə yuxularında qovuşa bilən nakam şair “Göyçə” – deyib göynəyir və yurd yerinə sarı uçan durnalardan Dədə Ələsgəri sorur:

*Lələk salın, ay durnalar,
Gedirsiniz qatar-qatar,
Ələsgərdən bir yadigar,
Təzə nəğmə, bəstə gətir.*

İmanın bəzi şeirlərində Göyçə həsrətiylə, Qarabağ dər-di qoşa anılır. Bu boyda dərdləri qəlbində – torpağını Tanrı qədər sevən və onu allahlaşdırı bilən şair daşıya bilər ancaq. Və yazı bilər:

*Yaqub cüşa gələ, Arif də dinə,
Gedən durnalarım geriə dönə!
Başı dumanlıdı dağların yenə,
Yəqin qəribsəyib Xan Qarabağda.*

Uşaqlığını Göyçə mahalının Daşkənd kəndində keçirən, gəncliyini Bərdə rayonunun Yeni Daşkənd kəndində ləçək-ləçək, yarpaq-yarpaq xərcləyən müəllifin doğulduğu yurdun zirvəsini, buludlarla öpüşən dağlarını dünyanın ən qiymətli incisi, gövhəri ilə deyil, ancaq və ancaq İmanın dağ həsrətilə şan-şan olmuş qəlbinin incə duyğuları ilə bəzəmək olar:

*Qan tökər gözlərim – ağlayar, gülməz,
Çəkib bu həsrəti üzülər, ölməz.
Mənim şeirim kimi bəzəyə bilməz,
İnci də, gövhər də, zər də dağları.*

Yatanda da, duranda da, qüssələnəndə də, şadlananda da Göyçə deyən şair bütün ellilərindən, doğmalarından eyni dərdə qatlaşmağı, son ana kimi ana Göyçəni unutmamağı üsyankarcasına tələb edir. Bu nalə ən daşürəkli insanın belə gözlərində bir cüt göz yaşı kimi doğulur. Və içimizdəki qüssə ömrümüzün mənasına çevrilə bilir:

*Həsrətidi bu qəm-qubar,
Ürəkdə dərd, saçında qar.
Göyçə deyin, neçə ki var,
İman ağlar, yaman ağlar.*

...Aqıl İmanın uzaqdan dumanlı görünən, özünəməxsus, iç qatlarına varanda isə adamı kövrəldib kədərləndirən, həmçinin onun şeirlərilə üz-üzə bülənd eləyən həzin söz dünyasına az da olsa baş vurduq... Kim nə tapdı, deyə bilmərəm... Mən şirin sözlü, şirin lisanlı bir şairin yarımçıq, nakam ömrünün davamına ürcah oldum. Yaşasaydı, 50 yaşı olacaqdı. Heyif səndən, AQİL İMAN!...

*“Kaspi” qəzeti,
25 iyun 2008-ci il*

AQİL İMAN

Böyük saz-söz, sənət məbədimiz olan ulu Göyçə əsrlər boyu, zaman-zaman tariximizə intəhasız, bənzərsiz söz xiridarları bəxş etməklə böyük şöhrət qazanıb.

Müxtəlif zaman kəsiyindən süzülə-süzülə bu günə gəlib çatan bu irsi davamətmə öz axarı ilə bu gün də davam edir.

Ulu Göyçəmizin yetirib ərsəyə gətirdiyi belə şəxsiyyət-lərdən biri də məşhur el şairi, söz-sənət bilicisi, şair Həsən Xəyallının müqəddəs ocağında dünyaya göz açmış Aqil İmandır.

Aqil İman (Hacıyev İman Həsən oğlu) 1958-ci ilin 1 dekabrında Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Daşkənd kəndində anadan olmuşdur. Aqil İman elə ilk gündən öz irsi soykökünə sadıq qalaraq, sanki poeziya üçün doğulmuşdur. Cəmi cümlətanı 38 il mənalı ömür sürən Aqil İman yarandığı gündən ömrünün sonuna kimi şeirin, sənətin büllur kimi saf, bulaq suyu kimi duru, dərya kimi tufanlı aləminin dərinliklərinə baş vurdu, onunla birlikdə yaşadı.

Aqil İmanın şeirləri Basarkeçərdə “Bolluq uğrunda”, İrəvanda “Sovet Ermənistanı”, Bakıda “Azərbaycan gənc-ləri” qəzetlərində və bir sıra almanaxlarda çap olunub. O ali təhsilli mühəndis idi. Öz peşəsinin, sənətinin gözəl bilicisi olmaqla yanaşı, sanki poeziya üçün, ədəbiyyat üçün yaranmışdı. Ədəbiyyat, poeziya onun həyat eşqi, könül məlhəmiydi. Şeirlə nəfəs alar, sazla ovunardı. El məhəbbəti, vətən sevgisi, qəlbində yuva qurub, kök salmışdı. Ulu Göyçəmizin elinin, obasının başına gətirilən müsibətlər – didər-

ginlik, köçkünlük, qürbətçilik onun sinəsini sönməz ocağa çevirmişdir:

*Qəribliyə gedən köçə,
Dağda çiskin, duman ağlar.
Qürbət eldə sızıldayar,
Qəlbi olar kaman, ağlar.*

Qəriblikdə insanın o mühitə, şəraitə, adətə uyğunlaşmadığını, göz yaşlarının qurumadığını, vətən həsrətinin, vətən nisgilinin onu hər an narahat etdiyini Aqıl İman görün necə ovqatına uyğun ifadə edə bilmişdi:

*Yad adətə olar naşı,
Daşdan-daşa dəyər başı.
Qurumaz gözünün yaşı,
Hər gün çəkər aman ağlar.*

Qəlbinin incə tellərini tarıma çəkən, köksünü köz-köz edən Göyçə həsrətini şair artan poetik bir xətt ilə belə qələmə alırdı:

*Həsrətidi bu qəm-qubar,
Ürəkdə dərd, saçımda qar.
Göyçə deyin, nəçə ki var,
İman ağlar, yaman ağlar.*

Xalqımızın başına gətirilən oyunların xarici qüvvələrdən başqa, həm də öz daxilimizdə qara qüvvələrin əli ilə törədildiyini əvvəlcədən hiss edən Aqıl İman hər şeydən, – hətta zamandan, dövrənin özündən belə şübhələndiyini öz

dövründə zamanı qamçılayan Füzuli, Sabir və Nəsimi babasına xitabən ərkyana belə müraciət edir:

*Eşit, Sabir babam, Füzuli babam,
Dövrəndan, zamandan şübhələnmişəm.
Hardasan, Nəsimi, yetiş köməyə,
Məssəbdən, imandan şübhələnmişəm.*

*Müctəhid adıyla qumar çəkəndən,
Təmənnəsiz işə dinar çəkəndən,
Köhlənin yerinə himar çəkəndən,
Kərəmsiz insandan şübhələnmişəm.*

Mənfi tipik xüsusiyyətləri ovqatına uyğun “sar”a, “yarasa”ya, yönü qibləyə durub, əməlləri şeytan əməli olan dırnaqarası möminləri, dindarları lüzumsuz bir varlıq kimi qəbul etdiyini, onlardan şübhələndiyini açıqlayırdı:

*Sar deyilən çolpa tutur havada,
Yarasalar ov gözləyir yuvada.
Əli oğurluqda, yönü qiblədə,
Dindar müəsəlmandan şübhələnmişəm.*

Hər cür əyintiləri, qanunsuzluqları görən Aqil İman həтта özündən belə şübhələndiyini oxucu kütləsinə bütün təfərrüatı ilə çatdırır:

*Ötmür kamanımın ədalət simi,
Adət-ənənəmin sökülür himi.
Günahsız kimsəyə günahkar kimi,
Verilən fərmandan şübhələnmişəm.*

*Həqiqət söyləyən dodaqdan, dildən,
Süzgün baxışlardan, ədalı teldən.
Müxtəsəri deyim: qohumdan, eldən,
Aqil, lap İmandan şübhələnmişəm.*

Ömrünün-gününün, yaradıcılığının qaynar çağında Vətənin haqq səsinə səs verən Aqil İman bir yandan qələmini düşməne qarşı süngüyə çevirdi, bir yandan da əlinə silah alıb, Vətənin layiqli keşikçisi – zabıt kimi Kəlbəcər, Ağdərə döyüşlərinin ən qaynar nöqtələrində qəhrəmancasına vuruşdu. Onun ağır döyüşlərdə göstərdiyi misilsiz qəhrəmanlıqlar rəhbərlik tərəfindən daim yüksək qiymətləndirilib. Ordudan tərxis olunduqdan sonra hadisələrin ağrı-acılarını qəlbində yaşadan şair 1996-cı ildə xalqının, Vətənin dərдинi öz ürəyində çəkə bilmədi və Bərdə rayonunda ürək dayanmasından vəfat etdi.

Mərhum şairimiz Aqil İmandan dünyada yazıb-yaratdığı qatar-qatar şeirləri, düşməne qarşı vuruşduğu qəhrəmanlıq səhifələri və ocağının tüstüsünü çıxaran iki igidi – Qılman və Orxan qardaşları qalmışdır.

Xalq yaradıcılığına, yazılı ədəbiyyatımıza qanıyla, canıyla bağlı olan Aqil İman yaradıcılığında poeziyamızın lirik janrına da böyük üstünlük verib. Sevgi-məhəbbəti hər şeydən üstün tutub:

*“Gəl-gəl” deyən o gözlərin,
Sevdasına qurban olum.
Süzgün baxıb can alanın,
Xatasına qurban olum.*

Eşqin-məhəbbətin təmizliyini, müqəddəsliyini, önə çəkən şair onun “xata”sının da müqəddəs, ülvî olduğuna işarə edir:

*Eşqi üçün kül olanın,
İşarədən tez qananın,
Gözlərindən oxunanın,
Hecasına qurban olum.*

*İman deyər, qurban canım,
Var-dövlətim, xanimanım.
Gözlər adlı o dünyamın,
Dünyasına qurban olum.*

Məhəbbətin müqəddəsliyini, ülviliyini bu dərəcəyə çatdıran lirik şair görün hansı incəlikləri xırdalayır. Azərbaycan gözəlinin “sevdasına”, “xatasına”, “dünyasına” “qurban olum” deməklə onu ilahi bir qüvvəyə bənzədir.

Aqil İmanın əldə olunan şeirləri, haqqında söylənilən xoş xatirələr bizi bir daha əmin edir ki, şairin əziz xatirəsi onu sevənlərin qəlbində daimi yaşayacaqdır.

Qəbrin nurla dolsun, Aqil İman! Amin!

*“Azadlıq və hüquq” qəzeti,
sentyabr, 2004-cü il*

TANRI DƏRGAHINA PİLLƏKƏN...

*“Qaf”dan qərar tapmış, “kaf”dan kainat,
İsmi-feyli hərfi olmuş əsli-zat,
“Vey”dən bina tutub, “kaf”- “nun”-nan nicat,
“Yey”dən bişərikdi, bişərikdi “lam”...*

Bu yazını təsadüfən böyük övliya Miskin Abdalın bu dərin sufi fikirləri ilə başlamadım...

Bu bir bənd şeirin məna dərinliklərinə endikcə insanı vahimə basır, sanki sözün qurğusun ağırlığını hiss edirsən, məna içində itib batırsan, sahilsiz bir ümmana düşmüş qarışqa kimi hiss edirsən özünü, mənanın mənbəyindəki zər-rənin dəryaya çevrilməsi anlayanı öz dərinliklərində boğ-mağa başlayır. İnsan hey çalışır ki, üzüb bir sahilə çıxsın, amma sahil görünür...

Sözün qüdrəti, siqləti, yaratdığı ehtişamlar göz önündə-dir. Külli-kainatın dibsiz ənginlikləri, onları bəzəyən hər nə varsa...

Bu bəndin ikinci misrasının fəlsəfəsindən başlamalı olacağıq və bu yazının adının seçilməsi də kiminçünsə pa-foslu səslənən fikir kimi görünməsin. Bu misra ilə adın düz mütənasibliyini araşdıraq...

İsmi-feyli hərfi olmuş əsli-zat, – misrasının mənası belədir: hərfin dildə səslənməsi onu hərəkətə gətirir və o yara-nışın başlanğıcıdır. Yəni sözü hərəkətə gətirmək yaratmaq deməkdir, hər şey sözlə başlayıb, sözlə bitir. Bu mənada sözü yerində işlətmək, ona təsir gücü vermək hər qələm sa-hibinə müyəssər olan iş deyil.

Haqqında söz açacağım şair Aqil İman da dediklərimə rəğmən sözün təsir gücünü hiss edən qələm sahiblərindən-
dir ki, onun şeirləri elə ilk andaca oxucunun qəlbinin həssas
tellərinə toxunur, onu duyğulandırır və oxucu həmin obraz-
da özünü görə bilir. Çünki fikirlər real həyatdan qaynaqla-
nan hisslərin ifadəsidir.

Bu ənənə Göyçə ədəbi mühitində ki, qələm sahiblərinin
saz-söz çeşməsindən gələn sısqalardır ki, Aqil İman şeirin-
də büllur çeşməyə çevrilərək söz xəzinəmizi, ədəbiyyatı-
mızı zənginləşdirir.

Aqil İmana bu istedad atası, gözəl ustadnamələr müəl-
lifi şair Həsən Xəyallıdan irsən keçmişdir. Ümumiyyətlə,
Göyçə ədəbi mühiti Azərbaycan klassik ədəbiyyatına Mis-
kin Abdal, Ağ Aşıq Allahverdi, şair Məmmədhüseyn, Şeyx
Alı, Dədə Ələsgər, Zodlu Abdulla, Növrəs İman kimi dahi
filosoflar, təsəvvüf şairləri bəxş etmişdir. Bunların ən ka-
mili Miskin Abdaldan başlayan sufi xəttidir ki, Aşıq Ələs-
gərdə kamil bir zirvəyə çatmış, modernləşmiş və aşığı ədə-
biyyatını klassik formaya çevirmişdir. Belə ki onun öz qay-
da-qanunları, tələbatı və təyinatı olmuşdur. Ona görə də bu
tələbləri pozmadan şeir yazan, onu bədii və fəlsəfi fikirlə
yükləyən şairlər sırasında Həsən Xəyallı, Aqil İman kimi
şairlərlə bərabər bu nəsildən olan Sərraf Şiruyə, Molla
Əmirxan, Xasay Hacıyev, Qəmgin Fəzi, Eldar Həsənli, Aq-
şin Hacızadə, Qılman İman kimi bir çox şairlər bu ənəni
uğurla davam etdirməkdədir.

Şairin sözü o zaman böyük bədii gücə malik olur ki, o
sufi fikirlərlə yüklənsin, həyat realıqlarını, dini, şəriəti əha-
tə edə bilsin. Hələ XII əsrdə Nizami Gəncəvi yazmışdı:

Şəriət elmindədir şairin şeir gücü...

(Sirlər xəzinəsi)

Həsən Xəyallının dövrünün mütərəqqi, ziyalıpərvər insan olması, Aşıq Ələsgər məktəbindən süzülüb gələn ədəbi-bədii dəyərləri mükəmməl şəkildə mənimsəməsi, dinə, şəəriətə, ədəb-ərkana dərin bələdçiliyi şeirlərində açıq-aydın görünür:

*Yaxşıda çəkilər yaxşının adı,
Yamanın qazancı nəhlətdə olar.
Aqıl bir kəlmədə min köniül yapar,
Hərcayı hərcayı söhbətdə olar.*

*Mərifət anlayan çox zilə çıxmaz,
Səmtinə düşməsə, heç su da axmaz.
Pələng pəncəsindən ovu buraxmaz,
Tülküniün bəyliyi xəlvətdə olar.*

*Kimə məlum deyil yaltağın işi,
Bir sözü düzdürsə, yalandı beşi.
Qurd çəni axtarar, quzğunlar leşi,
Qarışqa həmişə zəhmətdə olar.*

*Yaxşı qonşu qonşuluğa yol salar,
Yaman qonşu aralığa qal salar.
Xain, xəbis ürəyinə xal salar,
Gecəsi, gündüzü qeybətdə olar.*

*Görmüşəm hər cürə nadan insanı,
Dövlətdə, vardadı xəsisin canı.
El qəhri çəkənin şöhrəti, şanı,
Mərifətdə olar, hörmətdə olar.*

*Gözləmə namərddən xoş xasiyyəti,
Nanəcib al qurar dostə xəlvəti.
Həsən Xəyallının sözü-söhbəti,
Hər fəsil gül açar, qiymətdə olar.*

İctimai və sosial həyatın görünən və görünməyən cəhətlərini, şüurun naqisliyini bir ustad gözü ilə qələmə alan şairin bu gün də aktuallığını itirməyən problemləri poetik şəkildə ifadəsi, şairin aşiq poeziyasına, şeirin tələb – qaydalarına dərin bələdçiliyindən xəbər verir. Didaktik cəhətdən heç də klassik şeir formalarından geridə qalmayan, bəzən də onları ötüb keçən misal çəkdiyim bu qoşma-ustadnamə həm məzmun, həm də ritmiklik və axıcılığı ilə lazımı qədər diqqəti cəlb edə bilir. Ustadlardan gələn ənənəni davam etdirərək şeirdə özünü tapmaq çox da asan deyil, çünki deyilməmiş ifadələri, daha da məzmunlu, daha da təsirli demək olduqca dərin təfəkkür tələb edən istedadıdır. Ümumiyyətlə poeziya olduqca incə bir məsələ, geniş bir meydandır ki, hər kəsin atı orada yeriməz. Xalqın gözü tərəzi olduğu kimi, qəlbi də həssasdır: yaxşı-yamanı olduğu kimi seçir. Aqil İman da bu təbi saxlamağı bacarıb:

*Əvvəl tərifləyib göyə qaldırdım,
İndi də qoy söyüm: söyüş yeridi.
“Bir yandan boşalır, bir yandan dolur”,
Nə qəbul otağı, nə iş yeridi.*

*Astarı sökülüb, üzüdü köhnə,
Kündəsi boş gedir, boş qalıb təhnə.
Əvvəldən axıra tamaşa, səhnə,
Yarış meydanıdı, döyüş yeridi.*

*Ay İman, günləri illə qarşılar,
Söznən dilə tutub, əllə qarşılar.
Gələni, gedəni güllə qarşılar,
Elə bil bu dünya görüş yeridi.*

Dünyadan giley, qınaq kimi yazılan, bu zəngin sufi düşüncəli qoşmanın son bəndindəki fikrə diqqət edin: Elə bil bu dünya görüş yeridi.

Bircə bu misranın sufi məzmunu tutarlı bir kitabdır. Həqiqətən də insanlar bu dünyaya zəvvar kimi gəlir, hərənin bir missiyası və hər kəsin bir vacib əməli var. Bir sözlə Aqil İman qələmi sözə kəsər verməyi bacaran qələmdir.

Dədə Ələsgər yazır ki,

*Nütfəsində əyri olan tez göstərər isbatın,
Hər ağac kökündə bitər, hər meyvə gözlər zatın.
Hərcayı hədyana sayar, naşı bilməz qiymətin,
Əhli-ürfan məclisində gövhər misaldı yüküm.*

Aqil İmanın oğul yadigarı, davamçısı, istedadlı şair Qılman İman da atasının getdiyi yolu uğurla davam etdirir:

*Səfərimiz uzun çəkir,
Mənzilə yolumuz çatmır.
Özüümüzü təsdiq üçün,
İmzaya qolumuz çatmır.*

*Əcəl qəza kəndirimdi,
Ölüm dərdə endirimdi,
Satdığımız ömrü indi:
Almağa pulumuz çatmır.*

*Gördük hər dərddən betəri,
Qəza gətirən qədəri...
“Ol”duq ölməkdən ötəri,
Ölmüşük, “ol”umuz çatmır.*

Və yaxud:

*Dünyaya ucuz gələnlər,
Getməyi baha istəmir.
Baş endirib başdakına,
Qul olmaq ŞAHA istəmir.*

*Dirisi asılıb dardan,
Ölüsü bezibdi gordan,
Adamlar da adamlardan,
Adamlıq daha istəmir.*

*Yeri boyda göy istəyən,
Göyü boyda öy istəyən.
Allahdan hər şey istəyən:
Heç nə Allaha istəmir.*

Qılman İmanın fikirlərindəki dolğunluq, fəlsəfi ideyalar, heca şeirlərindəki modernist manevrləri diqqət çəkən əsas amillərdəndi:

*Allahdan hər şey istəyən:
Heç nə Allaha istəmir.*

beytində şairin imanı, inancı diqqət çəkəndir. Belə ki, insan naşükürlüyü, Allahın insana verdiklərinin müqabilində in-

sanın gündə ən çoxu Allahı yada salması vacibliyi, şükranlıq sətiraltı məzmununda ifadə olunur...

Yəqin ki, fikirlərim aydındır, Göyçə ədəbi mühitində Miskin Abdal, Aşıq Alı, Dədə Ələsgər, şair Məmməd-hüseyn kimi dahilərin sözü qabağında söz demək, əli qələm tutandan cəsarət istəyir, əlbəttə, sözün məsuliyyətini başa düşəndən.

Dediklərimin əyani sübutu kimi, Aqıl İmanın gizli dünyasındakı nakam sevgisinin göynərtisini ifadə edən bu bən-zərsiz qoşmasına baxın:

*Bir kəsdən inciyib, küsməyəm heç vaxt,
Hər bəla özümə özümdən keçib.
Yerdə tapdığımı göydə itirdim,
Mənimki səbirdən, dözümdən keçib.*

*Ən gözəl arzuydu bir ömür sürmək,
Müşkülə çevrilib üzünü görmək.
Yoxsa baxa-baxa adam öldürmək,
Sənin gözlərinə gözümdən keçib?*

*İman çəkən zülm təkdi, əzab tək,
Bağlı qaldım oxunmamış kitabtək.
Sual dolu baxışına cavabtək,
Bir söz deyəmmədim üzümdən keçib...*

Düzünü deyim ki, bu şeiri oxuyanda içindən səmimi gələn bir “ah” çıkməyə bilmirsən, nə qədər ismətlə, abırla yazılmış nakam bir eşqin həsrətinin səmimi etirafları...

Ümumiyyətlə böyük şairliyin yolu, böyük bir eşqdən, sədaqətdən, aşıqlıkdən keçir. Belə ki, Nizamini, Camini, Rumini, Nəsimini, Miskin Abdal, Qurbanini, Füzulini,

Xəstə Qasımı, Tufarqanlı Abbasi, Aşıq Alını, Dədə Ələsgəri, Səməd Vurğunu və başqa şairləri oxuduqca eşq yolunda sadıq bir aşıqlıyın, məcnunluğun şahidi olursan. Bir gözəlin fərağında yanmaq şairin bəşər sevgisini ilahi eşqə qovuşduran yoldur. Ona görə də sadaladığım dahi şairlər sonunda bəndəyə olan eşqini Allahın sevdasıyla əvəzləmiş və həqiqi söz sahibləri olmuşlar. Bu mənada Aqıl İmanın şeirlərini oxuyarkən şairin əlçatmaz bir sevdanın odunda zaman-zaman qovrulduğunu hiss edirsən:

*Tanrı yaradanda hamıdan seçib,
Tək gözəl yaradıb, qız, səni belə!
Sən Allah, az eylə nazı-qəmzəni,
Nəzərə gətirər tez səni belə!*

*Dərdimin üstünə dərd yığa-yığa,
Həzrəti İsatək çəkdi çarmıxa.
Az qalır yerindən dörd olub çıxa,
Bir gün görməyəndə göz, səni belə!*

Və yaxud:

*Bu ömür yolunu burulub geri,
Arxanca qaçıram, haqlayım səni.
Elə istəyirəm gündə yüz dəfə,
Arayım, axtarım, yoxlayım səni.*

*Kirpiyin pərvanə, gözlərin də şam,
Könlüm gecələyir sizdə hər axşam!
Harda itirmişəm, harda tapmışam,
Qoy elə ordaca saxlayım səni.*

Həsərlə yüklənmiş bu misralardan sadıq bir eşqin ətri gəlir. Çox heyif dünyadan vaxtsız gedən Aqıl İmanın eşqdən Tanrı dərgahına hördüyü pilləkən yarımçıq qaldı. Onun yadigar qalan şeirlərindən başa düşmək olar ki, onun da məcnunluğunun son mənzili ilahi eşqə qovuşmaq idi...

Şairin milli vətəndaşlıq mövqeyi də, qılıncdan kəsərli şeirləri də göz önündədir. Torpağa, yurda, dilinə olan məhəbbəti də acı notlarla ifadə olunub.

*Dilimizi kəsdilər – sözü ölə millətin,
Qoymadılar yetmiş il üzü gülə millətin,
Səbri özündən böyük bax, bu kölə millətin,
Dərdlərini yazdılar, demədilər dil ilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!*

Kürsü xatirinə millətin taleyini hərraca qoyan satqınlara, nadanlara, cahillərə qarşı üsyan şeirdə özünə yer tapıb:

*Bu Leyli kreslolar çoxun Məcnun eyləyib,
Fərhadtək dağ çapdırıb, ya da Cünun eyləyib,
Qanuna şah deyənlər, şahı qanun eyləyib,
Yaltaqlar göz önündə, ehtiyac yox dəlilə,
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!*

Bir sözlə, Aqıl İman bu az ömründə kifayət qədər qələminin gücünü göstərə bilib. Müxtəlif mövzularda qələmə alınan şeirlər onun güclü təbli, yetkin bir şair olmasından xəbər verir, sözsüz ki, hər dövrün, zamanın tələbi və poetik durumu vardır.

Şair günümüzün reallığı olan Qarabağ faciəsinə, yurd-yuvası dağılmış elə, elata, ana deyib həsrətindən göyüm-göyüm göynədiyi yağlı əllərində qalan Göyçəyə, Vedibasa-

ra, Təbrizə və digər əsir yurdlarımıza sevgisini daim qələminin yaddaşında yaşatmışdır:

*Gözlərimdə kükrə, çağla,
Axım gedim selə, Göyçə.
Bas bağrına həsrətimi,
Torpağına bələ, Göyçə.*

*Gedən köçüm qalıb düzdə,
Gəlişimi bir gün gözlə!
Dərdin şırım açıb üzdə,
Dən ələyib telə, Göyçə.*

Qarabağ müharibəsində iştirak edən şair, əldən gedən yurdlara görə özünü qınayır. Bir oğul kimi onu qoruya bilmədiyi üçün için-için qovrulur:

*Ayrılıq olsa da, yenə qismətim,
Taledən inciyib, bəxtdən küsmədim.
Oğulluq borcunu verə bilmədim,
O adım dağlara, sanım dağlara.*

*Qalayıb odlara çox əhdi-andı,
İmanam, göz yaşım gözümdə yandı.
Bir para ömürdü, bir tikə candı,
Mən axı nə qədər yanıam dağlara?!*

Allah rəhmət eləsin nakam şairə, ruhu şad olsun, həm də arxayın olsun ki, onun ruhu hamımız üçün əziz və hörmətlidir, sözləri kimi...

QUMARDA OYNAMAYAN UDURMUŞ

Heç vaxtı “filankəs haqqında yazmaq çətindir” kimi cümlələrin səmimiyyətinə tam mənada inanmamışam. Amma indi bu yazını yaza-yaza “çətindir” sözünün mənə təlqin etdiyi mənanı yaxşı başa düşürəm. Mənə görə poeziya elə bir şeydir ki, (mən onun öz aləmindəki “tərifini” bilirəm, amma o tərif dərslərdəki kimi hamıya görə yox, mənim yəqinləşdirdiyim mətləb üçündür) onu bilə-bilə izah edə bilmirəm. Bu açıdan hər kəsin öz mövqeyi və şeir duyumu var. Poeziya kontekstdi. Ümumi yox, fərdi kontekst.

Şair Qılman İmanın atası mərhum Aqıl İman ənənəvi şeirimizin maraqlı və az tanınmış, həm də çox iddiası olmayan, təvazökar nümayəndəsidir. Bir dəfə toy kasetində gördüyüm bu adamın üzündə qız-gəlin həyası vardı və mən inanmıram ki, elə bir adam yaxasını cıra-cıra “mən şairəm” desin. Elə həmin kövrəklik bu və ya digər dərəcədə onun şeirlərində də var. Qılman İmansa atasından fərqli olaraq ənənəvi şeirdə modernlik yarada bilən azsaylı şairlərdəndir ki, görünür, o da Turgenev kimi “Atalar və oğullar” prinsipinə zidd gedir. Məşhur ifadəni xatırlayaq: “Əgər oğul tam mənada atasına oxşayırsa, deməli, doğulmayıb”. Nə yaxşı ki, Qılman İman atasının uğurlu-uğursuz təkrarı deyil.

Aqıl İmanın yaradıcılıq coğrafiyası istər mövzu baxımından, istər şeirin növləri, motivlənməsi və sistemi baxımından o qədər də geniş deyil. Bu birinci növbədə bu cür istedadlı adamın milli-mental dəyərlərə bağlı olması, yaşadığı ərazidə yeniliyə qapıların bağlı olması və s. kimi amil-

lərlə ilişkilidir. Amma bu dar çərçivədə Aqıl İman fərqli düşüncə və sistem özəlliyinə malikdir:

*İmanam, uzaqdan boylan, bax bəri,
Gör, necə çəkirəm mən bu dərdləri.
Adın ürəyimdə yazılan yeri,
Qoruyub saxlaram bir guşə kimi.*

Aqıl İman şeirlərində bir cəhət mənə fərqli göründü. Onun ən yaxşı şeirləri “həsrət” şeirləridir. İstər Vətənlə bağlı, istər təbiətlə əlaqədar, istərsə də digər mövzulu şeirlərində o ənənələrdən, stereotiplərdən yaxa qurtara bilmir. Məncə, həsrət, ümumən sevgi şeirləri onun istedadının özünüifadəsidir. O özünü ifadə edəndə isə tamam ayrı poetik düşüncə sahibi olan şair kimi göstərir. Bəzi bölgələrimizdə aşiq şeirinin bütün janrlarında yazmağa bilməyən şairə yuxarıdan aşağı baxırlar. Əslində janra görə mətn yazmaq absurddur. Çünki mətn yaranandan sonra janr yaranır. Bəlkə də, Aqıl İman başqa janrlı şeirlərini mühitin “ağzı düz” olsun deyə yazıb.

Keçək ölüm məsələsinə...

*Oyan, a taleyim, a bəxtim, oyan!
Sən mənə həyansan, mən sənə həyan.
Nə vaxtdır gözümü yollarda qoyan,
Görən harda qaldı, ölüm gəlmədi.*

Qılman İmana nə qədər tələq etməyə çalışsam da, “neyləyim” – deyibən o yenə ölümdən yazır və bu mövzuda yazmağa davam edir. Qılmanın ölümdən yazdığı, düzü, məni qorxudur və düşünsək ki, poeziya – “yaradıcılıq təh-

təşüür prosesidir” (Z.Freyd) bu qorxu lap dərinləşir. Yuxardakı bənd isə Aqıl İmana məxsusdu. Onun ölümlə bağlı belə yazması yəqin ki, heç də təsadüfi deyilmiş. Şairlik Aqıl İmanın nəslində irsi olduğu kimi görünür, ölüm mövzusu da irsi xarakter daşıyır. Ata-oğul İmanlıların yaradıcılığından qırmızı xətlə keçir. Ölüm mövzusunda Qılman İmanın şeirinə baxaq:

*Bu dünyada nə gördümsə,
Hamısını göz apardı.
Torpağın astar yerinə,
Əcəl məni üz apardı.*

Mətnin hermenevtikasına (– aydınlaşdırıram deməkdir, məqsədi mətnin obyektiv (sözlərin qrammatik mənaları və tarixən şərtlənmiş variantları) və subyektiv (müəlliflərin niyyəti) əsaslarına görə mənasının müəyyən etmək olan şərh məharəti nəzəriyyəsi”) baxsaq, sözləri sanki “ölmüş” (“Taxtalı köydən məktublar” – rəhmət sənə, Əziz Nesin!) yaxud da, ölümü real gerçəklik və xəyali (ideal) səltənət kimi sevən ata-oğulun poetik düşüncəsinin inikası kimi qəbul olunur.

Aqıl İmanla bağlı maraqlı xatirələrdən biri də, onun tələbə vaxtı qumar oynayaraq, pul qazanıb dolanması faktıdır. Belə bir deyim var: “Qumarda oynamayan udur”. Əslində, bütün oyunlar güclüylə gücsüzün, fırlaqla safın, bəxtliylə bəxtsizlə mübarizəsidir. Təsadüfi deyil ki, əksər oyunlarda xanalar ağ və qara olur. Ümumən, həyat ağla-qaranın (xeyirlə şərin) mübarizəsidir və bu oyunda olmamaq da olmur. Yəni hamımız bu qumarda varıq və qumarda da udan olmadığımıza görə hər kəs öz taleyinə məğlubdu:

*Dözmək olar dözüləsi beş ilə,
Beş – dedim, qorxuram bağrım deşilə.
Bu sevgini mən udanda “şeş” ilə,
Gəlib sənin “yek” atıbdı həsrətin.*

Aqil İmanın böyüyüb başa çatdığı Göyçə ədəbi mühitində dil qısırlığı olmadığına görə dastan, aşıq şeiri, folklor çox oxunub təqdir olunduğundan, onun şeirlərindəki dil məziyyətlərinin üstünlüyü aydın nəzərə çarpır və mən həmin zənginlikləri ayrı-ayrılıqda göstərmək istəmirəm, çünki görünən dağa bələdçi lazım deyil. Həm də bu ədəbi mühitdən olan Məmmədhüseyn, Həsən Xəyallı, Sərraf Şiruyə, Alqayıt, Xasay Hacıyev kimi saz-söz məclislərində yaxşı tanınan şairlərin mənəvi varislərindən olan Aqil İmanın poetik dili şeksiz ki, zəngin olmalıdır və zəngindir.

Aqil İman pul yox, söz qumarbazı imiş. Sözlə qumar oynayan bu adam yazmayanda sözü udurmuş, yazandasa hamı kimi məğlubmuş. Söz içimizdə dünya boydadı, vərəqdəsə hər f boyda. Qumarda oynamayan udurmuş...

***“Ulduz” jurnalı,
№6, 2011-ci il***

PAYIZ ADAMI

*“Yaradan əzəldən qəmə həvəskar,
Sevincə yaradıb gözü tox məni”*

Aqıl İman

Zamansızlıq dünyanın o üzünə qəm küləklərinin sakit-cə əsdiyi vaxtlarda dünyanın bu üzündən ruhunun bütün dərinliyi ilə ayrılmış bir var olma anıdır. Bu laməkanlıqda o saatların üzünə qara-qara şeirlər deyib zamana xəcalət təri axıtdırdı. Tanrının qabağında zamanı rəzil-rüsvey edirdi. Aqıl İman mənim təsəvvürümdə əllərində qum saatının şüşəsini sındırmış, qumu barmaqları arasından cənub küləklərinin sərxoş mehinə vermiş qoca bir dərvişi xatırladır. Onu başqa cür təsəvvür də edə bilmirəm. Sanki zamansızlıq küləyinin qanadlarında dünyanın dərd bataqlığına xoşluqla enmiş və kədərli nəğmələr oxuyur. Nə qərribə fəğan edir onun...

Poeziya bu odlar diyarının hər bir vətəndaşının kriptosunda, arxetiplərində, ruhunun məhrəmində gizli, ya da açıq halda mövcuddur. Əslində, şair, yazıçı olmaq üçün gərək professionallıq dərəcəsinə qalxasan. “Aşk”ın yazarı Əlif Şafak “yaradıcılıq didinmək və zəhmətdir” deyirdi. Həqiqətən də, əzabların içində istedad və bir də xoş məhəbbət qarışınca peşəkarlıq və sənət ortaya çıxır.

Bəzən hər şey biz istəyən kimi olmur... Arzularımız ürəyimizin gizlinlərində ilişib qalır.

Amma, lakin, əfsus!!!

Onun yollarını küləklər, ömrün dolanbac labirentləri, tale və alınının qırıqları arasından silinib getmiş yazılar qarışdırdı. Özünü özünə unutturdu. Özgələşdi. Böyük istedadını məşhuri-cahan etmək üçün taleyinə qarşı üsyan qaldırıb, alın qırıqlarını açıb, oradakı yazıları yerli-köklü siləcəkdidi. Və yenidən, lap əvvəldən dünyanın taleyini yazacaqdı.

...ta Adəmdən bu yana...

...sətir-sətir...

...misra-misra...

Ancaq heyif... Zaman sərt üzünü göstərəndə artıq əcəl ona bir addım da olsa yaxınlaşmışdı. Gözdən, könüldən uzaqlarda poeziyanın şöhrət zirvəsinə qalxmaq həvəsini zaman əlindən almışdı Aqıl İmanın. O şair olmaqdan imtina etmişdi. Ancaq durarmı şair ürəyi!? Durmaz. Qələmsiz, kağızsız, şeirsiz ötürməz. Şeirlərini taleyüklü dərdləri ilə yazırdı, qəlbinin, beyninin əbədi guşələrinə. Yarı məhəbbət, yarı vətənpərvərlik, yarı da “özümsəl” mahnılar... ona görə “özümsəl” deyirəm ki, onun yaradıcılığında hərdən elə modern üslublu, yeni ideyalara, struktura və harmonik vəhdətə rast gəlirdim ki... ..susdum... ..AQİL İMANın yeni avazını dinləyirəm...

İmanam, uzaqdan eşit sədamı:

Gəlim gözlərinə olum fədamı?

Dayan! Ayaq saxla payız adamı,

Xəzəl dəlisiyəm səni sevəndən.

Sormayın... Dindirməyin... Deməram. Onun kriptosu: – SUSMAQ. İfadə tərz: Yuğlamaq.

Hə! Bax, belə. Bəlkə, mən də susum!? Dinməyim. Yazmayım. Yox. Hələ deməli olduğum nəsnələr var.

Sadəydi. Bəsit deyildi.

Şam ağaclarının arasında onu sevənlərlə oturduğumuz masadan qalxıb evə gələndə yol boyu düşündüm bu adamı: Niyə yazırmış Aqil İman? Nəyə məcbur idi? Ancaq şeirlərinin dərinliyinə endikcə həqiqəti dərk etdim. Onun poeziyası o qədər sadə, həlim və xoş təsir bağışlayır ki, adam az qala “bəsitlik” damğasını misralara vurub tarixin amansız arxivinə göndərmək istəyir. Amma və ancaq yox! Bu belə deyil. Çünki bu sadəlik özündə gözlənilməz fikir melanxoliyasını, düşüncə dinamikasını və qeyri-səlis məntiqin sənət üçün mövcud ola biləcək ifadə vasitələrini ehtiva edir.

Postmodernizm, yoxsa sadə klassika!?

...Bilmirəm?

Yox, Bilirəm. Postmodernizm.

Onun poeziyası təcnis, qoşma, gəraylı janrlarında yazılmış postmodern əsərlərdir. Aqil İman öz dekonstruksiyalarını, kalkalarını, kollajlarını, eksperimental strukturlarını təbiətdən, min illik şifahi xalq ədəbiyyatından alır. Bəlkə buna görə onu postmodern şair adlandırmaq olardı. Bilmirəm... Olarmı? Bunun üçün EKOdən icazə almaq lazımdır?

*“Üç nöqtə” qəzeti,
5 noyabr 2011-ci il*

Araz YAQUBOĞLU

ELDƏN GEDƏN EL ŞAİRİ

İnsanın dünyaya gəlişi ilə gedişi arasında böyük bir zirvə var. Gərəkdir ki, o zirvəni şərəflə yaşayasan. Xalqına, elinə, obasına gərəkli insanlar daim o zirvəni layiqincə aşabiliblər. Elinə, obasına, xalqına gərəkli şəxsiyyətlərdən biri də şair Aqil İman idi. Təəssüf ki, az ömür yaşadı. Ancaq Aqil İman sözün həqiqi mənasında mənalı bir ömür yaşadı. Dünyanın bütün pisliklərindən uzaqda dayanıb ömrünü sözə bağışladı. Atlıları atından, şahları taxtından salan sözə! Həmişə sözünün ağası oldu, söz onun ağası olduğu üçün. Neçə-neçə şeirləri özündən xəbərsiz Göyçə və Qarabağ məhəllələrində dillər əzbəri oldu. Hansı şairlərin şeirləri dillərdə nəğmələşib, şeirsevərlərin könlünü oxşayırsa, o şairlər heç vaxt ölmürlər. Bu qəbildən olan şairləri yazdıqları şeirlər əbədiyaşar edir. Bəli, Aqil İman da belə şairlərdən idi.

Aqil İman çox şirin ləhcəylə – qədim Göyçə şivəsində bulaq axarı ilə danışardı, zəngin nitq mədəniyyətinə malik gözəl natiq idi. Söhbətlərinə qulaq asdıqca, onu dinləməkdən doymaq olmurdu. Ovqatının xoş vaxtında yazıçılar, şairlər haqqında maraqlı söhbətlər edərdi, rəngarəng, yeni şeirlər söyləyərdi. O, həm də Qarabağ toylarında məşhur masabəyi idi. Ən ağır məclislərə Aqil İman dəvət olunardı. Elə şəxsən mənim toy şənliyimdə də Aqil İman masabəyi idi.

Aqil İman Aşıq Ələsgərdən, Səməd Vurğundan, Bəxtiyar Vahabzadədən, Hüseyn Arıfdən, Məmməd Arazdan, Məmməd İsmayıldan, Zəlimxan Yaqubdan, el şairləri Rəsim Kərimlidən, İsmixandan, Sərraf Şiruyədən, Sücaətdən,

Bəhmən Vətənoğlundan, Azaflı Mikayıldan gəraylı, təcnis, qoşma, divani söyləyəndə şeir pərəstişkarlarına xüsusi zövq verirdi. Onun özünəməxsus deyim üslubu, qulağa yatan məhrəm səsi vardı. Hətta Sərraf Şiruyə dəfələrlə etiraf edərək deyir ki, İman məclisi məndən daha rəvnəqli, daha şövqlə aparırdı.

Aqıl İman rəhmətlik atam Yaqub Hacıyevlə doğma əmioğlu olduğundan, həm də hər ikisi Bərdə rayonunda Dəmir Beton Məmulatları Zavodunda mühəndis işlədiyindən daim iş səhər birlikdə gedər, axşam da birlikdə qayıdardılar. İman əmim bizə tez-tez gəlirdi. Axşamlar atamla söhbət edər, televizora birlikdə baxar və çox vaxt da keçmişdə Göyçədə olmuş tarixi hadisələrdən, dünyada gedən ictimai-siyasi proseslərdən danışardılar.

Bir axşam İman əmim bizə gələndə mənə cibindən bir vərəq çıxarıb dedi ki, Araz, dünən axşam yazdığım şeirdi, al, oxu gör necədi? Və onu da əlavə etdi ki, şairlərin ilk oxucusu həmişə öz yaxınları olublar. Mən özüm də poeziyasevər olduğumdan şeiri böyük həvəslə oxudum və çox da xoşuma gəldi:

*Ümman olan könلüm, çay olan könلüm,
Niyə sısqə oldu gözündə sənin?
Aqillər yanında bal olan sözüüm,
Niyə zəhər oldu sözüündə sənin?*

*Yaralı kamanam, həzin bir neyəm,
Qopan fırtınayam, əsən küləyəm.
Coşan şələləyəm, ötən tütəyəm,
Çəmənində sənin, düzüündə sənin.*

*Söylə görüm, niyə məndən küsmüsən?
Bircə kəlmə danışmırsan, dinmirsən.
Biçarə İmana cavab vermirsən,
Gözlərim qalıbdı üzündə sənin.*

Bu şeir elə o vaxtdan məndə qaldı. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edim ki, Aqil İman çox vaxt yazdığı şeirləri saxlamaz və əlyazmalarını da yaxın dostlarına, şeir pərəstişkarlarına verər, harada yazardısı, orada da qalardı.

Bu yaxınlarda İman əmimin böyük oğlu Qılman mənimlə söhbətində bildirdi ki, atam Aqil İmanın şeirlərini toplayıb çap etdirmək istəyirəm. Mən ona bildirdim ki, məndə də Aqil İmanın bir neçə qoşması var, verərəm onları da kitaba daxil edərsən. Və söhbət əsnasında Qılman İmanı alqışladım. Eşq olsun belə gəncə! Şükürlər olsun ki, Aqil İman vaxtsız vəfat etsə də, Qılman İman kimi dəyərli və istedadlı şair oğlu var.

İnanıram ki, Qılman İman babası Həsən Xəyallının, əmisi Sərraf Şiruyənin, atası Aqil İmanın layiqli davamçısı olacaq. Axı, bu nəsildə sözün qiyməti daim dəyərləndirilib, uca tutulub. Ustad şairləri, el qəhrəmanları ilə məşhur olan bu nəslin davamçıları belə də olmalıdır.

Aqil İmanın vaxtsız ölümü onu tanıyanların hamısını sarsıtdı. Onun haqqında olan fikirlərim ürəyimdə qalaqlanıb şeirə çevrildi:

*Gövhər sözlü, şirin dilli,
Aqil İmanım, hardasan?
El-obanın sevimlisi,
Dinim, imanım, hardasan?*

*Ölüm səni bizdən aldı,
Könlümüzü oda saldı.
Neçə ürək xəstə qaldı,
Təbib, loğmanım, hardasan?*

*Dərdin çəkdi yığın-yığın,
Həm Göyçə, həm Qarabağın.
Soldu vaxtsız ömür bağın,
Mahir bağbanım, hardasan?*

*Sənsiz ürəklər üzgündü,
Neçə baxışlar süzgündü.
Qəlblər fələkdən küskündü,
İncə qananım, hardasan?*

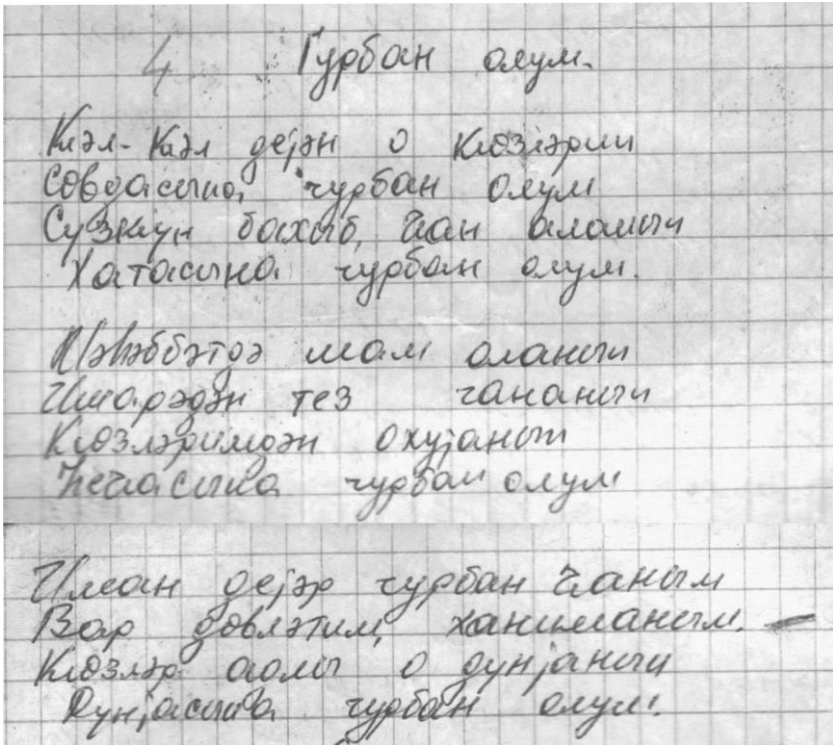
*Araz səndən saldı bəhsi,
Dostların titrədi səsi.
Söz dağının şah zirvəsi,
Şahi-xaqanım, hardasan?*

Aqil İman özünü sağlığında geniş şəkildə şair kimi tanıtmadı. Bu onun təvazökarlığından, poeziyaya ciddi münasibətindən və özünə qarşı tələbkarlığından doğurdu. Ancaq onun kiçik bir qaralaması onu sevənlər üçün böyük bir sənət nümunəsi idi. Heyif ki, az yaşadı, özü ilə yazılacaq çox mövzuları apardı...

Ruhun şad olsun, Aqil İman!...

***“Qərbi Azərbaycanın səsi” qəzeti,
11 iyul 2008-ci il***

Aqıl İmanın əlyazmalarından

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Eşq səni İman elədi (Əsəd Cahangir).....3

Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!

Olur.....	12
Rəhmət Mirzə Sabirə! Rəhmət Mirzə Cəlilə!	13
Yeridi.....	15
Dahi Füzuliyə	16
A dünya	19
Qayıt, sən əvvəlki dünənə, dünya	20
Tanıyır	20
Axtarar.....	21
İnsan	22
Düşüb	23
Salır	24
Eyləyiqlər	25
Danışma.....	25
Nətərəm ə... ..	26
Haqq deyib	27
Satıldı	28
Utanıram mən.....	29
Dünyanın	30
Köpəkoğlu	31
Sabir Rüstəmxanlıya	32
İndi	32
Çoxdu dost	33
Kişi demirlər.....	34
Nə gəzir	35

Ay Zahid.....	36
Gəlir.....	37
Neynirəm quru haqqı.....	37
Bizi	38
Bizi	39
Nağıla bax, nağıla.....	40
Ziyandı	41
Çəkir	42

**İstədim bəxtimə qarğayam bir az,
Dedim: günah olar, dilim gəlmədi.**

Duman dağın yaxasını düymələr.....	44
Dağ çəkdi sinənə dağlar, ay ana.....	45
Xoş gəldin, xoş gəldin.....	45
Məni	46
Qardaş.....	47
Bir də o	47
Bəri	48
Deyil	49
Zamaxan dayı	49
Söndü də	50
Düşüb	51
Gəlməmiş	51
Ağladıq	52
Elə.....	52
Anama məktub	53
Amandı	54
Babalı sənin boynuna	55
İsmixan dayı	55

Gəlmədi	56
Amandı	57
Gəlib	57
Dünyanın	58
Qırmızı-qırmızı	59
Mən.....	59
Başıma.....	60
Kişilər	61
Böyüdüm	62

**Kirpiyin pərvanə, gözlərin də şam,
Könlüm gecələyir sizdə hər axşam!**

On beş ildi	64
Səndən ötəri.....	65
Ay başına dolanım.....	66
Hardasan.....	67
İncəsinə.....	68
Gecikmiş məktuba cavab	68
Barışaq.....	69
Qurban olum.....	70
Vergülü mənəmsə, nöqtəsi sənsən	70
De bilim.....	71
Qurban olaram.....	72
Səndən heç nə istəmirəm.....	73
Amandı	74
Nə olacaq ki.....	74
Dərd daşı yardı	75
Bir anda məni	76
Kaş biləydim	76

Billəm	77
Səni sevəndən	78
O yaram	78
Dərdi sər indi	79
Dözərdim	80
Qayıdıb	80
Kimi	81
İndi	82
Dur, gəl	82
Məni	83
Keçib	84
Sənə qurban olum	84
Hədər	85
Olmaz	86
Dolanlardanam	86
Sənin	87
Sənin əllərinlə, mənim əllərim	88
Ballanır	89
Yanır hey	89
Belə	90
Görən harda qaldı, gəlmədi o qız	91
Ay üzüdönmüş	92
Elə mən	92
Həsretin	93
Baxışların	94
Güllər solmuşdu	94
Məni bağışla	95
Oynada	96
Nə deyirəm	96
Bilmirəmmi	97

Bu qız	98
Çiçəkləyib.....	99
Dağlar.....	99
Boylanıb baxdıqca keçən günlərə	100
Qurban.....	101
Səni.....	101
Deyin	102

**İmanam, itirmə saldığım izi,
Dərdin dərdlərimin olub əzizi.**

Qalaydıq	104
Gələcəkdi.....	105
Yorulmuşam.....	105
Ağlar.....	106
Gedir.....	107
Dağlar	108
Dağlara	109
Göyçə	110
Ay dağlar, ay dağlar	111
A Göyçə gölü	112
A dağlar	112
Dağları.....	113
Göyçə	114
Dağlar	115
Yar anam dağlar	115
Bizə.....	116
Kəlbəcər	117
Qarabağda.....	118
Bu gecə.....	119

Anam	120
Dedilər	121
Gedirəm, ay dağlar, di salamat qal	122

**Hər kəlmə başında Ələsgər deyər,
Nənəsi, babası bizim dağların.**

Dağlar	124
Yaxşısı	125
Olmaz	125
Oxuya	126
Dağlar	127
Gətir	128
Olmasa	129
Gətir	130
Bizim dağların	131
Ötəri	132
Yaylaq	133
Dağlar	133
Ay qaragöz	134
Bəh-bəh	135
Üz-üzə	136
Çətin	137
Yaraşmaz (Sücaət – Aqil İman)	138
Düşdü (Aqsin Hacızadə – Aqil İman)	139

MÜASİRLƏRİ AQİL İMAN HAQQINDA

Sərraf Şiruyə

Söz tilsimi, şair nisgili, Aqıl İman unudulmazlığı 142

Eldar İsmayıl

Göyçənin İmanı, İmanın Göyçəsi 151

Telman Hüseyn

Səsin sehri 159

Məcnun Göyçəli

Yaralı şeirlərin həzin pıçıltıları 162

Maşallah Xudubəyli

Yarımcıq ömrün yadigar qafiyələri 172

Mütəllim Həsənov

“Durnalar lələk salan yerdə” 179

Rizvan Nəsimboğlu

Aqillərin “İman”ı 184

Eldar Həsənli

Aqıl İman..... 189

Hacı Loğman Qorqud

Tanrı dərgahına pilləkən... 194

Fərid Hüseyn

Qumarda oynamayan udurmuş 204

Ziyad Quluzadə

Payız adamı 208

Araz Yaquboğlu

Eldən gedən el şairi 211

AQİL İMAN
(Hacıyev İman Həsən oğlu)

Bu dünya görüş yeridi
Bakı, “OL”, 2015

Rəssam: **Ömər QOÇULU**
Kompüter və dizayn: **Günay ÜMİD**
Bədii redaktor: **Mütəllim HƏSƏNOV**
Texniki redaktor: **Arif MƏMMƏDLİ**
Operator: **Araz YAQUBOĞLU**
Korrektor: **Elnur İRƏVANLI**

Yığılmağa verilmişdir: **26.12.2014**

Çapa imzalanmışdır: **15.01.2015**

Şerti çap vərəqi: **14. Sifariş № 65**

Kağız formatı **60x84** 1/16. Tiraj: **500**

Kitab “OL” nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

Tel: (+994 12) 497 36 23,

Ünvan: Bakı, Mirzə İbrahimov 43

e-mail: olnpt@gmail.com